

Translating George Orwell's The Road to Wigan Pier

AND THE CASE FOR ITS RETRANSLATION

Haris Rizvanbegovic

UTRECHT UNIVERSITY | 3409325

CONTENTS

Introduction	3
Chapter 1 George Orwell's <i>The Road to Wigan Pier</i> in Context.....	6
Chapter 2 Translation Issues in George Orwell's <i>The Road to Wigan Pier</i>	12
2.1 Introduction.....	12
2.2 CSEs.....	13
2.3 Sentence Structure	21
2.3.1 Saliency, End-focus and Climax	21
2.3.2 Periodic and Loose Sentence Structures.....	23
2.3.3 Syntax, Graphology and Rhythm	26
2.4 Dialect	29
Chapter 3 Annotated Translation of Three Passages from George Orwell's <i>The Road to Wigan Pier</i>	34
3.1 Introduction.....	34
3.2 Hoofdstuk 1: De Familie Brooker.....	37
3.3 Hoofdstuk 2: Mijnwerkers	51
3.4 Hoofdstuk 11, Tweede Deel: Socialisten.....	63
Chapter 4 Comparing Translations: Joop Waasdorp's <i>De weg naar Wigan</i>	68
4.1 Joop Waasdorp and <i>De weg naar Wigan</i>	70
4.1.1 Joop Waasdorp	70
4.1.2 Criticism	71
4.1.3 Waasdorp and Orwell	72
4.1.4 De Arbeiderspers	73
4.1.5 Peri- and Paratexts	74

4.2 CSE's in De weg naar Wigan	75
4.3 Sentence Structure	78
4.4 The translation of Dialect.....	82
4.5 Conclusion	85
Conclusion.....	87
Works Cited.....	89

INTRODUCTION

George Orwell, pen name of Eric Arthur Blair, and his body of works have always been popular in academic circles. There are myriad biographies of Orwell's life, analyses of his writing style, life, political thoughts, novels, letters, essays, criticisms and innumerable other subjects. Every single one of his novels has been translated time and again; *Animal Farm* alone has been translated four times into Dutch since it was published. The only work that is summarily ignored in academic circles and by publishers and translators is *The Road to Wigan Pier*. There are very few academic essays and theses on *The Road to Wigan Pier*, and the ones that do discuss the novel often place it in some subordinate role to another, more famous, of Orwell's works. To my mind, however, *The Road to Wigan Pier* should be considered one of Orwell's seminal works; his railing against the injustices of his time, his complaints of middle class socialists, his simultaneous admiration for, and revulsion of the working class (himself being a member of the middle-class), and his essayistic style in the second half of the novel are representative of his entire body of works. Despite this, *The Road to Wigan Pier* has been translated into Dutch only once since its publication in 1937: by Joop Waasdorp in 1973, more than forty years ago. Since that time, further Dutch translations of Orwells other literary works have only cemented his reputation as one of the important British authors of the twentieth century. Because this first translation is no longer in print and now seems largely forgotten, and because *The Road to Wigan Pier* addresses so many of Orwells primary concerns as a writer and thinker, as well as being exemplary of his literary style, I believe it is high time this significant component of his oeuvre was made accessible in translation for a present-day Dutch audience. This thesis will hope to contribute towards that end by presenting an annotated Dutch translation of a number of exemplary passages from the text. The translation will be preceded by a stylistic analysis of Orwell's source text, which

aims to identify the most important stylistic characteristics in the context of a Dutch translation, examines these translation issues and argues for the most preferable solutions to them. Though most often presented as a work of journalism and therefore non-fiction, the guiding assumption in the formulation of a translation strategy will be that the source text is in many ways exemplary of Orwell's *literary* writing style. The best approach towards the translation problems presented in it should therefore, in my opinion, always seek to do justice to the literary prose style of the source text, and if needed, weigh this carefully against its historical, documentary value. To conclude, this thesis will also compare the old, existing translation by Joop Waasdorp with my own. Towards these ends, this thesis seeks to answer the following two main research questions:

Which are the main translation problems that occur in the *The Road to Wigan Pier*, which strategies are available to deal with them, and which of these are preferable?

How does my translation compare to the 1973 translation made by Joop Waasdorp, and is it time for a new Dutch translation of *The Road to Wigan Pier*?

Chapter one will provide an introductory discussion of *The Road to Wigan Pier* in the context of Orwell's body of works. This chapter will also contain short summaries of Orwell's novels as well as fragments of biographical information. The aim of this chapter will be to try and identify relevant links between Orwell's oeuvre and his own life experiences to better understand what aims Orwell had – literary and/or non-literary – when writing *The Road to Wigan Pier*.

Chapter two will provide a stylistic analysis of selected passages from *The Road to Wigan Pier* and will focus primarily on the translation problems that arise in connection to

Orwell's writing style. The three main translation problems I will focus on will be CSEs, sentence structure and dialect, as these three pose the most significant translation problems in this specific text.

Chapter three will consist of the annotated translation of a number of passages from Orwell's novel: two excerpts from the first two chapters and an excerpt from one of the later chapters in the second part of the novel. The notes will discuss translation difficulties that were not mentioned in the overarching stylistic analysis in chapter two.

Chapter four consists of a translation comparison between my own translation and Joop Waasdorp's 1973 translation *De Weg naar Wigan*. I will especially focus on the translation problems discussed in chapter two, but I will also be analysing parts of the translation that show other, significant differences regarding my own target text or Orwell's source text. I will also attempt to reconstruct how this translation came to be made and analyse Waasdorp's work and opinions to possibly better understand his translation strategy.

Finally, the conclusion will summarise the results of my analysis, and discuss the comparison. By comparing my approach and its results to Waasdorp's, I hope to determine if there is need for a retranslation of *The Road to Wigan Pier*, or if the first translation has stood the test of time.

CHAPTER 1

GEORGE ORWELL'S *THE ROAD TO WIGAN PIER* IN CONTEXT

As a writer and essayist George Orwell was primarily concerned with political problems and social inequalities. In his novels, Orwell always tries to paint a picture of the gruelling lives of the oppressed and disenfranchised. This is a reoccurring theme throughout his body of works, and while other similar themes and story elements do often take the forefront (like racism in *Burmese Days*, the joys of manual labour in *A Clergyman's Daughter* and the dangers of unfettered communism in *Animal Farm*) the one ever present theme is inequality. In his first work of fiction, *Burmese Days*, he draws upon his own experiences as a police officer in the Indian Imperial Police force in Burma (modern day Myanmar). Set in the 1920's, the story deals with the rampant imperialism and racism perpetrated by the British people and government in Burma. The main character is John Flory, a teak merchant in his mid-thirties, who is enamoured of the Burmese and their culture, but who also still belongs to the British ruling class. He extolls the virtues of the natives while condemning British imperial rule, claiming to his friend Dr. Veraswami, during one of their 'cultural conversations', that imperialism is "the lie that we're here to uplift our poor black brothers rather than to rob them (36)." Dr. Veraswami on the other hand praises British imperialism because from his perspective it has allowed him to become a doctor, the British have improved infrastructure and education, and have helped 'civilise' the people. Flory's shyness and lack of argumentative alacrity make him an easy target for the other British Club members, so he is never able to effectively advocate the Burmese cause in the British country club. There are other issues discussed in the novel, including identity and racism, but it is the relationship between oppressed and oppressor, privilege and deprivation, and the complicity and guilt of

the intellectual middle class which are the most relevant to this thesis. Orwell's time in Burma ended and in *TRtWP* he wrote that he felt guilty for his role in the great despotic machine of empire and became haunted by the "faces of prisoners in the dock, of men waiting in the condemned cells, of subordinates I bullied and aged peasants I had snubbed, of servants and coolies I had hit with my stick in moments of rage" (Larkin, Introduction to *Burmese Days*).

Orwell returned to England in 1927 and settled in London. Inspired by the writings of Jack London (particularly *The People of the Abyss*) and encouraged by Ruth Pitter, a family acquaintance, to write about what he knew and cared about, he decided to venture "into the East End of London – the first of the occasional sorties he would make to discover for himself the world of poverty and the down-and-outers who inhabit it. He had found a subject. These sorties, explorations, expeditions, tours or immersions were made intermittently over a period of five years" (Stansky & Abrahams 204). In early 1928 he moved again, this time to Paris, where he started writing for *Monde*, a literary and political journal edited by Henri Barbusse and *Le Progrès Civique* (founded by the left-wing coalition Le Cartel des Gauches). It was in *Le Progrès Civique* that he would publish three successive pieces about unemployment, a day in the life of a tramp, and the beggars of London, respectively. In December 1929 he returned to England where he continued his forays into the daily doldrums of working class life during his breaks from his regular life as a schoolteacher and writer for the literary journal *New Adelphi*. Stansky & Abrahams mention the dichotomy of his life in these years: "His history in these years is marked by dualities and contrasts. There is Blair leading a respectable, outwardly eventless life at his parents' house in Southwold, writing; then in contrast, there is Blair as Burton (the name he used in his down-and-out episodes) in search of experience in the kips and spikes, in the East End, on the road, and in the hop fields of Kent" (230).

By 1932 Orwell was writing regular literary reviews and essays for the *New Adelphi*. Some of his most famous essays were published here, including “A Hanging”, an introspective piece on the inhumanity of a hanging in Burma, most likely based on his own experiences as an officer there, and “The Spike”, an essay in which he describes in detail his experiences staying overnight in a workhouse (then also known as a ‘spike’). This essay would later form the basis of his first published book, *Down and Out in Paris and London*.

In the meantime, Orwell had managed to put his collective experiences as a tramp and labourer to good use. In June 1932 Orwell was told by his literary agent Leonard Moore that Victor Gollancz was prepared to publish *A Scullion’s Diary*, which would later be renamed *Down and Out in Paris and London*, through Victor Gollancz Ltd, a publishing house he had set up for left-wing and socialist writers. In January 1933, *Down and Out* was published under the *nom de plume* George Orwell. Having hitherto published under his actual name of Eric Arthur Blair, the author wanted to avoid embarrassment to his family on account of him living as a ‘tramp’ and day labourer, and so George Orwell was created.

Down and Out in Paris and London is, just like *The Road to Wigan Pier*, a non-fiction story, as Orwell wrote about his own personal experiences and drew inspiration from interviews he conducted and facts he collected. The major difference is that while *The Road to Wigan Pier* is written with Orwell as a first-person narrator, *Down and Out in Paris and London* is written from a third-person perspective. The narrator sticks tenaciously to his adopted lifestyle as a tramp, and is even forced to leave Paris when he has his money stolen while away from his lodging house. This leaves the narrator destitute and he is forced to go back to London to work for a friend, when in fact Orwell returned to his parents’ house in Southwold. The narrator of *Down and Out*, then, must be taken as a fictional character, even

if the experiences and anecdotes related in the novel have a basis in the author's lived experience. In the preface to the 1935 French edition Orwell wrote: "I think I can say that I have exaggerated nothing except in so far as all writers exaggerate by selecting. I did not feel that I had to describe events in the exact order in which they happened, but everything I have described did take place at one time or another" (Orwell quoted in Meyers 174). This preface is very similar to what Orwell wrote in the 1937 Left Book Club¹ version, although he now adds the qualification 'nearly': "nearly all the incidents described there actually happened, though they have been re-arranged" (Orwell quoted in Hammond 81).

Between Orwell's non-fiction – or fictionalised – accounts *Down and Out in Paris and London* and *The Road to Wigan Pier*, Orwell wrote two novels: *The Clergyman's Daughter* and *Keep the Aspidistra Flying*, and while neither book offers any new perspectives on Orwell's ideas or thoughts, they are interesting in that they allow a glimpse into Orwell's preoccupations during this period of his career. Both protagonists escape their dreary but comfortable middle-class lives and end up living in abject poverty for a while, and both eventually come back to their middle-class lives changed for the better. Gordon Comstock from *Aspidistra* works as a copywriter for an advertising agency and leaves to try and become a poet, only to eventually become impoverished, and return to his old work with a newfound happiness. Dorothy Hare, the titular *Clergyman's Daughter*, is a highly religious young girl who practises self-mortification. She loses her memory and for a while lives and works among the tramps and prostitutes in London. Eventually, it is discovered that she is well-educated, and she temporarily becomes a schoolteacher. At the end of the novel she returns to

¹ The **Left Book Club** was a publishing group that exerted a strong socialist influence in the United Kingdom from 1936 to 1948 and is credited with helping the Labour Party to win its landslide victory of 1945. It was pioneered by Victor Gollancz and issued a monthly book choice, restricted to members only, as well as a newsletter that acquired the status of a major political magazine.

her old life, but does not practise self-mortification any more. Both books contain very vivid descriptions of life in abject poverty. As Stansky & Abrahams put it: "In one or another of its destructive forms, poverty was to become his obsessive subject – at the heart of almost everything he wrote until *Homage to Catalonia*" (Stansky & Abrahams 216).

The Road to Wigan Pier is divided into two parts. The first half of the book is primarily concerned with describing the working and living conditions of miners, other working-class groups, and the poor of Northern England, while the second half is mostly a series of essays which expound on Orwell's thoughts on the role of socialism in helping the working-class to improve their living conditions. His conclusions may be summarised as follows: socialism is the best system for improving the lives and living conditions of as many people as possible, yet many of the self-same people who would most benefit from socialism are turned off by it not because they think it is a system doomed to failure, but because of middle-class 'armchair socialists'. Who, through either class prejudice, crankiness, pretentious language, endless discussions and their focus on political orthodoxy and philosophical consistency rather than the common good and fairness for all men turn off many of the lower-classes they should be depending on. For the middle-class intellectuals Orwell describes, their socialist views constitute rather a foible, another carefully cultivated eccentricity, having little genuine interest in working class life, and no stake in their practical application. Victor Gollancz, Orwell's publisher, believing this second part would be misinterpreted by his mostly middle-class and socialist readers, added a preface where he tries to distance himself and his publishing house from Orwell's ideas. Their relationship further soured when Gollancz refused to publish Orwell's *Homage to Catalonia*, a personal report on the events of the Spanish Civil War in which Orwell criticises the Communists and their actions. Publisher Frederic Warburg (of Secker and Warburg publishing house) was more

sympathetic and published *Homage to Catalonia* in 1938. While Gollancz would publish one more book written by Orwell (*Coming Up for Air*, in 1939), Orwell's most famous works *Animal Farm* (1945) and *Nineteen Eighty-Four* (1949) would be published by Secker and Warburg.

In all, the 1930's see Orwell emerge as a fiercely independent, though in some ways ambivalent, writer and thinker. His primary concerns of social inequality, poverty and injustice, and the disparity between middle-class life and social reality, are explored in all of his works from this period, both in his non-fiction and his early novels. His two works of non-fiction should not simply be regarded as stand-alone, journalistic excursions in an oeuvre largely dedicated to literary fiction. Much like his novels, both offer fictionalised accounts of a social reality, in which characters and events are blended and rearranged to serve the main goal of exploring and expressing Orwell's ideas. As we shall see later on, literary devices are employed throughout to impress on the reader Orwell's interpretation of the experiences, characters and situations described in *The Road to Wigan Pier*. In this sense, both *The Road to Wigan* and *Down and Out* can be seen as an extension of Orwell's fictional oeuvre, and as representative of an important stage in his early writership. The next chapter will explore how this affects the translation problems presented by TRtWP, and informs their solutions.

CHAPTER 2

TRANSLATION ISSUES IN GEORGE ORWELL'S *THE ROAD TO WIGAN PIER*

2.1 INTRODUCTION

In order to analyse the translation problems found in George Orwell's *The Road to Wigan Pier*, I have used Christiane Nord's categorisation of translation problems as a starting point. Nord divides translation issues into the categories of language-pair specific, pragmatic, culture-specific and text-specific issues (147). I have opted to divide this chapter into three parts, as Nord's categories, in the case of this text, tend to flow over from one to the other. The three translation problems I will discuss will be culture-specific elements, syntax and dialect. Culture-specific elements fall under what Nord calls culture-specific translation problems, but also under pragmatic translation problems because some of the CSEs are the result of the difference in time between the publication of the text and the translation and therefore the difference in cultural framework between the original source culture readers and target culture readers.

Syntax and dialect both fall under several of Nord's categories. Syntax provides not only a language-pair specific problem, but can also be a text-specific issue as well as a pragmatic issue. A sentence structure for example can serve to create a rhetorical effect because of the use of end-focus as we shall see from several examples from Orwell's text. Recreating the effect of end-focus in the target text can prove difficult because of grammatical differences between Dutch and English (language-pair specific) and because of the differences in the specific style of the source text (text-specific). A certain word choice or a grammatical structure may in itself constitute a cultural reference (pragmatic). Dialect can be

used in many ways with different effects and it can pose many difficult to overcome translation problems. It may be a language-pair specific problem in the sense that the verbal and grammatical characteristics of a dialect cannot simply be recreated in Dutch; it can be culture-specific, in that an existing source culture dialect with its culture-bound connotations simply does not exist in de target culture and has no target-culture equivalent, and it can be text specific, in that a certain dialect serves to a create a particular effect in a particular text, for example the way the Scots dialect is portrayed in Irvine Welsh's *Trainspotting*.

2.2 CSEs

Several translation scholars have tried to define culture-specific elements (henceforth referred to as CSEs) as a translation problem. One of the main difficulties in defining CSEs lies in the fact that cultures grow and change and so does their relationship to each other, meaning that for example as cultures grow closer terms or items which might have not been understandable to a target culture readership in the past, and therefore posed a translation problem, find their way into the target culture, and vice versa; reversely, a term or item that might have been known to the target culture at the time the source text was written might be more obscure to a target culture readership at the moment of translation, creating a translation problem. In Orwell's *The Road to Wigan Pier*, the latter is quite frequently the case. For example, Orwell mentions that coal would be delivered by men in leather jerkins who would deposit the coal down a coal-hole. Both cultural elements (the delivery men and the coal-hole) are arguably less recognisable to contemporary Dutch readers than they would have been to Dutch readers in the 1930s. In the Netherlands, coal mining was restricted to a small area in Limburg, and historically the Netherlands has relied less on coal as a household fuel. Contemporary English readers would be more likely to recognise the cultural elements pertaining to coal and coal mining as it is much more a part of their cultural and historic memory. The British industrial

revolution was founded and fuelled by coal, and many British people remember the closure of the coal mines and the subsequent riots and strikes in the 1980s and 1990s.² Therefore, it is important when defining the term CSE as a translation problem to account for the dynamic nature of cultural relations (what one might call the pragmatic aspect of CSEs). With that in mind I have opted in my analysis to use Javier Franco Aixelá's definition of CSEs. Aixelá defines the term as:

Those textually actualized items whose function and connotations in a source text involve a translation problem in their transference to a target text, whenever this problem is a product of the nonexistence of the referred item or of its different intertextual status in the cultural system of the readers of the target text. (Aixelá 58)

Aixelá's definition is a dynamic one as it takes into account the shifting relations between cultures (Aixelá 59). As such, elements that might have their origins in the source culture, but which pose no problem to a target culture readership, and therefore pose no translation problem, do not fall under this definition. Aixelá's definition is particularly suited for identifying and discussing the CSEs in *The Road to Wigan Pier*, as quite often the translation problems stem from historical changes which have increased the distance between the cultural system of the intended source culture readership and that of contemporary Dutch readers. This is why I have opted to use this definition when identifying CSE's, as opposed to Diederik Grit's more general definition (189).

To describe and categorise the types of CSEs found in *The Road to Wigan Pier*, I have however opted to use Grit's categories, as they provide a more workable frame for analysing

² <http://www.newstatesman.com/politics/2014/06/how-miners-strike-1984-85-changed-britain-ever>

types of CSEs than those of Aixelá, who only differentiates between proper nouns and what he calls ‘common expressions’ (59). Grit gives the following categories (though he emphasises that these are more like examples than a definitive list) historic, geographic, private-institutional, public-institutional, socio-cultural concepts and terms, and finally concepts and terms relating to units of measurement (189). Proper nouns and names could be added to this list, but as they are culturally specific only because of their divergent historic, geographic or socio-cultural meaning I have not deemed this necessary. In the following sub-chapter, I will describe the CSEs in Orwell’s text using Grit’s various categories and I will attempt to describe and explain the possible translation strategies available for translating them. Diederik Grit describes the following possible strategies when dealing with CSEs: Maintaining (translating the ‘Labour Party’ as the ‘Labour Party’) Calque (translating the ‘Liberal Party’ as the ‘Liberale Partij’) Approximation (translating ‘Barrister’ as ‘Advocaat’) Description or Definition (translating ‘Oyster Card’ as ‘OV-kaart specifiek voor Londen’) Core-translation (translating ‘Dunnottar Castle’ as ‘een Schots kasteel’) Adaptation (translating ‘Labour Party’ as ‘Partij van de Arbeid’) Omission (translating ‘The MPs from Waveney, Chelmsford, Hertsmere and Thurrock refused to vote on the bill’ as ‘Verscheidene parlementsleden weigerden te stemmen op het wetsvoorstel’) and finally a combination of various strategies. In the following I will try to determine for each of the most frequently encountered types of CSE which of these translation strategies seems preferential and what the effect of using that strategy will be (192-193). As can be expected from such a socio-politically charged book as *The Road to Wigan Pier*, examples of CSEs abound, and almost all of Grit’s categories are represented in the text. I have opted to focus on five categories in particular, as they represent the most frequently recurring problems or require particular strategies in translating them. These categories are: geographical, historical, public-

institutional, socio-cultural concepts and concepts pertaining to units of measurement. This does not mean that the other categories of CSEs do not occur in the text, but as they only occur incidentally I have chosen not to focus on them. Also, some of the most frequently encountered CSEs straddle two or more categories. The Means Test, for example, could fall under both a historical concept as well as a public-institutional one, as it was a public-institutional concept in the 1930s that caused widespread rioting, evictions and other social problems and has therefore – for present-day readers – become part of Britain’s social and political history.³ The main problem with the Means Test is its changing political significance. Source culture readers in the nineteen-thirties knew the troubles it had caused and the riots it had sparked were widely reported in the news. The average reader in 1937 could be expected to be familiar with the various connotations of the Means Test, whereas present-day Dutch readers cannot. Therefore, the best translation strategy for this particular CSE would be a description of the term and its implications. There are many possible ways of applying this strategy; one option would be to use endnotes with a summary of the historical context of the Means Test, but we have to think of the effect Orwell had in mind and whether that effect can be recreated in Dutch by the translator. Orwell, with a single sentence, recalls a politically charged issue of his time: “The old-age pensioners had, as usual, been driven from their homes by the Means Test” (*The Road to Wigan Pier* 6). For a translator to create the same kind of connotation of an overbearing government, and ineffectual social policy, an endnote might be a possible solution. Some target culture readers might overlook the endnote or simply not read it, but it would give the reader the option of finding out more. It has to be kept in mind that target culture readers today might read this text less because of the –

³ See [This video](#) Or [this website which summarises the issues people at the time had.](#)

diminished – relevance of its historical and political message, but rather as a literary text by George Orwell, who today is most famous for his novels. This would mean that the function of the target text differs from that of the source text at the time of publication (Nord 146). To those readers the endnotes might be less interesting, but a lot less intrusive than footnotes or translator’s in-text notes. As in any literary text, extensive notes are not generally conducive to the reading experience. To meet the demands of both types of readers, the use of an endnote may be combined with other translation strategies which convey the connotations of the Means Test to a contemporary Dutch readership. In this case, the preferable strategy would be to also imply the intended meaning in the sentence itself by combining core translation with description: “De gepensioneerden waren, zoals wel vaker gebeurt, uit hun huizen gezet dankzij **de door de regering ingestelde** vermogenstoets” (my emphasis). In this and some other cases, this strategy may be supplemented by an explanatory endnote.

Geographical concepts also pose a problem, but can also be solved by combining core translation with description. For example: “... with the walls built up with slabs of shale, like the stone walls in Derbyshire (22)” Dutch readers may not be familiar with the traditional dry-stone walls found all over Britain that mark the boundary between fields. So an appropriate translation would include an unobtrusive description: “...met muren gemaakt van opgestapelde schalie, net als de muurtjes in **de velden van** Derbyshire” (my emphasis). Another example would be “... you hardly feel yourself deeper down than you would at the bottom of the Piccadilly tube” (21). Dutch readers would most likely know about London’s extensive metro-network, but might not know the Piccadilly station specifically, so a core translation would be an appropriate strategy here: “...waan je jezelf niet veel dieper dan in een Londens metrostation.”

Socio-cultural concepts are often the CSEs that translators can have the most difficulty with, but they can also be the parts where a translator's creativity can truly show. Take for example the way Orwell describes the Brooker's store: "the ordinary 'tripe and pea' shop" (*The Road to Wigan Pier* 5). This is a joke on the common British 'pie and pea' or 'pie and mash' shops found all around England, where one could buy mushy peas, meat pies, tea and various cakes. Orwell is insinuating that there are no pies or even mashed peas for sale here, only the more paltry and less appealing tripe, and also makes a joke on the fact that a 'tripe and pea shop' is absolutely not ordinary. A good translation for this would be approximating a term that comes close in traditional Dutch culture (Grit 192-193). For example, a 'Koffie- en Theehuis', which is near enough the same kind of place; where coffee, tea, cakes and other foods are also sold. By translating it as "een doorsnee 'pens- en theehuis'" the most important elements are maintained, even if it does not entirely have the same connotations as a 'pie and pea' shop; where one could eat savoury and sweet pies and drink tea, except that in the Brooker's case there are no pies, no peas and often not even tea. And while it can be argued that 'Koffie- en Theehuis' has a more middle- and upper-class connotation in the Netherlands, I feel it only adds to the humour as it makes the disparity between the two images even more obvious.

The terms Orwell uses in his description of his foray into the coal mine also fall under a socio-cultural translation problem, as coal-mining plays an important role in British history, and the cultural knowledge pertaining to coal and coal-mining is a lot more firmly entrenched. For example, the word 'pit' in English is used by miners to refer to the coal-mine as a whole, to a mine-shaft as well as to the particular seam underground where they work, whereas in Dutch such jargon is largely absent from the language, or at least not recognisable to outsiders. Dutch society has never depended on coal-mining as much as Britain has, and in

fact replaced the use of coal for heating homes with natural gas much earlier. The largest difficulty lies in translating terms like ‘beams and girders’, ‘pit props’ and ‘tubs’ as these terms do exist in Dutch, but have not entered the collective imagination in the same way. After all, coal mining is still done to this day in Britain, whereas the coal-seams in the Netherlands are too deep and therefore too expensive to mine, so coal is imported (Milieucentraal). Additionally, modern reference works which mention and explain this specialist jargon in Dutch are hard to come by. However, in many cases Orwell himself provides additional information about the terms he uses, so readers will not need any additional background knowledge on the mining operations themselves. Therefore, a strategy of equivalent terms when available is the preferable solution. For example, ‘tubs’ is translated as ‘mijnwagen’, ‘pit props’ is translated as ‘mijnstutten’ and ‘beams and girders’ is translated as ‘steunbalken en dragers’ (*The Road to Wigan Pier* 22-24).

Finally, we have CSEs in terms of units of measurement. Often units of distance are relatively easy to translate. Simply converting inches, yards and miles to centimetres, metres and kilometres – rounded off – is enough for literary or even non-fiction translations. The biggest difficulty lies in the translation of monetary units; translating Pounds into the equivalent number of Euros or Guilders has often been a staple for translators, but this poses other difficulties because of fluctuating values and inflation, especially over a longer period. When Orwell uses monetary units to give an idea of the average wages and pensions of mine workers, for instance, these amounts are meant to shock his readers by their relative meagreness as opposed to an average middle-class income in the nineteen thirties. For a contemporary Dutch reader, it is much harder to put these amounts into perspective, and the disparity is much less obvious. Another option for many translators has been to simply maintain the use of pounds, but this too poses a lot of difficulties. Even to present-day

English-language readers, the old system of coinage, from before the decimalisation in 1971, seems an alien one, not to mention to modern Dutch readers. Additionally, the effect of Orwell's use of Pound Sterling puts this CSE into several other categories besides the concept of units of measurement; this makes it a historical and a socio-cultural concept as well. Therefore, a combination of translation strategies is in order in this case; maintaining the use of the pound, shilling, tuppence, sixpence etc. in the actual text means that the reader would not become confused by a sudden use of Euros in a text from 1937, or by the apparent use of Guilders in a mining town in North-Yorkshire. However, in order to convey the intended effect, which is for readers to truly understand the vast gap between the yearly earnings of a coal-miner, a factory worker, a teacher and a barrister, the translator could add some – optional – additional information, for example in the form of a chart that compares a few professions to each other and to the average wage of the time or perhaps an introduction where the translator explains these differences and other historic talking points. As Orwell delves even deeper into the issue of wages in the first half of the book, providing detailed calculations in the old pound/shilling/pence form in order to compare the daily wages of the miners to their daily expenses and so expose the financial problems they face, it might also be prudent to add a small explanation of how the old monetary system worked in Britain. As we can assume that not all readers would be interested in the economics of Britain in the nineteen thirties, however, the best place to include this additional information would either be at the very end of the book (in an afterword or endnote) or written into the introduction by the translator. Of course, this possibility would depend on whether the publisher considers this book purely through a literary lens, or whether they would feel that the non-fictional elements are important enough to warrant further explanation. If not, the connotation of Orwell's use of

monetary units will most likely be lost on those Dutch readers who do not care to look up more information about the historical context.

2.3 SENTENCE STRUCTURE

A stylistic feature of *The Road to Wigan Pier* that often poses translation problems is Orwell's use of sentence structure. To explain the effect Orwell conveys using a particular type of sentence structure, Leech and Short's seminal work *Style in Fiction* will be used. In particular, the following analysis will focus on Orwell's use of saliency, end-focus, subordination, segmentation and periodic sentence structure. In fact, most of the translation problems in this text that relate to syntax stem from Orwell's use of subordination and periodic sentence structure (172-183).

2.3.1 SALIENCY, END-FOCUS AND CLIMAX

According to Leech and Short, three rhetorical principles govern textual organisation – segmentation, sequence and salience – which can present themselves through syntax, phonology and graphology (175). They mean that through various stylistic choices in word order, phonology and graphology the writer can highlight specific words, phrases, clauses and sentences to achieve a specific effect. While I will not focus in this thesis on phonology, I will however briefly touch on Leech and Short's explanations on tone units and end-focus. With tone units they mean that every word and phrase has a certain metre that even when not spoken aloud is still present, and that, depending on its placement in a sentence, can drastically change the saliency (or highlighting of a specific word or phrase) and therefore the meaning of a sentence. In this analysis I will be focusing on syntax and to a lesser extent on graphology.

As to end-focus, Leech and Short point out that there is a general tendency for given information (information the reader most likely is already privy to) to precede new information, meaning that the focal point of a tone unit, the nuclear stress, will appear at the end of a sentence, even when not read aloud, stressing the new and therefore most relevant information (170-172): “In a big mine it is carrying away several tons of coal ÉVERY MÍNUTE” (*The Road to Wigan Pier* 19, my emphasis). The information at the end of the sentence appears as the newest or most pertinent information, and while Leech and Short explain end-focus in terms of phonology, they also mention that it has implications in matters of syntax (171). They note that while intonation can be indicated through graphology (e.g. ‘*We shall succeed*’), end-focus is never italicised as the reader will nearly always prefer to put nuclear stress at the end of a sentence or clause (171). As we can also see, the last words in a clause are usually subject to nuclear stress, and therefore are often the main vessel for imparting new information. The problem in translating sentences like this stems from grammatical differences between Dutch and English, what Nord would call a language-pair specific problem (Nord 147). In the case of the abovementioned example we can see that the problem relates to word order. In Dutch the adverbial phrase ‘elke minuut’ cannot be placed at the end of the sentence, which means that inevitably a shift in saliency occurs as the information ‘elke minuut’ is no longer subject to end-focus:

In een grote mijn worden er elke minuut zo meerdere tonnen naar buiten gehesen.

In this and other examples, the translator’s creativity is put to the test when trying to restructure and order the information in Orwell’s sentences in such a way as to achieve the same intended effect in an idiomatic Dutch sentence, which is in this case to emphasize the speed and efficiency with which enormous amounts of coal are moved, in order to impress the

reader. In this case, for example, I have moved the sentence to the end of the passage, giving the information additional emphasis as it is the last sentence in the paragraph. In other cases, less radical strategies have been employed to maintain the effect of Orwell's sometimes peculiar use of end-focus.

2.3.2 PERIODIC AND LOOSE SENTENCE STRUCTURES

In periodic and loose sentence structures, the notions of end-focus, saliency, subordination and coordination come together to create complex sentences and paragraphs that through specific word order create rhetorical effects. Essentially, loose sentence structures consist of a main clause which is followed by trailing subordinate constituents. Take for example:

There were generally four of us in the bedroom, and a beastly place it was, with that defiled impermanent look of rooms that are not serving their rightful purpose. (*The Road to Wigan Pier* 1)

This creates a more 'natural' sentence, as the reader does not have to remember syntactic information that was presented at another point in the sentence. Loose sentences, with the main clause at the start and the subordinate clauses at the end, usually pose very little difficulty in translation. The opposite, however, cannot be said; sentences which have subordinate clauses at the beginning are often harder to translate because of differences in sentence structure between Dutch and English. Take for example: "In spite of hard trying, man has not yet succeeded in doing his dirt everywhere" (*The Road to Wigan Pier* 16). The comma splice, used here for additional emphasis (Truss), cannot be recreated in Dutch.

As opposed to loose sentence structures, periodic sentence structures create suspense through what Leech and Short call 'anticipatory constituents'. As opposed to 'trailing'

constituents, which are dependant or subordinate constituents at the end of a sentence, anticipatory constituents refer to “any subordinate or dependent constituent which is non-final” (181). Anticipatory constituents bring an element of suspense into syntax, as they are placed at the beginning or middle of a sentence, making the reader wait for the main constituent. Placing several anticipatory constituents one after the other and then ending in the major constituent of a sentence forces the reader to remember exactly what was said throughout the sentence to be able to decode the sentence as a whole:

Apart from its dramatic quality, the periodic sentence has the related virtue of concentrating significance at one point in the sentence. Since the interpretation of anticipatory constituents is delayed, in an ideal periodic sentence enlightenment comes, retrospectively, at the end, where all the elements of meaning fit synoptically into a whole. (183)

The constituents of a periodic sentence therefore lead up to a climax at the end of the sentence, where the meaning of the sentence suddenly becomes clear. The effect these sentences create is a build-up of tension, which ends in a final climactic point of resolution (182). The example Leech and Short use is from Dickens, and I feel that the use of Dickens is important as Orwell himself has said that he was greatly influenced by him, both by his admiration for the working class as well as by Dickens’ prose style (George Orwell’s *Why I Write*). An example from *The Road to Wigan Pier*:

In order that Hitler may march the goose-step, that the Pope may denounce Bolshevism, that the cricket crowds may assemble at Lords, that the poets may scratch one another's backs, coal has got to be forthcoming. (*The Road to Wigan Pier* 29)

This sentence has an anticipatory pattern: 'In order that *x*, that *x*, that *x*, that *x*, coal must be forthcoming.' So that suspense continually grows and finally ends in the message that Orwell most wishes to emphasise, which is, that coal is a vital necessity in the society he describes. It creates coordination between the anticipatory clauses which in turn are subordinate to the main clause. Maintaining a complicated anticipatory structure in Dutch while at the same time creating a readable, idiomatic Dutch sentence, can sometimes require a little creativity. In the case of the aforementioned example a more literal translation ('Opdat *x*, *x*, *x*, en *x*, moet de steenkool blijven komen') would be harder to follow than Orwell's sentence, where the repetition of 'that' serves to keep the sentence structure in the readers mind. Alternatively, constantly repeating the conjunction 'opdat' draws a lot of attention and risks losing some of the immediacy of the effect of Orwell's sentence structure. So instead of 'opdat *x*, opdat *x*, opdat *x*, en opdat *x*, moet de steenkool blijven komen' I have opted for a more colloquial sentence structure, which still has the same anticipatory structure and includes enough repetition for readers to have something to hold on to, but in a less obtrusive manner:

Wil Hitler zijn parades kunnen houden, de paus op het bolsjewisme kunnen foeteren, het cricketpubliek op Lords kunnen samenkomen, en de verwijfde dichters elkaars hielen kunnen likken, dan moet de steenkool blijven komen.

2.3.3 SYNTAX, GRAPHOLOGY AND RHYTHM

Apart from end-focus and periodic sentence structure, the rhythm of prose, which Leech and Short also talk about, can pose another translation problem (though rhythm, end-focus and periodic structure are of course related and often pose a combined problem, as we shall see). Prose has a natural rhythm that can be expressed both through syntax and graphology (graphology meaning ‘spelling, punctuation, capitalisation, hyphenation, italicisation and paragraphing’) (104-105). With graphology, a writer can alter the pauses, and can even control the length of pauses. Graphology often poses a translation problem in the same way syntax causes a translation problem: differences in grammar and conventions can force alterations in word order, or make it difficult to maintain specific punctuation marks, as punctuation marks are used differently in different languages. For example the use of commas is less frequent in Dutch than English and, when maintained, sometimes has the effect of creating a much stronger or more noticeable pause. Where semi-colons are often used in English, in Dutch they occur less frequently and are often replaced in translations by a full stop, creating a separate sentence. Take for example this sentence:

More than anyone else, perhaps, the miner can stand as the type of the manual worker, not only because his work is so exaggeratedly awful, but also because it is so vitally necessary and yet so remote from our experience, so invisible, as it were, that we are capable of forgetting it as we forget the blood in our veins. (*The Road to Wigan Pier* 30)

This is a good example of how coordinated and subordinated clauses and smaller graphic units divided by commas are used to create a particular rhythm, which in turn contributes to the rhetorical effect of the sentence as a whole. This sentence, through syntax and graphology, creates pauses, focus, anticipatory constituents and a climax. It can be divided into separate parts, which makes analysing it slightly easier:

- 1a) More than anyone else,
- 1b) perhaps,
- 1c) the miner can stand as the type of the manual worker,
- 1d) not only because his work is so exaggeratedly awful,
- 1e) but also because it is so vitally necessary
- 1f) and yet so remote from our experience,
- 1g) so invisible,
- 1h) as it were,
- 1i) that we are capable of forgetting it as we forget the blood in our veins.

By separating the constituent parts, it becomes easier to look at the translation problems relating to syntax and graphology on a micro-level (Nord 147). In this case a combined sentence structure is revealed, whereby the last half of the sentence (after 1e) has an

anticipatory structure, while at the same time in its entirety functioning as a trailing constituent to the main clause in 1c. Immediately the problems light up; the smaller fragments “perhaps,” and “as it were,” seem to pace the sentence, providing a pause which not only gives the reader time to take in the information presented in a long and complex sentence, but also emphasises the last words preceding the comma (“More than **ÁNYONE ÉLSE**, perhaps” and “so **INVÍISIBLE**, as it were”). Yet a word like ‘perhaps’ would look out of place in between commas in Dutch (English can use commas between clauses and phrases, while Dutch needs specific phrases and types of clauses to use a comma) (Genootschap Onze Taal), while removing these commas would also drastically alter the rhythm of the sentence. The translator might have to look for other means to create this same effect of pacing and emphasis in Dutch. Using another form of graphology, accents, might sometimes provide a solution, as it puts emphasis on specific words while also forcing a slight pause right before the word, creating the effect of a comma without interfering with normal Dutch grammar. Another way of compensating might be to slightly change the word order to create a more natural emphasis on the same element in Dutch. So the Dutch translation of our example becomes:

De mijnwerker, wellicht meer dan ieder ander, is het prototype van de arbeider, niet alleen omdat zijn werk zo uitzonderlijk zwaar is, maar ook omdat het zo ongelofelijk belangrijk is en tegelijkertijd zo ver verwijderd van onze eigen ervaringen, zo onzichtbaar, als het ware, dat we er net zo min aan denken als aan het bloed dat door onze aderen stroomt.

By changing the word order at the beginning of the sentence, the stress in the target text still falls on ‘ieder ander’, while still being an idiomatic and naturally flowing Dutch sentence.

2.4 DIALECT

The use of non-standard varieties of a language – accents or dialect – is often presented as one of the hardest types of translation problems. After all, there are many socio-cultural, historic and linguistic aspects to specific dialects that contribute to their effect when used in a source-culture text. For a translator, recreating this effect in a target text is often extremely complicated and can pose not only a culture-specific, language-specific, text-specific and pragmatic translation problem, but sometimes an ethical one as well (Mercier 49-52). In her 1997 article *Translating the Untranslatable: The Translator's Aesthetic, Ideological and Political Responsibility* Gillian Lane-Mercier mentions that there can be two effects when translating a dialect; either meaning is added or meaning is lost, and often both can occur (49-51). Meaning is added as well as lost when, for example, a Scots dialect in an English text is replaced by Frisian dialect; connotations that readers might have with the Scots dialect are lost, whereas connotations to the Frisian dialect are created where there were none to begin with. Because of this, a translator might opt for the possibility of neutralising a dialect; by replacing the non-standard variety of the source with a standard variety of the target language, but this can have far-reaching consequences where interpretation is concerned, essentially eradicating the possible connotations connected to specific dialects (Mašlaň 57). Michal Mašlaň does mention in his 2006 thesis *Dialect and Translation* that when translating to Czech this is the most often used strategy because it creates the most readable target text, which is free of any connotations readers might have with specific target culture accents (Mašlaň 57). But I feel that that approach would not work when translating into Dutch,

particularly when translating this text. Most of the dialects used by George Orwell in *The Road to Wigan Pier* are intended to be humorous, they are frequently exaggerated and not completely accurate for the time and place Orwell portrays. Also note that Orwell frequently quotes various local, working class people in his book without the – derisive – use of a – at least partially – fictionalised Northern dialect. Orwell himself mostly neutralises the dialect of working-class people so the readers of his time, and the customers of Victor Gollancz Ltd. (the publisher of *The Road to Wigan Pier*, which primarily published works for a middle to higher class readership with socialist leanings), would take the working-class people he interviews more seriously. This has serious ethical implications, where on the one hand non-standard language is used to make fun of specific characters he describes (generally the more pitiable or loathsome characters use the most heavily marked language), while elsewhere it is toned down to represent characters in a more serious light. Orwell himself was keenly aware of this distinction or perhaps inconsistency, blaming his own ambivalence towards the working-class population he describes. In the second part of *The Road to Wigan Pier* he admits to finding the working class rather repulsive in their habits, manners, hygiene and language, while at the same time admiring them for the tremendously hard work they do and their ability to survive in the conditions they find themselves in.

As for possible translation strategies, Barbara Sienkiewicz has categorised various possible strategies when it comes to translating dialect, which are summarised here by Michal Mašlaň:

1) ***Image for image substitution***; this means to select TL varieties that perform similar functions as the original dialects. For instance, Yiddish accented Czech for Yiddish accented English. This would, however, embed the text in TL extralinguistic reality.

2) **Approximate variety substitution**; it is accomplished by selecting a TL variety that is believed to be equivalent to the SL dialect only in some respects, and different in others. For example, colloquial Polish for Polish accented English of Pennsylvania coal miners.

3) **Neutralization**; this is elimination of the SL nonstandard variety by means of standard language. A translator may use standard Czech for African American Vernacular English. In this way a translator not only interprets the SL text but also explicates it. Such a strategy levels the speech of all characters and inevitably ignores the meanings embedded in SL heteroglossia.

4) **Amplification**; this is introducing additional differentiation where it does not exist in the SL text. (Sienkiewicz in Mašlaň 27)

Out of these possible solutions to the problem posed by Orwell's humorous use of dialect, 1 and 3 can almost immediately be rejected. Image for Image Substitution is, first of all, nearly impossible as the accent Orwell describes is not a completely accurate representation of North Yorkshire dialect (so not an existing variety) so an existing variety of Dutch could not serve as an equivalent. And even if Orwell had depicted the Yorkshire accent accurately, there is no equivalent socio-cultural or historic dialect in the Netherlands that could completely substitute for it. In the Netherlands, Limburg was the only region where coal was extracted, but its dialect has its own cultural connotations in the Netherlands, which differ significantly from the associations with the Yorkshire dialect in the United Kingdom. As for Neutralization, the dialect is used as a humorous note in the text, and this effect would be lost if the source text element was simply replaced with an element in standard Dutch. Also, Orwell often points out the specific ways in which some words are pronounced by the Brookers. For example, when

talking about one of the elderly lodgers, Mr Hooker: “Mr Brooker had a queer way of pronouncing his name, without the H and with a long U – ‘Uker’” (*The Road to Wigan Pier* 11). So simply ‘hiding’ away the fact there is a dialect spoken at all would be impossible. Amplification is certainly a viable substitute, but as Sienkiewicz says, amplification is often used to indicate an effect that does not exist in the source text. An example of this would be adding an accent to a working-class person’s speech where there was none found in the source text, but where the translator thought that it might not be clear to the target culture reader that someone is working class. That leaves Approximate Variety Substitution, which seems to be the best solution. The accent Orwell describes is somewhere in between an actual Yorkshire accent and a – fictional – general working-class dialect, so translating these phrases with a – perhaps equally fictional – general ‘working-class’ Dutch, perhaps with a few common grammatical errors (as Orwell himself does it), would be the best possible strategy to create a comparable effect in the target text. An example is a passage where Orwell talks about how the Brookers are waiting for their elderly lodgers to die so they can collect the life insurance, and they ask: “How long people lives when they’d got cancer” (*The Road to Wigan Pier* 7). This would translate as “Hoe lang mense leve als ze kanker hebbe”. Mrs Brooker’s repeated complaint of “It does seem ‘ard, don’t it now?” would translate as “‘t blijf ook altijd moeilijk, hé?” (*The Road to Wigan Pier* 14). By using elision (omission of one or more sounds), contraction and (incorrect) grammar a writer or translator can (re)create accents and speech patterns. By mimicking the speech patterns associated with working-class people, namely the elision known as H-dropping or aitch-dropping (“It does seem ‘**ard**”) and incorrect conjugation (“How long people **lives**” and “**don’t it** now?”), Orwell creates an image in his middle-class readers’ minds of low-class, uneducated people. In Dutch, recreating an accent with similar connotations (lower class, poorly educated) in writing can be done in another, but

similar, way. By the elision of ‘N’ at the end of verbs for example (“Hoe lang **mense leve** als ze kanker **hebbe**”) or the use of contractions and incorrect conjugations (“‘t **Blijf** ook altijd moeilijk, hé?”) I think you can create a similar effect in the target text without tying the accent to a specific region or group.

CHAPTER 3

ANNOTATED TRANSLATION OF THREE PASSAGES FROM GEORGE ORWELL'S *THE ROAD TO WIGAN PIER*

3.1 INTRODUCTION

As we could see in the previous chapter, translating some excerpts from *The Road to Wigan Pier* will pose some common language-specific and some text-specific translation problems. However, some translation problems feature more prominently in some parts of Orwell's text than in others. To showcase the stylistic variation, I have opted to translate three passages from Orwell's book. Though in some ways different in style, all three of them have the same purpose in mind, namely to impress on the reader the need for effective social change; both through highlighting the abject conditions the working class finds itself in and the problems standing in the way of their improvement, and by reminding his middle-class readers of the important role labourers play in a modern industrialised society.

The first passage is more humorous and anecdotal. It is meant to humanise the very poorest, the victims, of a modern industrialised society. Orwell describes the living conditions of these people in horrid detail but with a humorous touch, drawing the reader in and eliciting a sympathetic response. Also, as I have previously stated, this chapter is not a factual account of real events and real people, but more an amalgamation of Orwell's experiences of lodging-houses throughout Yorkshire, and the types of characters that inhabit and run them. Stylistically, this piece comes closest to narrative fiction.

The second passage is more serious in tone and describes the working conditions in an active coal mine. The narrator's eye-witness report is interspersed with additional bits of information

on miner's wages, common health-problems, injuries and risks of the job, as well as information relating to the industry of coal-mining and its importance to the society of Orwell's day. In this chapter, CSE's feature prominently. It is written as a report, and though it features some of the same translation problems relating to sentence structure, it is on the whole more journalistic in style than the previous passage.

The third passage consists of a fragment from a chapter from the second half of *TRtWP*, which is on the whole more essayistic in style. Some of the chapters in this half of the book are adapted from previously published essays by Orwell. Though Orwell uses humour and anecdote to illustrate his point, the passage I have selected mainly serves to expound his own ideas on the problems and potential benefits of socialism as it existed in Britain in the nineteen-thirties. The style is personal and satirical, in particular in its description of Orwell's hated 'armchair socialists'. Many of the translation problems in this passage stem from this biting humour.

As far as the translation assignment goes, I would expect the target audience to mainly consist of present day Dutch readers with an interest in Orwell's work. And to a lesser extent an interest in the historical social realities Orwell describes and his opinions on poverty and Socialism. I therefore consider the literary function of the text to be most important.

In my translation I have strived to convey the effect of Orwell's choice of language with the means available in Dutch. I think the translation should be best approached as a literary translation. But as the text has non-fictional concepts, I feel the translator is afforded the freedom to add endnotes. Take for example the mention of the Means Test, as discussed in my analysis, the effect of Orwell's mention is to convey to the reader the injustice done to the people affected by this measure. Without an understanding of the Means Test and its

connotations, this effect is largely lost on a Dutch readership. An endnote can help to put this historical concept, and other important CSE's into perspective for present day Dutch readers. Of course, the acceptability of endnotes would normally be subject to the translation assignment, such as the wishes of an editor. Taking a present-day Dutch readership with an interest in Orwell's work as a starting point, I think a case can be made for a limited use of endnotes.

3.2 HOOFDSTUK 1: DE FAMILIE BROOKER

Het eerste geluid dat je 's ochtends hoorde was het klossen van de klompen van de fabrieksmeisjes op de kinderkopjes¹. Als je nog vroeger opstond dan ik zou je, neem ik aan², ook de fabrieksfluiten horen.

Meestal deelde ik met vier anderen mijn slaapkamer, en wat was het een smerig vertrek.³ Het had het bezoedelde, tijdelijke karakter van een kamer die ergens anders voor gebruikt wordt dan waar hij oorspronkelijk voor bedoeld was. Jaren geleden was dit een normale gezinswoning geweest, en toen de Brookers het hadden overgenomen en verbouwd tot pens- en kosthuis⁴ hadden ze de minder bruikbare meubels die ze van de vorige bewoners hadden geërfd maar laten staan, omdat ze er de energie niet voor hadden om ze weg te halen. Dus wij sliepen met z'n vieren⁵ in wat nog heel duidelijk een salon was. Aan het plafond hing

¹ In the source text there are three instances of alliteration in this first sentence 'clumping, clogs, cobbled street' which I have tried to maintain in this first sentence. While 'kinderkopjes' adds another k-sound I feel it also creates a more exact image of the cobbled streets found in Yorkshire than simply translating it as 'straatstenen' would do.

² As I have discussed in my chapter on sentence structure and rhythm Orwell often interjects his sentences with these pauses or breaks, and while I have been able to maintain these interjections in most places, I have also had to opt to change their place or even change the whole sentence so it would sound more natural in Dutch.

³ Another concession I have had to make was to split some of Orwell's larger sentences into two or three sentences. I have also done this in other parts of the translation.

⁴ In trying to mimic Orwell's humour (as I have further on in the text in reference to the 'tripe and peashop') I may have been over-zealous as the source text 'tripe-shop and lodging-house' is not written or meant to be humorous, but I feel it helps to set up the later joke, as there is obviously nothing like a 'penshuis' (in terms of a shop at least, it did exist as an additional building near slaughterhouses where offal was prepared for use).

⁵ I have added 'met z'n vieren' in this sentence as I feel Orwell does not clarify enough in the beginning that he has to share his quarters with others. Readers of the time would probably understand how some of these lodging houses worked but a 'kosthuis' in modern times

een zware glazen kroonluchter waar zo veel stof op lag dat hij wel afgezet leek met bont. En een groot gedeelte van één van de muren ging schuil achter een stuk grofvuil, een meubelstuk dat ik alleen kan beschrijven als een fusie tussen dressoir en gangkast, met veel houtsnijwerk en kleine laatjes en strookjes spiegelglas.⁶ Er lag een ooit protserig tapijt waarin de dweilemmers van weleer onnoemelijk veel kringen hadden achtergelaten, en er stonden twee vergulde stoelen met kapotte zittingen, en een van die ouderwetse met paardenhaar gevulde armstoelen waar je zo vanaf gleeed als je er op probeerde te zitten. De kamer was omgetoverd tot slaapkamer door er tussen al deze andere rotzooi vier armzalige bedden in te proppen.

Mijn bed stond in de rechterhoek van de kamer, vlak naast de deur. Er stond nog een ander bed ingeklemd tussen het voeteneind van mijn bed en de muur (het moest in deze positie staan omdat de deur anders niet open kon) dus ik moest mijn benen optrekken als ik ging slapen,⁷ omdat ik anders tegen de onderrug van mijn buurman schopte. Hij was een oudere man genaamd meneer Reilly, een soort van monteur die ‘boven’ bij een van de koolsteenputten werkte. Gelukkig moest hij om vijf uur ‘s ochtends gaan werken, dus kon ik nadat hij weg was mijn benen strekken en een paar uur normaal slapen. In het bed tegenover

conjures images of personal bedrooms and bed and breakfasts (while the Brookers’ house is more like a filthy hostel.)

⁶ I have had to split another sentence here, so it would be more salient. Thankfully this sentence was easy to split as Orwell talks extensively about the ‘piece of junk’ and then mentions the carpet and other furniture, which made it clear where the sentence should be split.

⁷ I have replaced the semicolon here with a comma and the word ‘omdat’. I feel it bears mentioning as I have mostly managed to maintain the semicolon, but here the sentence would be very unidiomatic: “...ik moest mijn benen ooptrekken als ik ging slapen; anders zou ik tegen de onderrug...” It is much more natural in Dutch to simply use a comma and a conjunction.

mij sliep een Schotse mijnwerker die gewond was geraakt bij een ongeluk in de put (een grote homp steenkool was op hem gevallen en het duurde een paar uur voordat ze het eraf hadden kunnen wrikken) en die een schadevergoeding van vijfhonderd pond¹⁸ had gekregen. Hij was een grote, knappe man van in de veertig, met grijzend haar en een goed verzorgde snor. Hij zag er eerder uit als een sergeant-majoor dan een mijnwerker, en hij lag altijd tot laat in de dag in bed een korte pijp te roken. Het andere bed werd om de beurt bewoond door handelsreizigers, krantabonneewervers, en huurkoopverstrekkers⁹ die over het algemeen een paar nachten bleven slapen. Het was een dubbel bed en verreweg het beste in de kamer. Mijn

⁸If I were to do a full translation of this book, I would add an endnote here to briefly explain British monetary values in the nineteen-thirties, for they can be complicated for Dutch readers, as guilders have always been decimalised (as opposed to the use of pounds, shillings, crowns, halfpennies etcetera).

An endnote might additionally contain information on the real value of the amounts in contemporary times. There are two possibilities for comparison that might be useful to modern readers; the exact value in today's money, and the relative 'prestige value' of the money if compared to today's standards of living. In the case of Mr. Reilly's 500 pound compensation for example, the exact value today would amount to £28,000 or 38000 euros. According to modern living standards, the amount would be worth approximately £140,000 or 194,000 euros. Source: [_](#)However, adding the modern currency values would be impractical, as it would date the translation tremendously. So using 'prestige values' is much more preferable; comparitavely Mr. Reilly would have been compensated for around three years' worth of wages. Included in a footnote, I feel this information would hamper the reading experience, especially in later chapters where Orwell does calculations for prices of foodstuffs and fuel and how this compares to allowances unemployed miners would have. However, because of the importance Orwell himself attaches to the examples he gives of worker's wages, prices and other amounts used specifically to illustrate the plight of the poor and the miners, an interested contemporary reader might like to know more; but at the same time I feel that considering the primarily literary historic value this text has (the plight of British miners in the 1930's is not exactly a contemporary political or social issue) endnotes would be far more favourable, because they would be optional for the reader. But either is dependent on how the translator, publisher and editor view this text; is it purely a fiction text, is non-fictional, both? And exactly how important is this one instance of compensation? Were this a real translation most likely there would be no foot or endnotes at all.

⁹ I had a hard time finding a translation for 'hire-purchase touts' but eventually settled on 'huurkoopverstrekkers', which is not an existing word, but which I feel is a decent translation. At least compared to Waasdorp's tremendously long: "lieden die de mensen dingen op afbetaling probeerden aan te smeren."

eerste nacht hier had ik er ook in geslapen, maar ik was eruit gewerkt om ruimte te maken voor een andere kostganger. Ik geloof dat elke nieuwkomer hun eerste nacht in het dubbele bed doorbracht, dat werd gebruikt, als het ware, als lokaas.¹⁰ Alle ramen werden dichtgehouden, de onderkant werd met een rode zandzak gebarricadeerd, en ‘s ochtends stonk de kamer als een frettenkooi. Je merkte het niet als je opstond, maar als je de kamer verliet en weer terugkwam, kreeg je een vlaag vieze lucht naar binnen.¹¹

Ik ben er nooit achter gekomen hoeveel slaapkamers het huis precies bevatte, maar vreemd genoeg was er wel een badkamer, nog van voor de Brookers er kwamen wonen. Beneden was er de gebruikelijke woonkamer-en-keuken combinatie met een enorm kolenfornuis dat dag en nacht aan stond. Een eenzaam dakraam was de enige natuurlijke lichtbron, want de ene kant van de kamer grensde aan het penshuis en de andere kant aan de voorraadkamer, die toegang gaf tot een donker ondergronds krocht waar de pens werd bewaard. De deur naar de voorraadkamer werd gedeeltelijk geblokkeerd door een vormeloze divan waarop mevrouw Brooker, onze bedlegerige hospita, het grootste deel van haar tijd doorbracht¹², getooid in groezelige dekens. Ze had een groot, fletsgeel, nerveus gezicht. Niemand wist zeker wat haar mankeerde; haar grootste probleem, zo vermoedde ik, was dat

¹⁰ Here is another example of Orwells use of rhythm and end-focus, which I have tried to maintain, even if it creates a slightly unidiomatic sentence, it is not an incorrect sentence. The most important part, the end focus, is completely maintained, as opposed to to the more idiomatic version where it would have been replaced: “...dat als het ware, als lokaas werd gebruikt.”

¹¹ Unfortunately, I have not been able to maintain the phrase “...the smell hit you in de face with a smack.” This creates a very specific image of a truly violent blow of a disgusting smell. Waasdorp however does have a much better translation that does encapsulate some violence: “...sloeg de stank je tegemoet.”

¹² I have compensated ‘permanently ill’ with ‘bedlegerig’ as I feel it is more idiomatic than “...onze hospita lag permanent ziek...”

ze te veel at. Voor de haard hing bijna altijd een vochtige was te drogen, en in het midden van de kamer stond de grote keukentafel waaraan de familie en de kostgangers aten. Een blik op de onbedekte tafel was me niet vergund, maar van tijd tot tijd heb ik wel een glimp mogen opvangen van de verschillende lagen. Onderop lag een laag oud krantpapier bevestigd door Worcester Sauce; daarop lag een plakkerig wit zeil; daarop lag weer een groen wollen laken; en daarop lag weer een grof linnen kleed, dat nooit verschoond werd en zelden werd afgenomen. Meestal lagen de ontbijtkruimels tijdens het avondmaal nog steeds op tafel. Na verloop van tijd leerde ik individuele kruimels herkennen en volgde hun dagelijkse zwerftochten om en rond het tafelkleed.

Het penshuis was een nauwe, koude ruimte. Op de buitenkant van de ramen waren als verstrooide sterren enkele losse witte letters gekalkt, relikwieën van oeroude chocoladereclames. Binnen stond een toonbank waarop grote witte lappen pens lagen, en de grijze vlokke massa die beter bekend stond als ‘zwarte pens’, ongebleekte pens gemaakt van de lebmaag van een koe,¹³ en voorgekookte varkenspoten, bleek en doorschijnend. Het was een doorsnee ‘pens- en theehuis’¹⁴, dus er was verder niet veel meer te koop dan brood, sigaretten en blikconserven. Er stond op het raam ook nog een reclame voor ‘thee’, maar als

¹³ I have opted to make the term ‘zwarte pens’ (apparently called ‘boekpens’ according to Waasdorp, which is incorrect as the ‘boekmaag’ is not the same as the ‘lebmaag’) more explicit by explaining it. I feel that adding this extra information might clarify what Orwell means as the lebmaag is also the last stomach in a cow (an unpopular cut as it has many glands which make it hard to chew) and as it is unbleached it is also the cheapest tripe.

¹⁴ The term Orwell uses, ‘the ordinary ‘tripe and pea’ shop’, is a riff on the common pie and pea, or pea and mash shops found all around England, where one could buy mushy peas, meat pies, tea and various cakes. Orwell is insinuating that there are no pies for sale here, only the more paltry tripe. I have opted to keep the irony by referencing the Dutch ‘Koffie- en Theehuis’, where one can also buy various sweet and savoury meals and snacks, but which the Brookers obviously do not have on offer. And while obviously ‘Theehuis’ in the Netherlands has more middle- and upper-class connotations and so the image I create has a much larger gap in social class than Orwell’s original, I feel it only adds to the humour.

een klant om een kopje thee vroeg, werd deze meestal met smoesjes weggewuifd. Meneer Brooker, van oorsprong een mijnwerker, had al twee jaar geen baan meer, maar hij en zijn vrouw hadden al hun hele leven lang allerhande zaakjes gehad bij wijze van bijverdienste. Ze hadden zelfs ooit een pub gehad, maar ze verloren hun drankvergunning vanwege illegale gokpraktijken. Ik betwijfel of ze ooit een goede omzet hebben gedraaid van hun verschillende ondernemingen; ze waren van het slag dat een bedrijf begint alleen maar om iets te hebben om over te klagen. Mr Brooker was een donkere, spichtige, norske man met een Iers uiterlijk en uitzonderlijk vieze gewoontes. Ik denk niet dat ik zijn handen ooit schoon heb gezien. Omdat mevrouw Brooker langdurig ziek was hij nu verantwoordelijk voor het bereiden van de maaltijden, en zoals alle mensen met permanent vieze handen had hij de neiging om nogal handtastelijk met voedsel om te gaan. Als hij je een sneetje brood met boter gaf, stond er altijd een zwarte duimafdruk in. Zelfs 's ochtends vroeg, wanneer hij in het mysterieuze hol achter Mevrouw Brookers divan afdaalde om de pens tevoorschijn te halen, waren zijn handen al zwart. Ik heb verschrikkelijke verhalen gehoord van de andere kostgangers over die voorraadkamer. Het zou er krioelen van de kakkerlakken¹⁵. Ik weet niet hoe vaak er verse zendingen pens werden besteld, maar zo vaak kan dat niet geweest zijn, omdat Mevrouw Brooker belangrijke gebeurtenissen dateerde aan de hand van zendingen. 'Eens even kijken, sinds dat gebeurd is heb ik drie partijen vroom (bevoren pens) binnengekregen,' enzovoort. Wij als kostgangers kregen nooit pens voorgeschoteld. Toentertijd nam ik aan dat dit kwam omdat pens te duur was; sindsdien is het bij me opgekomen dat het kwam omdat wij er te veel vanaf wisten. Dat de Brookers zelf nooit pens aten was me niet ontgaan.

¹⁵ While technically incorrect, as 'blackbeetles' (technically called 'larder beetle') translates to 'spekkevers', I think the term 'kakkerlakken' covers the meaning and connotations much more. As a translator you cannot expect your readers to do a tremendous amount of research in trying to figure out what exactly 'spekkevers' are.

De enige vaste kostgangers waren de Schotse mijnwerker meneer Reilly, twee gepensioneerden, en een werkloze man genaamd Joe – hij was het soort persoon die geen achternaam had – die van een staatsvergoeding¹⁶ leefde. De Schot bleek een ontzettend saaie man te zijn als je hem eenmaal leerde kennen. Net als veel werkloze mannen bracht hij teveel tijd door met het lezen van kranten, en als je hem niet tijdig afkapte kon hij urenlang uitweiden over dingen zoals het Gele Gevaar, de Brighton-koffermoorden¹⁷, astrologie, en het conflict tussen wetenschap en religie. De gepensioneerden waren, zoals wel vaker gebeurt, uit hun huizen gezet dankzij de door de regering ingestelde vermogenstoets¹⁸.ⁱⁱ Ze gaven wekelijks tien shilling aan de Brookers en in ruil daarvoor kregen ze het soort onderkomen dat je zou kunnen verwachten voor tien shilling; een bed op zolder en maaltijden die

¹⁶ I have opted to use an approximation of “on the PAC”, as the Public Assistance Committees, which scrutinised a person’s finances to determine whether a person would be allowed government assistance, does not seem to have a Dutch equivalent. And if it did have an exact equivalent, translating this obscure and outdated government program with another would only serve to confuse readers (National Archives).

¹⁷ I have opted to make explicit the term ‘trunk murders’, to indicate that it was a single case that occurred in Brighton and would have been national news at the time. I feel that if I translated it simply as ‘koffermoorden’ it would seem to imply this was a reoccurring problem in Britain that happened every now and then. (Bowker 146-148)

¹⁸ While ‘Means Test’ is a broader concept of both a ‘vermogenstoets’ as well as an ‘inkomenstoets’, using the construction ‘inkomens- en vermogenstoets’ or ‘IV-toets’ as it is known in the Netherlands would not be a preferable option in this instance because it domesticises this CSE. The Means Test was a hot-button issue in the early 1930’s when conservative politicians saw it as a means to cut government spending by greatly reducing the number of unemployed on benefits. Leading to social outrage and protest marches in London.

Orwell is commenting on a specifically British 1930’s political issue, and changing the concept to a specifically Dutch one would cause confusion in the reader. I have opted to universalise (Aixela 202) by using only ‘vermogenstoets’ as it pertains to specifically the reason that the two old-age pensioners have been driven from their homes, as they would not be eligible for any social benefits as house-owners. As to the reason that I did not keep it as a calque; I feel it would negatively impact the readability as the readers would either have to be referred to a footnote or an endnote. By using a combination of universalisation and endnotes readers have the choice to read more about this CSE or to continue reading as the term used is universal enough to Dutch readers to understand its general meaning.

voornamelijk bestonden uit brood met boter. Een van hen was ‘van het betere soort’ en leed aan een ongeneeslijke ziekte – kanker, meen ik me te herinneren. Hij kwam alleen zijn bed uit wanneer hij zijn pensioen ging ophalen. De andere, die iedereen Old Jack noemde, was een ex-mijnwerker van achtenzeventig jaar die er meer dan vijftig jaar in de put op had zitten. Hij was kwiek en intelligent, maar vreemd genoeg kon hij zich enkel nog zijn jongere jaren herinneren en hij leek alle nieuwe ontwikkelingen in moderne mijntechnologie te zijn vergeten. Hij vertelde me verhalen over hoe het was om te vechten met woeste paarden in de nauwe ondergrondse galerijen. Toen hij hoorde dat ik van plan was om een aantal steenkoolmijnen te bezoeken, zei hij minachtend dat een man van mijn lengte (een meter achtennegentig) de ‘reis’ nooit zou kunnen uithouden; het had ook geen nut hem te vertellen dat de ‘reis’ tegenwoordig stukken makkelijker was. Maar hij was altijd tegen iedereen vriendelijk en hij riep altijd een hartelijk ‘Slaap lekker, jongens!’ wanneer hij opklom naar zijn bed ergens boven op zolder. Wat ik vooral zo bewonderingswaardig aan Old Jack vond is dat hij nooit bietste; tegen het einde van de week had hij meestal geen tabak meer, maar hij weigerde altijd dat van iemand anders te roken. De Brookers hadden voor beide bejaarden een goedkope levensverzekering afgesloten voor een sixpence per week¹⁹. Er werd gezegd dat iemand ze de verzekeringsman had horen vragen ‘hoe lang mense leve als ze kanker hebbe’.

Net als de Schot was Joe een fervente lezer van kranten en bracht hij bijna de hele dag in de openbare bibliotheek door. Hij was een typische werkloze vrijgezel, een versleten, ronduit haveloos schepsel met een rond, bijna kinderlijk gezicht waarop een

¹⁹The construction of “tanner-a-week company” is not used in Dutch so the only option to translate this was to simplify it slightly and remove ‘company’. Also I have translated ‘tanner’ with ‘sixpence’ as I wanted to keep the monetary units uniform throughout the text and adding what is very much a slang word for ‘sixpence’ (the same way ‘knaak’ was a slang term for a ‘rijksdaalder’ in Dutch), would only complicate the text further.

kwajongensachtige uitdrukking prijkte. Hij zag er eerder uit als een verwaarloosd klein jongetje dan een volwassen man. Ik denk dat het door het volledige gebrek aan verantwoordelijkheden komt dat deze mannen zo veel jonger lijken dan ze zijn. Toen ik Joe voor het eerst zag schatte ik hem zo rond de achtentwintig, maar tot mijn verbazing bleek hij drieënveertig te zijn. Hij had een voorliefde voor klinkende uitdrukkingen en hij was heel erg trots op de gewiekste wijze waarop hij aan het huwelijk was ontsnapt. Hij zei vaak tegen mij ‘De ketens van het huwelijk zijn een heikel punt,’ wat hij klaarblijkelijk een erg subtiel en gewichtige opmerking vond. Zijn totale inkomen per week was vijftien shilling, en hij gaf zes of zeven shilling aan de Brookers voor zijn slaappleaats. Soms zag ik hem in de keuken een kopje thee zetten, maar de meeste maaltijden haalde hij ergens buitenshuis; het waren vooral sneetjes brood met margarine en porties fish-and-chips, vermoed ik.

Behalve de vaste bewoners kwamen er ook nog veel handelsreizigers van het armere slag langs, reizende acteurs – deze kwamen veel voor in het Noorden omdat de grotere pubs vari  t  artiesten voor het weekeinde inhuurden – en krantabonneewervers. De abonneewervers waren een mij voorheen onbekende soort. Hun baan leek me zo hopeloos, zo ellendig dat ik me afvroeg hoe iemand het kon uithouden in de wetenschap dat de gevangenis een aantrekkelijker alternatief vormde. Hun werkgevers waren vooral wekelijkse en zondagskranten, en ze werden van stad naar stad gestuurd, met een kaart en een lijst straten die ze ‘af moesten werken’. Als ze per dag niet minstens twintig nieuwe abonnees binnenhaalden, kregen ze ontslag. Zo lang ze hun twintig abonnees per dag haalden kregen ze een klein salaris – twee pond per week, geloof ik; voor elke abonnee die ze wierven boven die verplichte twintig kregen ze een kleine commissie. Deze opdracht is niet zo onmogelijk als ze klinkt, omdat in volksbuurten elk gezin om de twee weken van abonnement wisselt; maar ik betwijfel of iemand zo’n baan lang volhoudt. De kranten en weekbladen werven arme

wanhopige sloebbers; werkloze bedienden, handelsreizigers en dergelijke, die verwoede pogingen doen om hun minimum te halen; en zodra ze zijn afgesleten door het loeizware werk worden ze ontslagen en wordt weer vers bloed aangenomen. Ik leerde twee ervan kennen die werkten voor een van de meer beruchte weekbladen. Ze waren beide mannen van middelbare leeftijd die een gezin moesten onderhouden. Een van hen was grootvader. Ze werkten tien uur lang zonder te zitten de hun aangewezen straten af, en daarna bleven ze tot 's avonds laat op om blanco formulieren in te vullen voor een of andere zwendel die de krant had opgezet – een van die listen waarbij je een servieset ‘krijgt’ als je een abonnement voor zes weken afsluit en daarbij ook nog twee shilling bezorgkosten betaalt. De dikkere man, de grootvader, viel vaak in slaap op een stapel formulieren. Geen van beide kon de pond per week opbrengen die de Brookers voor kost en inwoning rekenden. Ze betaalden een kleine som voor inwoning en verschansten zich in een hoekje van de keuken met een maal van spek en brood met margarine dat ze bewaarden in hun koffers.

De Brookers hadden legio zoons en dochters, waarvan de meesten al lang geleden het huis waren ontvlucht. Sommige zaten in Canada of ‘op Canada’, zoals mevrouw Brooker het altijd zei. Er was maar één zoon die dichtbij woonde, een moddervette jongeman die in een garage werkte, en vaak langskwam om zijn maaltijden thuis te eten. Zijn vrouw was daar de hele dag met hun twee kinderen, en het gros van het koken en wasgoed werd gedaan door haar en door Emmie, de verloofde van een andere zoon die in London zat. Emmie was een blond meisje met een puntneus en leek altijd ongelukkig;²⁰ ze werkte voor een hongerloontje in een van de fabrieken, om vervolgens 's avonds het sloofje van de Brookers te spelen. Ik

²⁰ Translating “fair-haired, sharp-nosed, unhappy-looking girl” is hard to condense as easily in Dutch as opposed to English, so I have opted to split this sentence with a semi-colon as it would have been a long and slightly meandering sentence otherwise.

had begrepen dat het huwelijk telkens weer uitgesteld werd en waarschijnlijk nooit zou plaatsvinden, maar mevrouw Brooker had zich Emmie al als schoondochter toegeëigend, en zat haar de hele tijd dwars op de typisch waakzame, liefdevolle manier die alleen chronische zieke mensen lijken te kunnen opbrengen. De rest van de huishoudelijke taken werden gedaan, of liever gezegd niet gedaan, door meneer Brooker. Mevrouw Brooker kwam zelden van haar slaapbank in de keuken af (ze bracht daar zowel de dag als de nacht door) en ze was te ziek om iets anders uit te voeren dan ontzagwekkende maaltijden eten. Meneer Brooker was degene die de winkel beheerde, de kostgangers te eten gaf, en de slaapkamers ‘uitdeed’. Hij begaf zich tergend langzaam van de ene gehate taak naar de andere. Vaak waren de bedden tegen zessen nog steeds onopgemaakt, en op om het even welk moment van de dag liep je het risico meneer Brooker op de trap tegen te komen, met de duim ferm vastgeklemd onder de rand van een volle po. In de ochtenden zat hij bij het haardvuur boven een teiltje vuil water aardappelen te schillen met de snelheid van een vertraagd afgedraaide speelfilm. Ik heb nooit iemand gezien die zo haatdragend aardappelen kon schillen. Je kon de haat voor dat ‘klote vrouwenwerk’, zoals hij dat noemde, in hem zien pruttelen als een soort bitter sap. Hij was een van die mensen die jarenlang een wrok kon koesteren.²¹

[...]

De dag dat ik een volle po onder de ontbijttafel vond, besloot ik dat het tijd was om te vertrekken. Het huis begon me neerslachtig te maken. Dit kwam niet alleen doordat het vuil

²¹I felt that it would not have been possible to translate ‘chew their grievances like a cud’ in Dutch without making a severely stunted sentence. For example ‘jarenlang hun wrok konden herkauwen’. It loses much of the joke, and does not make a lot of sense. Waasdorp however has embraced this and added some more, which in my opinion makes the translation work much better: “Hij was een van die mensen die hun grieven kunnen herkauwen zoals een koe haar gras”. In my translation Orwell’s quick joke and imagery has been completely removed, whereas Waasdorp’s translation simply makes it more explicit.

was, hoe het rook, of door het walgelijke eten, maar ook door het gevoel van stagnatie en zinloos verval, alsof je was afgedaald in een of ander ondergronds krocht waar mensen eindeloos rondkrioelen als kakkerlakken, gevangen in een maalstroom van slafelijk werk en kleinzielige ergernissen. Het ellendigste aan mensen zoals de Brookers is de manier waarop ze zichzelf maar blijven herhalen. Je krijgt al snel het gevoel dat het helemaal geen echte mensen zijn, maar een soort geesten die tot in het oneindige hetzelfde zinledige repertoire afdraaien. Uiteindelijk was mevrouw Brooker's zelfmedelijden – altijd maar dezelfde klachten, keer op keer, die altijd culmineerden in dezelfde beverige verzuchting van ‘’t Blijf ook altijd moeilijk, hé?’ – weerzinwekkender dan haar gewoonte om haar mond af te veegen met stukjes krantpapier. Maar het heeft geen zin te zeggen dat mensen zoals de Brookers simpelweg walgelijk zijn en dat je ze maar beter uit je gedachten kan bannen. Want zoals zij zijn er nog tien-, zelfs honderdduizend meer; ze zijn een typisch nevenproduct van de moderne wereld. Je kunt ze niet negeren als je de samenleving accepteert die ze heeft voortgebracht. Want zij maken nu eenmaal onderdeel uit van alles wat de industrialisatie ons gegeven heeft. Columbus zeilde over de Atlantische oceaan, de eerste stoommachines kwamen haperend in beweging, de Britse carrés hielden stand terwijl Franse kanonnen ze bestookten bij Waterloo, en de eenogige schurken²² van de negentiende eeuw prezen God en vulden hun eigen zakken; en dit is waar dat allemaal toe heeft geleid – labyrintische sloppenwijken en donkere achterkeukens met vermoeide, verouderende mensen die maar rondkrioelen als kakkerlakken. Men is haast verplicht dit soort plekken zo nu en dan met

²² Unfortunately I am completely unsure of what Orwell means exactly with “the one-eyed scoundrels of the nineteenth century praised God and filled their pockets”. I theorise he is comparing preachers, politicians or industry tycoons who praised God while earning money over the backs of others to common pirates.

eigen ogen te zien en te ruiken, vooral te ruiken, opdat we hun bestaan niet vergeten; al is het misschien beter niet te lang te blijven.

De trein voerde me weg, door het monsterlijke decor van slakkenbergen, schoorstenen, opgehoopt schroot, vervuilde kanalen, modderige koolgruispaden met kriskras dooreenlopende klompafdrukken. Het was maart, maar het was verschrikkelijk koud weer geweest en overal lag zwarte sneeuw opgehoopt. Terwijl we langzaam door de periferie van de stad reden zagen we rij op rij kleine grijze sloppenhuizen die dwars op de oever lagen. Aan de achterkant van een van de huizen zag ik een jonge vrouw knielen op de stenen, ze porde met een stok rond in een loden afvoerpijp die van de wasbak binnen afliep en waarvan ik aannam dat ze verstopt was. We reden zo langzaam dat ik genoeg tijd had om haar volledig in me op te nemen – haar juten schort, haar te grote klompen, haar armen die rood waren van de kou. Ze keek op toen de trein langsreed, en ik was zo dichtbij dat ze me bijna in de ogen kon kijken. Ze had een bleek rond gezicht, het soort uitgeputte gezicht dat je wel vaker ziet bij sloppenmeisjes, waardoor ze er op hun vijftiengste al uitzien alsof ze veertig zijn, afgetakeld door miskramen en geestdodende arbeid; en ze had, die ene seconde dat ik het kon zien, de meest verlaten, hopeloze uitdrukking die ik ooit heb gekend. Plotseling bedacht ik dat we het mis hebben wanneer we zeggen dat het ‘Voor hun niet hetzelfde is als het voor ons zou zijn,’ en dat mensen die geboren worden in de sloppen zich geen ander leven kunnen voorstellen. Want ik zag in haar gezicht niet een of ander onwetend dierlijk lijden. Ze was zich er volledig van bewust wat ze doormaakte – ze begreep net zo goed als ik wat voor een verschrikkelijk lot het was dat zij daar op haar knieën in de bittere kou, op de slijmerige stenen van een achtertuin in de sloppen, een stok in een viest afvoerputje aan het steken was.

Maar al vrij snel verliet de trein de stad en reden we door het platteland, en dat leek me raar, haast onnatuurlijk, alsof het platteland een soort park was; want als je in de industriële gebieden zit lijkt het wel alsof de rook en viezigheid geen einde kennen en dat de gehele oppervlakte van de aarde erdoor gegijzeld wordt. In een dichtbevolkt, vies klein landje zoals dat van ons beschouwt men vervuiling haast als vanzelfsprekend. Slakkenhopen en schoorstenen lijken een normaler en waarschijnlijker landschap dan gras en bomen, en zelfs midden op het platteland verwacht je, als je een spitvork in de grond steekt, een gebroken fles of een roestig blik te ontaarden. Maar hierbuiten op het platteland was de sneeuw puur en onbewandeld, en het lag zo hoog dat je alleen de toppen van de stenen muurtjes langs de weg en over de velden kon zien, kronkelend over de heuvels als zwarte paadjes. Ik herinner me dat D.H. Lawrence over ditzelfde landschap, of een soortgelijk ergens in de buurt, had geschreven dat de met sneeuw bedekte heuvels golvend ‘als spierbundels’ aan de horizon verdwenen. Dat is niet de vergelijking die ik gemaakt zou hebben. In mijn ogen zagen de sneeuw en de zwarte muurtjes er meer uit als een witte jurk met zwarte biezen.

Hoewel er een dik pak ongerepte sneeuw lag scheen de zon fel, en vanachter de gesloten ramen van de coupé leek het buiten warm. Volgens de almanak was het lente, en een aantal vogels leek het er mee eens te zijn. Voor de eerste keer in mijn leven zag ik, op een kaal stukje grond naast het spoor, roeken paren. Ze deden het op de grond, en niet, zoals ik verwachtte, in een boom. Hun paringsgedrag was merkwaardig. Het vrouwtje zat op de grond met haar snavel open en het mannetje liep om haar heen en leek haar te voeren. Ik had amper een half uur gereisd, maar de achterkeuken van de Brookers leek me mijlenver verwijderd van de lege besneeuwde hellingen, de felle zonneschijn, en de grote glanzende vogels.

Alle industriële districten bij elkaar vormen eigenlijk één soort enorme stad, met ongeveer hetzelfde aantal inwoners als de regio Londen maar, gelukkig, veel groter in oppervlakte; met als gevolg dat zelfs tussen alle districten door er nog steeds ruimte is voor strookjes reinheid en fatsoen. Dat is een bemoedigende gedachte. Ondanks alle pogingen is het de mens niet gelukt zijn vuil overal te verspreiden. De aarde is zo weids en nog steeds zo leeg dat men zelfs in het smerige hart van de beschaving nog steeds grasvelden kan vinden die groen zijn in plaats van grijs; misschien zou je als je lang genoeg zoekt zelfs stroompjes kunnen vinden met levende vissen erin in plaats van sardineblikjes²³. De trein reed nog enige tijd, misschien nog zo'n twintig minuten, door open velden voordat we weer door de villa-beschaving werden ingesloten, en vervolgens door de achterbuurten, door de slakkenhopen, de brakende schoorstenen, hoogovens, kanalen en gashouders van weer een andere industriële stad.

3.3 HOOFDSTUK 2: MIJNWERKERS

Onze beschaving, met alle respect voor de heer Chesterton^{24III}, is in veel grotere mate afhankelijk van steenkool dan men zich doorgaans realiseert, ten minste, totdat men er eens goed over nadenkt. De machines die ons in leven houden en de machines die deze machines

²³ I have translated 'salmon tins' with 'sardineblikjes' as I felt it would be very odd looking at this text through a Dutch lens to see salmon, even in tins, being eaten by working-class people. Salmon in the Netherlands has always been associated with a higher class as it has had to have been imported from other countries, whereas in Britain salmon can be found in every part of the country, but is primarily caught and processed in Scotland.

²⁴ On first translating this part I mistakenly thought '*pace* Chesterton' was a riff on the Latin phrase '*Pax Romana*'. However, here Waasdorp's translation showed my error; the meaning here is actually 'with due respect to'. As for Chesterton, after some research I found one of G. K. Chesterton's essays on British culture and economy, where he argues that the economy is based on abstract concepts, imaginary money, bonds and other non-physical goods. Orwell here corrects Chesterton and says that the British economy is intrinsically linked to the hard realities of coal and coal mining. I have also added an endnote for any reader so inclined to read up on this essay (Rosenberg, Wordyard).

maken, zijn allemaal direct of indirect afhankelijk van steenkool. In de stofwisseling van de Westerse wereld staat de koolmijnwerker wat betreft onmisbaarheid op nummer twee, waarbij de man die het land bewerkt op nummer een staat.²⁵ Hij is als een soort Atlas op wiens groezelige schouders bijna al wat niet smerig is rust.²⁶ Om deze reden is het de moeite waard om eens met eigen ogen te zien hoe het steenkool uit de grond wordt gehaald, mits je de kans daartoe krijgt en bereid bent de moeite te nemen.

Wanneer je een kolenmijn bezoekt is het belangrijk een kijkje te nemen aan het kolenfront wanneer de ‘vullers’ aan het werk zijn. Dit is niet gemakkelijk voor elkaar te krijgen, omdat bezoekers hinderlijk en ongewenst zijn wanneer de mijn open is, maar als je op andere momenten langsgaat loop je het risico een totaal verkeerd beeld te krijgen. Op zondagen, bijvoorbeeld, lijkt een mijn haast vredig. Het beste moment om een mijn te bezoeken is wanneer de machines brullen en de lucht zwart is van het steenkoolstof, zodat je pas echt ziet wat de mijnwerkers moeten doorstaan. Dan is de mijn net een hel, of in ieder geval wat ik mij voorstel als ik aan de hel denk. De meeste dingen die men associeert met de hel zijn er immers aanwezig – hitte, lawaai, verwarring, duisternis, vuile lucht en, bovenal, ondraaglijk krappe ruimtes. Alles behalve het vuur, want er brandt geen vuur daarbeneden, op

²⁵ I have changed the sentence here as it is not possible in Dutch to easily translate ‘second in importance to...’. Though I feel that Waasdorp’s translation is a lot simpler and better: “In de stofwisseling van de westerse wereld komt de mijnwerker onmiddellijk na de man die de bodem ploegt.”

²⁶ I have translated ‘caryatid’ with ‘een Atlas’ as I felt this conveyed Orwell’s reverence for the miner than translating this as ‘kariatide’. Not to mention that technically Caryatids are almost always women, the name itself means “maidens of Karyai”. Though of course this raises the question of whether to translate an incorrect phrase literally or to try and find a translation that is correct. On the one hand one could argue that the source text is sacred, and that even mistakes have their uses or might simply be irrelevant, but on the other hand, someone reading a translation might presume that the error is the translator’s rather than the author’s.

het zwakke licht van de davylampen en de zaklantaarns na dat amper door de duisternis van de stofwolken heendringt.

Als je dan eindelijk het einde van de tunnel hebt bereikt – en om daar te komen is al een hels karwei op zich,²⁷ zoals ik zo dadelijk zal uitleggen – kruip je langs de laatste rij mijnstutten en opeens doemt er een glimmende zwarte muur op van ongeveer een meter hoog. Dit is het kolenfront. Boven je is het gladde plafond dat gemaakt is van het gesteente waaruit de steenkool is gewonnen; onder je is er weer gesteente, zodat de gang waar je je in bevindt slechts zo hoog is als de kolenader zelf, dus waarschijnlijk niet veel hoger dan een meter. De eerste indruk, die voorlopig alle andere overstemt, is het beangstigende, oorverdovende geraas van de transportband die de steenkool afvoert. Je kunt niet ver zien, omdat de wolk van kolenstof het licht van je lamp terugkaatst, maar aan weerszijden bevindt zich een rij halfnaakte knielende mannen, één om de vier of vijf meter, die hun schoppen onder de steenkool drijven en het behendig²⁸ over hun linkerschouder de transportband op gooien.²⁹ De transportband, die de kool verder afvoert, is een rollende rubberen band van zo'n halve meter breed die zich een meter of twee achter hen bevindt. Via deze band raast een glimmende rivier

²⁷ I have removed a colon here as it would slow down the pace of the sentence even more, and the thought lines seem to be enough to convey the aside. And as discussed in previous chapters, the semicolon in English conveys a much shorter pause, comparable to a comma in Dutch.

²⁸ I have translated 'swift' as 'behendig' rather than 'vlug' or 'snel', as the implication here seems to be that not only are they doing their work quickly, but also with a certain agility and accuracy often seen in people who do the same work day in day out.

²⁹ I have placed a part of the next sentence into this sentence as I felt it completed the image more accurately and helped to accommodate the preceding sentence. Both in Orwell's and Waasdorp's text the image conveyed leaves it unclear where the miners are throwing the coal to.

van steenkool voorbij,³⁰ op weg naar zijn bestemming ergens in één van de hoofdschachten van de mijn, alwaar het in kuipen wordt gestort die wel meer dan een ton kunnen dragen, en verder wordt getransporteerd naar de kooien om zo opgehesen te worden, de buitenlucht in. In een grote mijn worden er per minuut zo meerdere tonnen naar buiten gehesen.³¹

Het is onmogelijk de ‘vullers’ te zien werken zonder ze om hun gehardheid te benijden. Het is een verschrikkelijk moeilijke taak die ze uitvoeren, een bijna bovenmenselijke taak volgens de maatstaven van een gemiddeld mens. Want niet alleen moeten zij een schandalige hoeveelheid steenkool verplaatsen, dit doen zij ook nog eens in een houding die het werk er twee of zelfs drie keer zo moeilijk op maakt. De hele werkdag lang werken zij op hun knieën – het is ook onmogelijk om op te staan zonder je hoofd tegen het plafond te stoten – als je het zelf probeert begrijp je meteen hoe overweldigend veel moeite dit kost. Scheppen is relatief makkelijk als je rechtop staat, omdat je je knie en dij kan gebruiken om de schep aan te duwen; doe je dit op je knieën, dan komt alle kracht op je armen en buikspieren te staan. En ook alle andere werkomstandigheden maken het er niet makkelijker op. Het is er heet – het verschilt natuurlijk van plaats tot plaats, maar in sommige mijnen is de hitte verstikkend – en dan is er nog het steenkoolstof dat je keel en neus verstopt en dat zich ophoopt op je oogleden, in combinatie met het oneindige geratel van de transportband, dat in die kleine ruimtes klinkt als het geratel van een machinegeweer. Maar de vullers zien eruit en werken alsof ze van ijzer zijn gemaakt. Ze lijken echt op ijzeren

³⁰ I have omitted the word ‘constantly’ here as ‘voorbij razen’ already conveys continuous movement.

³¹ I have completely changed the sentence structure here, splitting sentences as well as combining them and changing words, descriptions and word order. If I would have translated this literally it would consist of several slightly unconnected sentences, but as it stands now I feel I have properly conveyed Orwell’s source text.

standbeelden, gesmeed met ijzeren hamers, onder dat zachte laagje koolstof waarmee ze van top tot teen bekleed zijn. Pas als je de blote mijnwerkers diep in de mijn ziet werken begrijp je wat een uitstekende mannen dit zijn. De meeste mannen hier zijn kort (lange mannen zijn in het nadeel bij dit werk) maar ze hebben bijna allemaal de meest nobele lichamen die je ooit hebt gezien; brede schouders die toelopen naar een slanke lenige middel, en kleine uitgesproken billen en pezige dijnen, zonder maar een grammetje vet. In de hetere mijnen dragen ze alleen maar een dunne onderbroek, klompen en kniebeschermers; in de allerheetste mijnen, alleen maar klompen en kniebeschermers. Als je ze zou zien zou je amper kunnen zeggen of ze oud of jong zijn. Ze kunnen zo oud als zestig of vijfenzestig zijn, maar als ze zwart en naakt zijn zien ze er allemaal hetzelfde uit. Je zou hier niet kunnen werken als je geen sterk, jong lichaam hebt, en dan bedoel ik echt een soldatenlichaam, een paar extra grammetjes vet rond je middel en het constante bukken is absoluut onmogelijk. Als je het eenmaal hebt gezien, kan je dit spektakel nooit meer vergeten—die rij gebogen, knielende figuren, zo zwart als roet, die hun enorme schoppen met enorme kracht en snelheid onder het kool steken. Ze werken zeven en een half uur, zonder pauze in theorie, omdat er geen ‘vrije’ tijd is. In werkelijkheid lukt het ze om stiekem toch een kwartiertje of zo pauze te nemen tijdens hun dienst zodat ze kunnen opeten wat ze hebben meegenomen, meestal een stuk brood met braadvet en een fles koude thee. De eerste keer dat ik de ‘vullers’ aan het werk zag, plaatste ik mijn hand op een walgelijk slijmerig ding ergens in een hoopje koolstof. Het was een uitgekauwd stuk pruimtabak. Bijna alle mijnwerkers kauwen op tabak, waarvan ze zeggen dat het helpt tegen de dorst.

Waarschijnlijk zal je meerdere koolmijnen moeten bezoeken voordat je echt de processen die je om je heen ziet gebeuren kunt begrijpen. Dit is vooral omdat zelfs van plek tot plek gaan ontzettend veel moeite kost, waardoor je moeilijk andere dingen die om je heen

gebeuren merkt. Op een of andere manier is het toch teleurstellend, of ten minste, niet zoals je zou verwachten. Je stapt de liftkooi in, een stalen doos die ongeveer zo breed is als een telefoonhokje en twee of drie keer zo diep. Er passen tien mannen in, maar dan wel samengepakt als sardientjes in blik, en een lange man kan er niet rechtop in staan. De stalen deuren achter je klappen dicht, en iemand boven je die de takel bedient laat je zakken in het niets. Je krijgt het herkenbare onbehaaglijke gevoel in je maag en je voelt de druk op je oren, maar verder heb je niet het gevoel dat je beweegt totdat je vlak bij de bodem bent, wanneer de kooi opeens zo abrupt afremt dat je zou durven zweren dat je weer naar boven gaat. Halverwege de tocht naar beneden kan de kooi wel zo'n honderd kilometer per uur halen; en in sommige van de diepere mijnen gaat ze nog sneller. Als je eenmaal de bodem op wankelt, zit je misschien bijna vierhonderd meter diep onder de grond. In andere woorden ben je onder een behoorlijk grote berg beland; honderden meters rots, botten van uitgestorven dieren, ondergrond, vuursteen, plantenwortels, groene grasvelden met grazende koeien – dit alles hangt boven je hoofd en wordt enkel ondersteund door wat houten stutten zo dik als je kuit. Maar door de snelheid waarmee je in de liftkooi naar beneden bent gesuisd, en de absolute duisternis waar je doorheen gereisd hebt, waan je jezelf niet veel dieper dan in een Londens metrostation.³²

Wat wel verbazend is, zijn de immense horizontale afstanden die ondergronds afgelegd moeten worden. Voordat ik een mijn inging had ik me vaag voorgesteld dat de

³² As mentioned in my analysis, I have opted for a core-translation for 'Piccadilly tube', as I surmise that not many readers will know Piccadilly station in London. It can be argued that Piccadilly is one of the most prominent metro lines in London, but I felt that I should err on the side of safety in this case; it probably is not as famous as the Victoria or Circle lines. Now, Piccadilly circus is quite famous, so another translation here could possibly be "... niet veel dieper dan in het metrostation bij Piccadilly Circus..."

mijnwerker uit de liftkooi stapt en gelijk een paar meter verder aan de koolader gaat graven. Ik realiseerde me niet dat hij eerst een gang moet doorkruipen van zo'n vijf kilometer,³³ dus ongeveer even lang als de afstand tussen London Bridge en Oxford Circus, voordat hij zelfs maar kan beginnen met zijn werk. In het begin was de mijnschacht natuurlijk ergens vlak bij een steenkoollaag aangelegd. Maar omdat die laag uitgehouwen is en nieuwe lagen worden uitgegraven, zijn de werkzaamheden steeds verder en verder verwijderd van de schacht. De gemiddelde afstand tussen schacht en kolenfront is meestal zo'n twee kilometer; een afstand van vier kilometer komt ook vaak genoeg voor; er zijn schijnbaar zelfs mijnschachten van zeven kilometer.³⁴ Maar deze afstanden zijn niet te vergelijken met bovengrondse afstanden. Want de hele twee of vier kilometer lang is er buiten de hoofdschacht, en soms zelfs daar niet, geen ruimte voor een man om rechtop te staan.

Je merkt het effect hiervan pas als je enkele honderden meters hebt afgelegd. Je begint, licht voorovergebogen, de slecht verlichte galerij door te lopen. Deze is tweeënhalve tot drie meter breed en anderhalve meter hoog, met muren gemaakt van opgestapelde schalie, net als de muurtjes in de velden van Derbyshire. Om de meter staan er houten stutten die de steunbalken en dragers schragen; sommige dragers zijn zo onvoorstelbaar ver doorgebogen dat je flink moet bukken om er onderdoor te komen. De meeste gangen zijn nauwelijks begaanbaar – er ligt vaak een dikke laag stof of scherpe stukken schalie, en in de mijnen waar grondwater is, is het zo modderig als een boerenerf. En daarbij ligt er ook een mijnwagenspoor, een soort spoorbaan in het klein met om de halve meter bielzen waar je

³³ I have opted to translate distances, as I feel that constant recalculations would annoy readers. I have also opted to round off the distances, as even writing a decimal more would create an undesirable translation: 'een gang van 4.8 kilometer doorkruipen'.

³⁴ I have translated this sentence a bit more succinctly than Orwell's source text: this is one of those cases where Orwell has opted for a difficult sentence where a simpler one might suffice.

gemakkelijk over struikelt.³⁵ Alles is grijs van het schaliegruis; er hangt een stoffige brandgeur die in elke mijn aanwezig lijkt. Onderweg zie je mysterieuze machines waarvan je de functie nooit leert kennen, samengebonden gereedschap dat aan draden bungelt en soms muizen die wegschieten voor het licht van de lampen. Ze komen verrassend vaak voor, vooral in mijnen waar met paarden wordt of werd gewerkt. Ik zou wel eens willen weten hoe ze daar terecht zijn gekomen; misschien zijn ze de schacht in gevallen – want ze zeggen dat een muis elke val kan overleven omdat hun gewicht zo klein is in verhouding tot hun lichaamsoppervlakte. Je drukt jezelf tegen de muur om mijnkarren te laten passeren die schokkend richting de schacht rijden, voortgetrokken door een eindeloze staalkabel die vanaf de oppervlakte wordt bediend. Je kruipt door juten gordijnen en dikke houten deuren die, eenmaal geopend, een sterke luchtstroom doorlaten. Deze deuren vormen een belangrijk onderdeel van het ventilatiesysteem. De gebruikte lucht wordt de ene schacht ingezogen door middel van ventilatoren, en de verse lucht stroomt zo vanzelf de andere schacht binnen. Zonder hulp neemt de lucht de kortste route, waardoor de dieper gelegen delen niet geventileerd worden; dus moeten deze ‘sluiproutes’ zorgvuldig worden afgeschermd.

In het begin kan je er nog om lachen hoe gebukt je moet lopen, maar het lachen vergaat je al snel. Ik heb dan ook nog eens het nadeel dat ik uitzonderlijk lang ben, maar zodra het plafond lager wordt dan anderhalve meter, kan alleen een kind of een dwerg het volhouden. Je moet je niet alleen voorover gebukt voortbewegen, je moet ook de hele tijd voor je uit kijken om de dwarsbalken en dragers te zien aankomen en ze te ontwijken. Je hebt dus een permanent stijve nek, maar dit valt in het niet bij de pijn in je knieën en bovenbenen.

³⁵ I have interpreted Orwell's original 'tiresome to walk on' as 'waar je gemakkelijk over struikelt'. This seems to be the implication, especially later in the text where he mentions Davy lamps and how easily they are snuffed out when you trip

Nog geen kilometer verder wordt het (en ik overdrijf niet) een ondraaglijke lijdensweg. Je begint je af te vragen of je ooit het einde zal halen – sterker nog, hoe je ooit weer terugkomt. Je gaat steeds langzamer lopen. Dan kom je opeens bij een uitzonderlijk lage gang waar je je op je hurken doorheen moet persen. Plotseling verdwijnt het plafond de hoogte in – vermoedelijk het resultaat van een oude instorting – en twintig hele meters lang kun je rechtop lopen. Het is een overweldigende opluchting. Daarna volgt helaas weer een ontzettend laag stuk van honderd meter en dan een rij balken waar je onderdoor moet kruipen. Noodgedwongen ga je verder op handen en knieën, maar zelfs dit is een opluchting na al dat gehurk. Als je echter eenmaal de balken gehad hebt en weer op wilt staan, merk je dat je knieën het werk hebben neergelegd en het verdommen je nog verder te dragen. Je last, met het schaamrood op de kaken, een pauze in en vraagt of je een paar minuten kan uitrusten. Je gids (een mijnwerker) begrijpt het wel. Hij weet dat jouw spieren niet dezelfde zijn als die van hem. ‘Nog maar zo’n vierhonderd meter,’ zegt hij om je moed in te spreken, maar hij had net zo goed vierhonderd kilometer kunnen zeggen. Tegen alle verwachting in lukt het je uiteindelijk om al kruipend het kolenfront te bereiken. Je hebt er anderhalve kilometer opzitten en daar heb je bijna een uur over gedaan; een mijnwerker legt deze afstand af in twintig minuten. Nu je er eindelijk bent, moet je eerst een paar minuten languit gaan liggen in het steenkoolstof om bij te komen voordat je in staat bent je aandacht te richten op de werkzaamheden.

De terugweg is veel zwaarder dan de heenweg, niet alleen omdat je al moe bent, maar ook omdat de weg terug naar de schacht enigszins bergopwaarts loopt. Je begeeft je met een slakkengangetje door de lagere stukken, en deze keer schroom je niet een pauze in te lassen wanneer je knieën het begeven. Zelfs de lamp die je draagt is een belemmering en wanneer je struikelt, laat je hem waarschijnlijk een keer vallen; waarop ze, als het een davylamp is,

uitgaat. Het wordt steeds moeilijker de balken boven je hoofd te ontwijken, en nu en dan vergeet je te bukken. Je probeert met gebogen hoofd te lopen zoals de mijnwerkers dat doen, maar dan stoot je je ruggengraat. Zelfs de mijnwerkers stoten hun ruggengraat regelmatig. Dit is de reden dat in sommige van de heetste mijnen, waar het nodig is halfnaakt te werken, de mijnwerkers de ‘knopen op de rug hebben zitten’ – waarmee ze bedoelen dat ze permanente schaafwonden op hun ruggenwervels hebben. Als het mijnwagenspoor bergafwaarts loopt leggen de mijnwerkers soms hun klompen, die een holle onderkant hebben, op de rails en roetsjen zo naar beneden. In mijnen waar de ‘reis’ erg lastig is hebben de mijnwerkers stokken van vijfenzeventig centimeter bij zich, met een uitholling onder het handvat. Op normale plekken steun je op het handvat en waar het laag is plaats je je hand in de uitholling.³⁶ Deze stokken komen zeer goed van pas, en de houten veiligheidshelmen – een relatief nieuwe uitvinding – zijn een godsgeschenk. Ze zien eruit als Franse of Italiaanse stalen helmen, maar zijn gemaakt van gedroogd merg en zijn erg licht, en zo sterk dat je een fikse klap op je hoofd kan krijgen zonder het te voelen. Eenmaal terug aan de oppervlakte ben je misschien drie uur ondergronds geweest en heb je drie kilometer afgelegd, maar het zou je minder hebben afgemat als je bovengronds veertig kilometer had gewandeld. Een week later heb je nog steeds zo veel last van spierpijn in je bovenbenen dat het al een hele opgave is de trap af te lopen; je moet met een soort zijwaarts loopje de trap af hobbelen, zonder je knieën daarbij te buigen. Je mijnwerkersvrienden zien hoe moeilijk je loopt en plagen je er mee. (‘We hebbe nog een plekkie vrij beneden.’ enzovoorts.) Maar zelfs een mijnwerker die een

³⁶ Unfortunately, I could find no historical records or photographic evidence of this type of walking stick. As I was unable to see exactly what this object would have looked like, the only option I had was to translate literally what Orwell was describing, whereas if I would have had some image to go on, I might have described the walking stick in other words as I feel Orwell’s description is slightly confusing. It is unclear to me if there is a hole in the stick itself, making it look like a large needle, or whether it simply looks more like a short shepherd’s cane.

tijdlang niet heeft gewerkt – door ziekte bijvoorbeeld – heeft het, wanneer hij weer aan het werk gaat, de eerste paar dagen niet makkelijk.

[...]

Als je de mijnwerkers zo aan het werk ziet, begrijp je meteen hoever de verschillende werelden waarin mensen leven uit elkaar liggen. De dieptes waar steenkool wordt gedolven zijn een wereld op zich waarover men gemakkelijk een leven lang niets te weten zou kunnen komen. Waarschijnlijk zou een merendeel van de mensen er ook niets van willen weten. Toch is het een absoluut noodzakelijke tegenhanger is van onze wereld hierboven. Praktisch alles wat we doen, van ijs eten tot het oversteken van de Atlantische oceaan, en van het bakken van brood tot het schrijven van een roman, is direct of indirect afhankelijk van steenkool. Voor al wat in vreedstijd vervaardigd wordt is steenkool nodig; en als er oorlog uitbreekt is het des te harder nodig. In tijden van revolutie moet de mijnwerker doorwerken of anders is er geen revolutie meer, want zowel revolutionairen als reactionairen³⁷ hebben steenkool nodig. Wat er ook gebeurt aan de oppervlakte, het houwen en scheppen moet ononderbroken doorgaan, of in ieder geval niet langer dan een paar weken onderbroken worden. Wil Hitler zijn parades kunnen houden, de Paus op het bolsjewisme kunnen foeteren, het cricketpubliek op Lords kunnen samenkomen, en de verwijfde dichters elkaars hielen kunnen likken, dan moet de steenkool blijven komen. Over het algemeen zijn we ons er niet van bewust; we weten alleen maar dat we ‘steenkool nodig hebben’, maar we staan er zelden of nooit bij stil hoe we aan die steenkool komen. Ik zit hier thuis te schrijven voor een warm kolenvuur. Het mag dan wel April zijn, maar ik heb nog steeds behoefte aan een haardvuur. Eens om de twee weken komt

³⁷ The phrase “zowel revolutionairen als reactionairen” is a lot less ambiguous in Dutch than Orwell’s “revolution as much as reaction”. I felt that translating this as “revolutie, net als reactie” would not make it clear that Orwell is talking about political phenomena.

de kolenkar aan de deur en mannen in leren buizen dragen de steenkool naar binnen in stevige zakken die naar teer ruiken en stortten het ratelend in de kolenkelder onder de trap. Het komt maar zelden voor, en alleen als ik me ertoe dwing erover na te denken, dat ik deze steenkool in verband breng met de arbeid die zo ver weg in de mijnen plaatsvindt. Het is maar ‘steenkool’—iets wat ik nodig heb; zwart goud dat mysterieus uit het niets komt, als manna, maar waar je wel voor moet betalen. Je zou gemakkelijk met een auto door het noorden van Engeland kunnen rijden en helemaal vergeten dat, tientallen meters onder de weg waar je overheen rijdt, mijnwerkers steenkool aan het houwen zijn. Toch zijn het op de een of andere manier de mijnwerkers die je auto rijdende houden. Hun lampverlichte wereld daarbeneden is net zo onmisbaar voor de zonovergoten wereld hierboven als wortels dat zijn voor de bloem.

Werkomstandigheden onder in de mijnen waren nog niet zo lang geleden veel slechter. Er lopen nog een paar hoogbejaarde vrouwen rond die in hun jeugd ondergronds hebben gewerkt, die met een harnas om hun middel, en een ketting tussen hun benen, op handen en knieën steenkoolkarren voorttrokken. Ze bleven doorwerken zelfs wanneer ze zwanger waren. En ik denk dat zelfs nu, als steenkool alleen gedolven kon worden door zwangere vrouwen karren heen en weer te laten trekken, we liever de vrouwen de mijnen in zouden sturen dan het zonder steenkool te moeten doen. Maar ik denk dat we er, meestal, helemaal niet aan zouden willen denken. Dit geldt voor elke soort arbeider; ze houden onze maatschappij draaiende, en wij zijn ons onbewust van hun bestaan.³⁸ De mijnwerker, wellicht meer dan ieder ander, is het prototype van de arbeider, niet alleen omdat zijn werk zo uitzonderlijk zwaar is, maar ook omdat het zo ongelofelijk belangrijk is en tegelijkertijd zo ver verwijderd

³⁸ I have translated “all types of manual work” as “elke soort arbeider” and while this is a slight interpretation of what Orwell is saying, I felt it humanised Orwell’s point more. After all, the working class is often overlooked or completely ignored and forgotten.

van onze eigen ervaringen, zo onzichtbaar, als het ware, dat we er net zo min aan denken als aan het bloed dat door onze aderen stroomt. Sterker nog, het is zelfs vernederend om de mijnwerkers aan het werk te zien. Even twijfel je aan je eigen status als een ‘intellectueel’ en superieur mens in het algemeen. Want, zolang je toekijkt althans, beseft je ten volle dat alleen maar omdat mijnwerkers zich uit de naad werken het zo is dat superieure mensen superieur kunnen blijven.³⁹ Jij en ik en de redacteur van de *Times Literary Supplement*, en de verwijfde dichters en de Aartsbisschop van Canterbury en Kameraad X, auteur van het boek *Das Kapital voor kleuters* – wij hebben ons relatief fatsoenlijk bestaan eigenlijk te danken aan die arme drommels ondergronds, zwart tot op de oogbollen, met hun keel vol steenkoolstof, hun schoppen voortstuwend met hun armen en buikspieren van staal.

3.4 HOOFDSTUK 11, TWEEDE DEEL: SOCIALISTEN

In de vorige drie hoofdstukken heb ik geprobeerd de problemen te analyseren die inherent zijn aan ons anachronistische klassensysteem; ik zal hierop terug moeten komen, omdat ik geloof dat de intens domme manier waarop met ons huidige klassenprobleem omgesprongen wordt, legio aan potentiële socialistische kant op zal sturen. In het volgende hoofdstuk zal ik het hebben over enkele onderliggende aannames die bepaalde teergevoelige zielen zich zullen doen afkeren van het socialisme. Maar voorafgaand daaraan wil ik in het huidige hoofdstuk eerst de voor de hand liggende bezwaren bespreken – het eerste waar mensen die geen socialist zijn mee op de proppen komen (en daar bedoel ik geen opmerkingen mee zoals

³⁹ To preserve Orwell’s use of end focus, I have changed the sentence structure slightly, now “at least while you are watching” is at the beginning of the sentence and “superior persons can remain superior” remains at the end, whereas in a more natural Dutch sentence “superior persons can remain superior” would be somewhere in the middle of the sentence. Like in Waasdorp’s translation: “Want het doet je duidelijk beseffen, althans voor zolang je ze gadeslaat, dat hogerstaande mensen alleen zo hoogstaand kunnen blijven omdat de mijnwerkers zich afbeulen” (39).

‘Waar moet het geld dan vandaan komen?’) als je ze hun mening vraagt. Sommige van deze bezwaren kunnen pietluttig of tegenstrijdig klinken, maar dat doet er niet toe; wat ik hier bespreek zijn maar symptomen. Alles is relevant zolang het helpt te begrijpen waarom het socialisme niet geaccepteerd wordt. Let wel dat ik *voor* het socialisme pleit, niet *tegen*. Maar nu speel ik even advocaat van de duivel. Ik pleit voor de persoon die zich wel kan vinden in de fundamentele doelstellingen van het socialisme, die inziet dat het socialisme wel ‘zou kunnen werken’, maar die in de praktijk op de vlucht slaat wanneer het socialisme ter sprake komt.

Als je zo’n persoon uithoort krijg je meestal hetzelfde lacherige antwoord: ‘Ik heb niks tegen het socialisme, maar ik heb wel iets tegen socialisten.’ Er zit misschien niet veel logica achter dit argument, maar veel mensen kunnen zich er toch in herkennen. Net als met het christelijke geloof is de slechtste reclame voor het socialisme zijn aanhangers.

Het eerste wat elke buitenstaander zal opvallen is dat het socialisme, in zijn meest uitgewerkte vorm, een theorie is waarvan de aanhangers enkel en alleen te vinden zijn in de middenklasse.⁴⁰ De typische socialist is niet, zoals bibberende oude dametjes zich voorstellen, een woeste arbeider met vettige overals en een zware stem. Hij is óf een jonge salonbolsjewiek die hoogstwaarschijnlijk binnen vijf jaar getrouwd zal zijn met een partner op stand en zich zal hebben bekeerd tot het rooms-katholicisme; óf hij is, wat nog vaker

⁴⁰ I have slightly altered this sentence so now socialism is not a theory confined to the middle classes, but a theory which finds all of its support in the middle class. One could argue that the sentence can now be interpreted differently, perhaps in my sentence socialist theory finds its support in the middle class rather than Orwell’s original text where the middle class is not only the supporter, but also the creative and interpretative force which creates socialist theory. I feel that Waasdorp has a much better translation here: “Het eerste wat elke buitenstaander moet opvallen is dat het socialisme zoals het zich heeft ontwikkeld een theorie is die zich uitsluitend tot de middenklasse beperkt” (193).

voorkomt, een nette kleine man met een kantoorbauw, die vaak in het geheim geheelonthouder is met vegetarische neigingen, een verleden van non-conformisme, en bovenal een sociale positie waarvan het absoluut niet zijn bedoeling is die te verliezen. De laatste soort komt verrassend vaak voor in elke soort socialistische partij; ze zijn *en masse* komen overwaaien uit de oude Liberal Party.^{IV} Daar komt ook nog bij dat er een ontzettende – en dan bedoel ik echt verontrustende – hoeveelheid excentriekelingen⁴¹ naar socialistische bijeenkomsten gaat. Men krijgt de indruk dat alleen al het woord ‘socialisme’ of ‘communisme’ een onweerstaanbare aantrekkingskracht uitoefent op elke fruitsapdrinker, nudist, sandalendrager, seksverslaafde, quaker, antroposoof, pacifist en feminist die er maar in Engeland te vinden zijn. Afgelopen zomer reed ik op een dag door Letchworth toen de bus stopte en twee oude mannen instapten die er verschrikkelijk slecht uitzagen. Ze waren allebei rond de zestig, allebei erg kort, roze en mollig, en allebei hadden ze geen hoed op. Een van hen was afstotelijk kaal, de andere had haar dat alle kanten op stond.⁴² Ze droegen pistachekleurige overhemden en kakikleurige korte broeken waar hun omvangrijke achtereinden zo strak ingepropt waren dat je elk cellulitiskuiltje kon tellen. Hun verschijning veroorzaakte een golf van onrust in de bus. De man die naast me zat, een handelsreiziger meen ik me te herinneren,

⁴¹ I had a lot of difficulty in translating ‘cranks’, but eventually settled for ‘excentriekelingen’ (Waasdorp settled for ‘zonderlingen’.) This is not an elegant translation; it is not concise or as widely used in parlance as Orwell’s original, but I feel that Waasdorp’s solution, while good, is slightly old-fashioned but correct, whereas my translation is slightly too high register. Perhaps something like ‘gekken’ or ‘mafkezen’ might have been a good translation, but that has many other connotations that Orwell’s original does not invoke. Like an overly strong implication of madness (gekken) or an overly colloquial tone (mafkezen).

⁴² It was very difficult to find out what Orwell meant by “the Lloyd George style” of haircut. As far as I could surmise this might have been a reference to David Lloyd George, leader of the Liberal Party until 1931. In some pictures I have found his hair seems to be sticking out at the sides, which might be construed as slightly untidy in Orwell’s day, but it is still quite confusing. So to avoid confusion in the reader’s minds, I have simply translated this as “haar dat alle kanten op stond.”

keek van mij, naar hen, en weer terug naar mij en mompelde ‘socialisten’, op dezelfde toon waarop een cowboy ‘roodhuiden’ zou fluisteren.⁴³ Hij had waarschijnlijk gelijk:⁴⁴ de ILP (de Onafhankelijke Partij voor de Arbeid) hield hun zomercursus in Letchworth. Maar het punt was dat voor hem, als gewone man, excentriekelingen socialisten waren en socialisten excentriekelingen. Elke socialist, zo dacht hij waarschijnlijk, moet wel *iets* afwijkends hebben. En zelfs de socialisten zijn zich hiervan inmiddels bewust. Ik heb hier, bijvoorbeeld, een prospectus van een andere zomercursus waarin de cursustarieven per week staan en waarin vervolgens wordt gevraagd ‘of mijn dieet normaal of vegetarisch is’. Blijkbaar vinden ze het vanzelfsprekend deze vraag te moeten stellen. Dit soort dingen alleen al zijn voldoende om meer dan genoeg fatsoenlijke mensen te vervreemden. En geef ze eens ongelijk, want de excentrieke eter is per definitie een persoon die bereid is zich af te keren van de samenleving in de hoop dat zijn karkas vijf jaar langer mee zal gaan; oftewel, een persoon die geen enkele affiniteit heeft met de rest van de mensheid.

¹ Ter verduidelijking: In een Britse pond (£) zat 20 shilling(s.) en 240 pence(d.). Dit systeem werd gebruikt tot 1971, toen Groot-Brittannië overging op een decimaal systeem, waarbij er in 1 pond 100 pence zit. Het oude systeem stamt uit de Romeinse tijd, waarin een Romeinse pond (*libra*) (328.9 gram) zilver goed was voor 240 zilverstukken genaamd *denarii* (pence) en waarbij 12 van deze zilverstukken goed waren voor 1 *solidus* (shilling). Het voordeel van dit op het eerste gezicht

⁴³ ‘Rode indianen’ is not a common phrase in the Netherlands. The phrase ‘red indians’ seems to imply danger like one would find in old penny dreadful’s or pulp magazines from the times about cowboys and the American Frontier. But simply using ‘indianen’ (like Waasdorp does) would not make much sense, which is why I have opted to use ‘roodhuiden’ here.

⁴⁴ The ILP merged with the modern day Labour Party in 1970, therefore readers cannot be expected to know what this acronym means, which is why I have opted to add the explanation in parentheses.

misschien ingewikkelde systeem is dat prijzen makkelijk te berekenen zijn door middel van breuken. Bijvoorbeeld: als een dozijn eieren vier shilling kost, dan kost een enkel ei vier pence. Kost een pint bier zes pence, dan kost het een shilling en een sixpence om met z'n drieën te drinken.

^{II} De gecombineerde inkomens- en vermogenstoets genaamd de 'Means Test' die aan het begin van de jaren '30 door de coalitieregering werd ingesteld in Groot-Brittannië was een manier om te toetsen of personen recht hadden op bijstand en hoeveel ze zouden krijgen. Het was ingesteld om overheidsuitgaven te stremmen na de beurskrach van 1929. Dit had tot gevolg dat veel huiseigenaren zonder vaste baan (zoals gepensioneerden) geen bijstand kregen omdat ze volgens de regering beschikten over een inzetbaar vermogen (bijvoorbeeld door hun kamers te verhuren om inkomsten te genereren). De autoriteiten schuwden maar weinig middelen om te controleren hoe arm mensen waren; je moest talloze formulieren invullen, er werden je allerlei intieme vragen gesteld en er vonden willekeurige, vernederende controles plaats waarbij de inspecteurs de vrijheid namen je kookpot in te kijken en je zelfs konden opdragen overbodige persoonlijke bezittingen zoals meubels en extra dekens te verkopen. Gezinnen werden uit elkaar gedreven omdat volwassen kinderen geen bijstand kregen zodra iemand in het gezin 31 shilling of meer verdiende, met als gevolg dat ze het huis uit moesten.

Ook werden er projecten ingesteld om werklozen aan een baan te helpen, bijvoorbeeld door in 'trainingskampen' sollicitatiebrieven te schrijven, een vak te leren of zelfs alleen maar fysieke oefeningen te doen. Maar in de praktijk bleek dit vaak nutteloos omdat de activiteiten een aanwezigheidsplicht hadden en vaak in kleine bijeenkomsthallen ver buiten de stad plaatsvonden, waardoor de deelnemers tussen bijeenkomsten door geen tijd hadden om alsnog een baan te zoeken, tenzij ze bereid waren hun bijstand tijdelijk op te geven om aan de verplichte deelname te ontsnappen. Een geïnterviewde man uit die tijd vroeg: "Hoe kan je van een werkloze man vragen om gymnastiek te doen voor 15s per week, of pingpong te spelen terwijl zijn vrouw thuis achter een halfleeg haardvuur zit met alleen margarine om te eten?" De onvrede over de door veel arbeiders als oneerlijk ervaren 'Means Test' leidde in de herfst van 1932 tot een hongermars van meer dan 3000 mensen die in Glasgow van start ging. Tegen de tijd dat ze in London kwamen hadden meer dan 50.000 betogers zich bij het protest aangesloten. Toen de coalitieregering de opdracht gaf aan de politie om de petitie van de betogers in beslag te nemen voordat deze het parlement kon bereiken, ontstonden er rellen waarbij honderden gewonden vielen en meer dan vijftig betogers werden gearresteerd.

^{III} De heer G.K. Chesterton, waarnaar Orwell hier refereert, was een Engelse schrijver, amateur theoloog, dichter, filosoof, toneelschrijver, journalist, orator, literair en kunstcriticus. Een man van vele talenten, die vooral bekend is geworden door zijn boek *The Napoleon of Notting Hill* (1904) en door zijn fictieve verhalen over de detective-pastoor Father Brown. Een van de vele opvatting die de heer Chesterton had, was dat de moderne samenleving in stand gehouden werd door abstracte concepten, zoals wetten, staatsschulden en de aandelenmarkt. Orwell echter vind (zoals wel zal blijken in de rest van het hoofdstuk) dat de moderne samenleving in stand wordt gehouden door materiele goederen, zoals kolen, fabrieken, handel en voedsel. Voor meer informatie verwijs ik u door naar G.K. Chestertons boek hierover, genaamd *Troubling Trifles*.

^{IV} De Liberal Party was een liberale partij die een van de grootste partijen in Groot-Brittannië was tot aan de en tijdens de Eerste Wereldoorlog, maar in de jaren na de oorlog zorgden oneindigheid in de partij en veranderingen in het kiesrecht ervoor dat ze veel leden verloren aan de nieuwe socialistische Labour Party.

CHAPTER 4

COMPARING TRANSLATIONS: JOOP WAASDORP'S *DE WEG NAAR WIGAN*

For this part of my thesis I will be returning to my translation analysis and many of the translation difficulties that I found while translating, and I will compare my translation choices to the translation choices of Joop Waasdorp, who translated the only Dutch version of *The Road to Wigan Pier* in 1973 for the Dutch publisher 'De Arbeiderspers', a socialist publishing house. To analyse Waasdorp's translation strategy and compare it to my own, I will use a pared down version of Lance Hewson's model of translation criticism as outlined in his 2011 work *An Approach to Translation Criticism*.

There have been many different attempts in the past by translation scholars to try and create a model for translation criticism, models made by Peter Verstegen and Kitty van Leuven-Zwart for example, but more recently Lance Hewson formulated a model that might be one of the most objective models yet. Unlike previous models, like Verstegen's or van Leuven-Zwart's, Hewson's model does not assume the possibility of a 'correct' or 'objective' interpretation of the source-text as a criterion for judging the quality of a target text. To clarify: according to Hewson, a translation cannot be judged by comparing two, often conflicting, interpretations of a source text, as many different readers and translators can interpret a text (as well as a translation) in many ways, and there is hardly ever a single correct interpretation. (20-21). Hewson does explain that there is a difference between possible and impossible interpretations (21). And it is up to

the critic to map the possible interpretations that a source text and target text might have (21). Only then can the ‘interpretative potential’ of both texts be compared to see how many similarities there are.

Hewson’s model has six steps. The first step entails gathering preliminary data on both source and target text. This data can include backgrounds on the writer, translator, the texts themselves and any peripheral texts like reviews, interviews and analyses (24-26). The second step entails making a critical framework; where the critic first identifies what the most important elements are, and where the critic then extracts several passages so as to compare the various texts. (26) Then the critic analyses the translation choices on a microlevel and what their effects are on possible interpretations on the text on a mesolevel (26-27). This means that that the critic notes whether the translation choices could have any effects on the eventual possible interpretations of the text as a whole. The critic can then make a judgement on the text on a macrolevel, ranging from “divergent similarity” to “adaptation”. (27) Then the critic ascertains if these are possible/preferable interpretations or impossible/unpreferable interpretations. (27) This provisional hypothesis is then tested on other passages so as to come to a general conclusion.

Following a pared down version of Hewson’s elaborate model, I have decided to skip this final step. In the previous chapters I have already discussed the source text’s background and identified relevant stylistic elements in the context of the three most prominent translation problems, CSE’s, sentence structure and dialect (step one and two of Hewson’s model). The passages I translated will form the basis of my comparative analysis. In the following I will identify and discuss Joop Waasdorp’s translation choices

on a micro-level and their effects on possible interpretations of the selected passages on the level of stylistic effects, or what Hewson calls the mesolevel (26-27). From this I will attempt to infer Waasdorp's translation strategy, discuss its effect on the translated text as a whole and compare it to my own.

4.1 JOOP WAASDORP AND *DE WEG NAAR WIGAN*

The target text, translated by Joop Waasdorp, has never been reprinted after its initial publication in 1973. The translator is mostly known as an author of short stories. Waasdorp's only other translation is of Orwell's *Down and Out in Paris and London*, which was published by Meulenhoff as *Aan de grond in Londen en Parijs* in 1970. Unlike *De weg naar Wigan*, *Aan de grond in Londen en Parijs* was reprinted several times after its initial appearance, in 1970 (2nd), 1975, 1983 and most recently in 2001. Interestingly, both of Waasdorp's Orwell-translations concern works of literary non-fiction that deal with themes of poverty, deprivation, and working-class life.

4.1.1 JOOP WAASDORP

Joop Waasdorp was born in 1917 in Amsterdam. After finishing the HBS (higher Dutch secondary education) he held various jobs including working for a press agency. The blurb for his story collection *Welkom in zee* mentions him working for Associated Press in 1945 as 'redacteur-vertaler' ('editor-translator'), the only reference to any experience working as a translator before the appearance of his first Orwell-translation in 1970. During the fifties Waasdorp led an adventurous existence: he travelled and again held various jobs. In the early fifties, having given up a career in journalism, he was apparently a vagrant in Paris; in 1956 he emigrated to Australia with his wife and young daughter, where he worked miscellaneous jobs (including factory work and crab fishing)

before finally returning to Amsterdam in 1962 and settling into a career as a writer. His debut, the short story collection *Het naakte leven*, was published by Meulenhoff in 1965. Though by no means a prolific writer, Waasdorp's stories did enjoy a degree of popularity and garnered critical praise. In 1974, the year after the appearance of *De weg naar Wigan*, he received the Marianne Philips award for his collections *Het naakte leven* and *Welkom in zee*.

4.1.2 CRITICISM

Very few contemporary critiques of Waasdorp's translations can be found. Newspapers and magazines discussing *The Road to Wigan Pier* and *Down and Out in Paris and London* rarely discuss Waasdorp's translations themselves. When they do, the comments are usually impressionistic. The few criticisms that I have been able to find only discuss Waasdorp's translations of *Down and Out in Paris and London*, though if they are anything to go by the general opinion of Waasdorp's translations seems to have been positive. Alfred Kossman's brief review in *Het vrije volk* talks of an excellent translation ("een uitstekende vertaling") (27). In *Nieuwsblad van het noorden* Riekus Waskowsky discusses the translation in more detail. His is a joint review of *Aan de grond in Londen en Parijs* and Waasdorp's own story collection *Welkom in zee* (which appeared the same year). Waskowsky praises Waasdorp's translation, but criticises his use of in-text translator's notes:

Mijn enige bezwaar geldt de naar mijn mening storende vertalersnoten, die men zo hier en daar tussen de tekst aantreft. Ik geloof dat een vertaler van het niveau van Joop Waasdorp zich rustig kan veroorloven om in de stijl van 't origineel een paar woordjes aan

de tekst toe te voegen, zodat dergelijke storende onderbrekingen achterwege kunnen blijven. Vertalen is toch in elk geval herscheppen en als men dit zo goed doet als Waasdorp dan lijkt mij ook het toevoegen van een paar woorden een bruikbare techniek. (37)

Interestingly Waskowsky, himself also a translator, is the only critic who makes his criteria explicit by offering his views on translations as recreation (“herscheping”). More interestingly perhaps is that Waskowsky speculates as to a possible reason why Waasdorp was chosen to translate *Down and Out* (and perhaps by extension would later be chosen to translate *Wigan*) as he compares Waasdorp to Orwell, calling them both natural storytellers (“rasvertellers”). Waskowsky goes on to say: “Het lijkt mij dan ook een goeie gedachte geweest van de uitgeverij Meulenhoff om de vertaling van dit boek toe te vertrouwen aan wie anders eigenlijk dan Joop Waasdorp?” What Waskowsky seems to suggest is that Waasdorp and Orwell share an affinity as writers, which seem to make him a natural choice to translate Orwell’s work.

4.1.3 WAASDORP AND ORWELL

Waskowsky was not the only one to point out a seeming affinity between Waasdorp and Orwell. In a 1972 interview with Waasdorp by Frans Heddema for *De tijd*, Heddema mentions how Waasdorp and Orwell seem to have a lot in common. Waasdorp disagrees:

Orwell. Hij had bekommernis met mensen en voelde zich verantwoordelijk voor hun moeilijk leven. Ik heb dat niet. [...] Iemand die in het water valt, haal je er uit. Maar ik ga me niet in

ellende brengen voor een klasse. Een hele klasse zegt me geen moer.

[...] Ik ben ook geen socialist en ik zal het nooit worden.

Despite his explicit objections, however, the interview shows that Waasdorp shares at least some of Orwell's concern for the hardships of ordinary workers. His earlier comments concern a documentary he is making:

Ik heb voor de film een paar gesprekjes met vissers uit Enkhuizen. Ze verdienen 10.000 gulden per jaar. Ik vroeg aan die kerels wat ze nou moesten doen. Een van die schippers zegt: „We hebben nog net het leven. We willen wel van het water af, maar dat kan alleen als ze ons tweehonderd gulden in de week geven.” Maar ze krijgen maar tachtig gulden als ze van het water afgaan. Dan moeten ze nóg naar de fabriek. Daar maak ik me ontzettend giftig over.

Despite Waasdorp's own reservations, it is hard not to see some similarity between Orwell's approach in his writings and statements such as these. Heddema and Waskowsky's views seems to have been shared by the editors of *De arbeiderspers* who commissioned Waasdorp to translate *Wigan Pier*.

4.1.4 DE ARBEIDERSPERS

De weg naar Wigan was published by De Arbeiderspers in March 1973. Why this translation was published by De arbeiderspers rather than Meulenhoff, who published *Aan de grond in Londen en Parijs* four years earlier and who were Waasdorp's own publisher, is unknown. Theo Sontrop, who previously managed Meulenhoff's literary

list, had become director of De Arbeiderspers in 1972, and he would have been familiar with Waasdorp's work. *De weg naar Wigan* appeared in the Synopsis series, a new series of literary non-fiction titles started by Theo Sontrop and ranging from essays on art to philosophical works in translation.

4.1.5 PERI- AND PARATEXTS

The original preface by editor and publisher Victor Gollancz has been excluded from the target text. The colophon does mention that the version of *Road to Wigan* used for the translation was the 1969 Penguin Books edition which might not have had the preface, though this is speculation as I do not have access to this version.

It is interesting to note that Waasdorp was hired by the *Haagse post* in February 1974 to travel to Wigan and make a travel report. In this report he tries to find the places Orwell visited, he talks to miners and other locals about what the conditions in the mines are like and what their lives are like, and what their opinions are of Orwell. Adding to this, in the same month a documentary made by Frank Cvitanovich was aired on Dutch television called *The Road to Wigan Pier*, which also essentially discusses Orwell as well as the contemporary lives of the miners.⁴⁸ The fifties and sixties saw many closures of collieries and by the seventies and eighties mining was starting to die out as a trade. (England's North-East) There were many strikes around that time, so it stands to reason that there would be public interest in the mounting discord surrounding the British mining industry. (Amos 230-250) These events may have been the impetus for the

⁴⁸ Please note that Cvitanovich's documentary came out the previous year in England, around the same time *De weg naar Wigan* was published.

translation of *The Road to Wigan Pier*, though without a direct quote from either Waasdorp or De Arbeiderspers, this is only conjecture.

4.2 CSE'S IN DE WEG NAAR WIGAN

First various CSE that have been discussed previously will be looked at, starting with the 'Means Test'. As discussed before, the Means Test falls under various categories, including historic, public-institutional and socio-cultural. I believe that translating this term in a concise way while preserving its connotation is paramount. I translated this sentence with "De gepensioneerden waren, zoals wel vaker gebeurt, uit hun huizen gezet dankzij de door de regering ingestelde vermogenstoets" while Waasdorp translated it as "De bejaarden waren, zoals gewoonlijk, door de armenwet uit hun huis verdreven" (10). Immediately we can see that Waasdorp's translation is more concise, but the 'armenwet' is nothing like the 'means test' as the 'armenwet' was put in place in 1854 to reduce the strain on government spending by making caring for the poor the responsibility of private, mostly religious, institutions as opposed to the previous cabinet's plans for setting centralised standards for poverty-relief. Whereas both terms refer to what left-wing thinkers in both the source and target culture would have considered government-sanctioned social injustices, their context and specific meaning is radically different, creating an interpretative difference between the source and target text. Adapting this term to a Dutch context would only serve to confuse readers. There could be several reasons why Waasdorp would use an adaptation. He might have wanted readers of his time to have connotations to badly thought-out government plans, or maybe he thought readers would understand better why these pensioners were not in their own homes any more

Another example where Waasdorp chooses an adaptation is his translation of “an ordinary tripe and pea shop”, which he translates as “het gewone soort winkel in kopvlees en dergelijke” which again creates a slightly strange connotation to a completely different concept which would have existed in the Netherlands at the time, but is fundamentally different to what is described in the source text. Not only is tripe different to ‘kopvlees’ (also known as ‘zure zult’), but the humour is lost in translation as well. ‘Kopvlees’ in the Netherlands does have the same connotations of traditionally lower-class food, but as he never mentions ‘kopvlees’ ever again, and just refers to ‘tripe’ as ‘pens’ for the rest of the text, this inconsistency in the target text creates a narrative dissonance. The same problem occurs in Waasdorp’s translation of monetary units. Throughout most of the book, he translates pounds with guilders and converts the currency to what would be the (at the time) proper conversion rate. One problem with this is that it dates the book, as conversion rates can change drastically throughout the years, not to mention that inflation would make the text confusing for readers even ten years after the publication. But the biggest issue with Waasdorp’s translation of monetary units is that he is not consistent; for example when Orwell talks about the Scots miner who was injured in a pit accident and received five hundred pounds compensation, Waasdorp translates this as “vijf honderd pond”. Why Waasdorp chooses to maintain the British currency in some instances, but not in others is unfortunately unclear. But the effect is that as the abovementioned example is the first instance where a monetary value is discussed by Orwell, it creates an expectation in readers that the currency used throughout the rest of the book will also be pounds. An alert Dutch reader might wonder why all other miners discussed in the book earn guilders.

Otherwise, Joop Waasdorp's translations of CSEs are fairly consistent. The geographical CSEs are mostly maintained, for example "at the bottom of the Piccadilly tube" is translated as "beneden in de ondergrondse van Piccadilly". Adaption or approximation is generally not necessary when it comes to geographical CSEs, and though one could argue that not all readers in the 1970s would have knowledge of various geographical locations in the UK, it stands to reason that the target-readers of books published by De Arbeiderspers, that is, mostly middle and upper-class intellectuals, would be more knowledgeable than the average reader.

As for private-institutional, public-institutional and socio-cultural concepts and terms found in the chapters on mining and socialism Joop Waasdorp generally uses approximations or calques, similar to my own strategy: "Liberal Party" is translated as "Liberale Partij", "beams and girders", "pit props" and "tubs" are translated as "dwarsbalken en ijzeren dragers", "houten stutten" and "kolenbakken". So while the exact terms slightly differ, and his translation of these terms is often arguably more exact than my own – e.g. "kolenbakken" is a much more accurate translation of "tubs" than "mijnwagons" – the general strategy is much the same.

Perhaps the most remarkable part of Waasdorp's strategy is the use of translator's notes, mentioned before, which he uses extensively, and which appear in-text in the form of short interjections, for example: "*Times Literary Supplement*" is maintained but has a note right next to it: "*Times Literary Supplement* [bekend literair bijvoegsel van het dagblad *The Times* – vert.]". While it is conceivable that this term as well as some of the others would have been unknown to Dutch readers at the time, using a translator's note, especially in this obtrusive manner, interferes to some extent with readability. A footnote

or endnote would already be much less intrusive, but as we could see from the way Waasdorp translates monetary values as well as some socio-cultural concepts his general strategy seems to be clarity and accessibility rather than readability and consistency, a strategy which one might expect to find in translations of official documents or other texts with a related informative, non-literary function. Waasdorp's strategies in translating CSE's seem idiosyncratic, but in an alternate explanation they might provide a valuable clue to his conception of the translation assignment and the function of the target text at the time, which I will discuss at the end of this chapter.

4.3 SENTENCE STRUCTURE

Waasdorp has mostly stayed true to the source text in certain occasions except when, grammatically, it would be incorrect to do so. For example, like I had noticed myself, the sentence "In a big mine it is carrying away several tons of coal every minute" cannot be translated literally as that would be grammatically incorrect, so Waasdorp translates it as: "In een grote mijn vervoert de band elke minuut meerdere tonnen steenkolen."

Both translation mostly agree when it comes to Orwell's longer sentences: both translations split them into multiple smaller ones, though the choice of pauses (comma's, full-stops, dashes etc.) often differs. Take for example the sentence:

And covering most of one wall there was a huge hideous piece of junk, something between a sideboard and a hall-stand, with lots of carving and little drawers and strips of looking-glass, and there was a once-gaudy carpet ringed by the slop-pails of years, and two gilt chairs with burst seats, and one of those old-fashioned horsehair armchairs which you slide off when you try to sit on them. (*The Road to Wigan Pier* 3)

Which I have translated as:

En een groot gedeelte van één van de muren ging schuil achter een stuk grofvuil, een meubelstuk dat ik alleen kan beschrijven als een fusie tussen dressoir en gangkast, met veel houtsnijwerk en kleine laatjes en strookjes spiegelglas. Er lag een ooit protserig tapijt waarin de dweilemmers van weleer onnoemelijk veel kringen hadden achtergelaten, en er stonden twee vergulde stoelen met kapotte zittingen, en een van die ouderwetse met paardenhaar gevulde armstoelen waar je zo vanaf gleeed als je er op probeerde te zitten.

And which Waasdorp has translated as:

En een der muren werd grotendeels bedekt door een kolossaal monsterachtig rotting, iets tussen een buffet en een gangkast in met een heleboel snijwerk en kleine laatjes en reepjes spiegelglas en er lag een eertijds opzichtig vloerkleed met kringen van de werkkemmers die men er jarenlang op neer gezet had. En er stonden twee vergulde stoelen met gebarsten zittingen en een van die ouderwetse leuningstoelen waar je van afglijdt als je probeert erop te zitten. (*De Weg naar Wigan* 6)

Outside of the differences in vocabulary, most likely owing to the age of the translation, there is no great difference in how we translated Orwell's syntax. Maybe Waasdorp came to the same conclusion that making this one sentence would be too cumbersome in Dutch, but I do feel as though Waasdorp's choices create more confusing sentences

because of his choices of graphology, in this case, a full-stop. If Orwell's sentence is divided as such:

[ugly piece of furniture] , [gaudy carpet] , [gilt chairs] , [armchair] .

Four objects are discussed in this long sentence. Waasdorp's translation of this sentence divides this sentence as such:

[ugly piece of furniture] , [gaudy carpet] . [gilt chairs] , [armchair] .

And while it seems to make sense to divide this sentence in half, I would argue that because of the length of the description of the first object as well as Orwell's colourful language, it seems to be the first and most important thing that your eye is drawn to when you enter the room. Not to mention that this type of furniture is something out of the ordinary, as Orwell can only describe it as "something between a sideboard and a hall-stand" (3). So if it has its own sentence it can stand apart from the rest of the room, which is much more mundane. It seems that in this case Waasdorp has had a more economical view of translation, preferring readability over trying to convey Orwell's style to the reader.

The same can be said for another complicated sentence that we discussed earlier:

More than anyone else, perhaps, the miner can stand as the type of the manual worker, not only because his work is so exaggeratedly awful, but also because it is so vitally necessary and yet so remote from our experience, so invisible, as it were, that we are capable of forgetting it as we forget the blood in our veins. (*The Road to Wigan Pier* 30)

Which I have translated as:

De mijnwerker, wellicht meer dan ieder ander, is het prototype van de arbeider, niet alleen omdat zijn werk zo uitzonderlijk zwaar is, maar ook omdat het zo ongelooflijk belangrijk is en tegelijkertijd zo ver verwijderd van onze eigen ervaringen, zo onzichtbaar, als het ware, dat we er net zo min aan denken als aan het bloed dat door onze aderen stroomt.

And again Waasdorp's translation:

Meer misschien dan ieder ander is de mijnwerker het prototype van de handarbeider, niet alleen omdat zijn werk zo heel verschrikkelijk is, maar ook omdat we er niet buiten kunnen terwijl het toch zó ver buiten onze waarneming ligt, als het ware zó onzichtbaar is dat we kunnen doen alsof het niet bestaat zoals het bloed in onze aderen. (*De Weg naar Wigan* 39)

Again I disagree over Waasdorp's choices of graphology, in this case commas, or lack thereof. The source text is fraught with commas, so many in fact that (as discussed earlier) it weighs down the sentence to make the reader stop and closely examine what Orwell is trying to say. While it was explained before that commas in Dutch are used for longer pauses, this does not change the effect Orwell creates in the source text, which my translation preserves. Waasdorp's translation reads much more fluently, but loses this effect almost entirely; though it can be said that by adding accents to "zó" he does try and add emphasis, but the emphasis is not on the words where the source text tries to

do so with commas. Again Waasdorp goes for readability rather than trying to mimic Orwell's style, and I feel it leads to a much more neutral, but accessible translation.

4.4 THE TRANSLATION OF DIALECT

As to the translation of dialect and accents Waasdorp has opted to essentially not translate it at all. Waasdorp either chooses to paraphrase where Orwell directly quotes, or when Waasdorp does translate the quote, it is translated completely neutrally. To use my own previous examples:

“It does seem ‘ard, don’t it now?” (*The Road to Wigan Pier* 14)

Which I have translated as:

“’t Blijf ook altijd moeilijk, hé?”

And Waasdorp:

“Het is toch erg, of niet soms?” (*De Weg naar Wigan* 19)

Reading Waasdorp's translation, a reader would be hard pressed to figure out that dialect was used in the source text, and it is hard to find a reason for why Waasdorp translated it like this. Perhaps Waasdorp, himself from a working-class family, thought Orwell's use of dialect was insulting and disparaging. But that is not very likely; most likely was that Waasdorp thought that translating an accent or dialect was simply not preferable and would raise the wrong associations in Dutch readers' minds. He probably felt that if he would translate it as I have, that a lot would get lost in translation and that it would distract readers from the rest of the Orwell's description of Mrs Brooker.

Another example is where Waasdorp even completely foregoes that Orwell was supposedly quoting Mrs Brooker:

It was said that they were overheard anxiously asking the insurance-tout 'how long people lives when they've got cancer'. (*The Road to Wigan Pier* 7)

Which I translated as:

Er werd gezegd dat iemand ze de verzekeringslui had horen vragen
'hoe lang mense leve als ze kanker hebbe'.

Which Waasdorp translated as:

Volgens zeggen had men de Brookers op bezorgde toon aan de linkmiegel van de verzekering horen vragen hoe lang mensen die kanker hebben nog kunnen leven.
(*De Weg naar Wigan* 11)

While I can only commend Waasdorp on his use of the word 'linkmiegel', itself a dialect-word from Amsterdam (Bargoens) meaning a 'sly or dangerous individual', he has completely discarded Orwell's use of working class dialect, most likely for the same reason he discarded dialect and accent in general: so it would not detract from the rest of the text. Yet I feel by using 'linkmiegel' he has tried to add a small amount of dialect anyhow. However, as it stands now, this piece of vernacular it is on the wrong diegetic level, as it seems that the author is the one using dialect, and not the characters.

To use another example, which I myself have not translated but which caught my attention: Mr Brooker is complaining about one of the elderly lodgers (my emphasis):

Sometimes Mr Brooker would look up from his potato-peeling, catch my eye, and jerk his head with a look of inexpressible bitterness towards the ceiling, towards old Hooker's room. 'It's a **b-**, ain't it?' (*The Road to Wigan Pier* 11)

With Waasdorp's translation:

Soms hield meneer Brooker even op met aardappelschillen, en keek mij aan en terwijl er een onzegbaar bittere trek op zijn gezicht lag bewoog hij zijn hoofd met een rukje naar het plafond in de richting van oude Hookers kamer. 'Is zo iets nou niet **hemeltergend**?' zei hij dan. (*De Weg naar Wigan* 16)

Here, Waasdorp's neutralising translation works even more to his disadvantage, as it would be very unlikely that a working-class man like Mr Brooker would use the word 'hemeltergend'. If I were to translate this quote I would translate it as 'Het is toch kut, hé?' It seems strange that Waasdorp would censor himself, as he was certainly not averse to cursing as is plain from his short autobiography found in the Dutch literary quarterly *De Engelbewaarder* where he and his friend Ischa Meijer wanted to go to a soup-kitchen to be among vagrants:

We Zouden in die volksgaarkeuken bij het Spui gaan zitten: ongeschoren, ouwe jas, iets te eten bestellen, sjekkie draaien, kankeren, op de grond spugen een keer. Wij zouden Orwell-Jongens wezen. See? Een beetje kankeren van, nou, dat is ook weer knap duur, dat was vroeger anders.

(Joop Waasdorp Zestig Jaar 31-32)

Another option would be that cursing was a lot less accepted at the time that Waasdorp made his translation. After all, the word is also censored in the source text, which may have influenced Waasdorp's translation. But as there is very little secondary or tertiary literature on the creation of this translation, all of this is simply conjecture. Judging from the text itself, and knowing the readership of the *Arbeiderspers*, it is very possible that Waasdorp thought that translating a profanity would only detract from Orwell's overall message.

4.5 CONCLUSION

Overall, Waasdorp seems to have taken the subject of the source text more seriously than even Orwell did. Orwell, despite having lived in deplorable circumstances and having had to survive as a vagrant, always had a way out, and only experienced poverty by choice. He was a profoundly middle-class author, whereas Waasdorp came from a working-class family, and though having been decently educated (HBS) was poor and even destitute for long stretches of time (Joop Waasdorp *Zestig Jaar* 20-26). It would stand to reason that Waasdorp would feel a closer connection to the working-class people Orwell describes than that Orwell himself might have.

If ever Waasdorp were to have written the same extensive travel report, he might not have interspersed the text with as many jokes. That is not to say that Waasdorp did not understand Orwell's humour, or that he did not understand the text or the references, but rather that he might have felt that if he were too free in his translations (adapting the jokes, references or dialect) it would detract from the general message of the deplorable living and working conditions of people in Yorkshire mining towns. In the end, Waasdorp considered this text to be, first and foremost, a non-literary text; a true travel

account of Orwell's where clarity and the reader's comprehension are more important than readability or literary value. And overall, I feel, he succeeded in delivering Orwell's more serious message to his own readers in the 1970's.

CONCLUSION

The aim of this thesis has been to answer the following two questions: Which are the main translation problems that occur in the *The Road to Wigan Pier*, which strategies are available to deal with them, and which of these are preferable? How does my translation compare to the 1973 translation made by Joop Waasdorp, and is it time for a new Dutch translation of *The Road to Wigan Pier*?

I started off analysing Orwell and his body of works and quickly concluded that one of Orwell's main concerns was the inequality found in society. Add to this Orwell's warnings against totalitarianism (both fascist and communist), his annoyance at the unrealistic academic socialist and lament on how nature itself has been subdued to serve industrialisation. And this is what makes *The Road to Wigan Pier* so pivotal; it expresses Orwell's way of thinking on his most important themes. As I mentioned in the first chapter, this novel, coupled with *Down and Out in Paris and London*, is not a random foray into writing non-fictional journalism, but an extension and summation of Orwell's fictional works and essays.

In my stylistic analysis, I discussed three important translation problems: CSEs, sentence structure (end-focus) and dialect. Of these three, sentence structure posed the most difficult translation problems; for instance, when attempting to convey Orwell's humour. Especially Orwell's use of end-focus proved to be one of the most important, and difficult to translate, stylistic elements in the text. CSEs, a mainstay of any translation, proved especially important in the second chapter of the translation, as it was filled with technical mining terms, some of which were a translation problem in itself as there were no equivalent Dutch terms.

As for the translation itself and the subsequent translation comparison, I feel that while in some cases Waasdorp's choices are more preferable, I think that I have, on the whole, made a translation that is much closer to the style of Orwell's own source text. Waasdorp often foregoes Orwell's end focus or completely ignores the many instances of humour in the text. He is also not consistent when it comes to the translation of CSEs or dialect, leading to a less consistent and more neutral translation.

Having said that, I feel I have been slightly unfair to Waasdorp, as he obviously did not have the same access to reference works, secondary sources and translation dictionaries as I have had. Not to mention that Waasdorp made some choices that are perhaps preferable to mine, perhaps because of his greater experience and related language and translation competencies.

I feel that it is certainly time to translate this work into Dutch again after forty years; especially considering every other Orwell translation has gotten at least a reprint (if not a retranslation) in the time since the first translation appeared. Apart from its value as a humanistic text, it is also an important text in Orwell's early oeuvre, showcasing his literary style, and expressing some of the core ideas which inform his fiction. Though some of Orwell's opinions seem slightly outdated, there are still quite a few parallels that can be drawn to modern instances of social and economic inequality. And this is of course the power of the essay, as Chris Anderson describes it in *Literary Nonfiction, Theory, Criticism, Pedagogy*, its humanistic qualities far outlast its facts and opinions (13). For all of these reasons, *The Road to Wigan Pier* deserves to be made available to present-day Dutch-speaking Orwellians in an updated translation.

WORKS CITED

- Aixelá, Javier Franco. "Culture-Specific Items in Translation." *Translation, Power, Subversion*. Alvarez Rodrâiguez, Româan, and M. Carmen Africa Vidal (eds.). Clevedon: Multilingual Matters, 1996. Pp. 52-78. *eBook Collection (EBSCOhost)*. Web. 27 May. 2018.
- Amos, David. *The Nottinghamshire Miners, the Union of Democratic Mineworkers and the 1984-85 Miners Strike: Scabs or Scapegoats?* Thesis. University of Nottingham, n.d. N.p.: n.p., 2011. 230-250. Print.
- Anderson, Chris. *Literary Nonfiction, Theory, Criticism, Pedagogy*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press, 1989.
- Bowker, Archibald Edgar. *A Lifetime with the Law*. London: W.H. Allen, 1961. 146-148. Print.
- England's North-East. "The Fifties and Sixties 1950 to 1969." North East England in the 1950s and 1960s. N.p., n.d. Web. 27 May. 2018.
- England's North-East. "The Fifties and Sixties 1970 to 1989." North East England in the 1970s and 1980s. N.p., n.d. Web. 27 May. 2018.
- Genootschap Onze Taal "Komma: Algemene Regels." *Onze Taal*. 22 Apr. 2011. Web. 27 May. 2018.
- Grit, Diederik. "De vertaling van realia." *Denken over vertalen – Tekstboek vertaalwetenschap*. Ed. Naaijken, Ton, Cees Koster, Henri Bloemen and Caroline Meijer. Nijmegen: Vantilt, 2010. 189-96. Print.
- Hammond, J. R. *A George Orwell Companion: A Guide to the Novels, Documentaries, and Essays*. New York: St. Martin's, 1982. Print.
- Kossman, Alfred. "George Orwell." Rev. of *Aan De Grond in Londen En Parijs. Het Vrije Volk* 29 May 1979: 27. Print.

- Lane-Mercier, Gillian. "Translating the untranslatable: The translator's aesthetic, ideological and political responsibility." *Target* 9:1 (1997): 43-68. Print.
- Leech, Geoffrey N., and Mick Short. *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. 2nd ed. London: Routledge, 2013. Print.
- Macintyre, Donald. "How the Miners' Strike of 1984-85 Changed Britain for Ever." *New Statesman*. N.p., 16 June 2014. Web. 27 May. 2018.
- Mašlaň, Michal. *Dialect and Translation*. M.A. Thesis. Masaryk University, 2006. Print.
- Marsh, Sue. "Diary of a Benefit Scrounger." 1930s Means Test. N.p., 01 Jan. 1970. Web. 27 May. 2018.
- Meyers, Jeffrey. *Orwell Life and Art*. 1st ed. Urbana: University of Illinois Press, 2010. Print.
- Milieu Centraal "Kolen, Olie En Gas." MilieuCentraal.nl. N.p., n.d. Web. 27 May. 2018.
- Nord, Christiane. "Tekstanalyse en de moeilijkheidsgraad van een vertaling." *Denken over vertalen – Tekstboek vertaalwetenschap*. Naaijkens, Ton, Cees Koster, Henri Bloemen and Caroline Meijer (eds.). Nijmegen: Vantilt, 2010. Pp. 145-152. Print.
- Orwell, George. *The Road to Wigan Pier*. 1937. London: Penguin in Association with Martin Secker & Warburg, 2001. Print.
- Orwell, George. *De Weg Naar Wigan*. Translated by Joop Waasdorp Amsterdam: Synopsis, 1973. Print.
- Orwell, George. *Aan De Grond in Londen En Parijs*. Translated by Joop Waasdorp Amsterdam: Meulenhoff, 1970. Print.
- Rosenberg, Scott, Amos Anan, and Adi Saputra. "Chesterton Quote Archeology." *Wordyard*. N.p., 12 Dec. 2008. Web. 27 May. 2018.

- Stansky, Peter, and William Miller Abrahams. *The Unknown Orwell; Orwell, the Transformation*. Stanford, CA: Stanford UP, 1994. Print.
- Truss, Lynne. "That'll do, comma". *Eats, Shoots & Leaves*. London: Profile Books, 2003. Pp. 68-102. Print.
- United Kingdom National Archives "1930s Depression and Unemployment." The National Archives, n.d. Web. 27 May. 2018.
- Waskowsky, Riekus. "Geraffineerd Eenvoudig Proza." Rev. of *Welkom in Zee and Aan De Grond in Londen En Parijs*. Nieuwsblad Van Het Noorden 5 Sept. 1970: 37. Print.
- Wierema, Thijs. "Joop Waasdorp Zestig Jaar" Ed. Jet Greebe, Rob Grootendorst, and Bas Lubberhuizen. *De Engelbewaarder* 2.1 (1977): Print.

Het eerste geluid 's morgens was het geklos van de klompschoenen der fabrieksmeisjes over de straatkeien. Nóg vroeger gingen er, vermoed ik, fabrieksfluiten die ik nooit hoorde omdat ik dan nog sliep.

Doorgaans waren we met z'n vieren in de slaapkamer, een beestachtig vertrek met dat smerige en tijdelijke aanzien van kamers die voor iets anders gebruikt worden dan waarvoor ze eigenlijk bedoeld zijn. Jaren geleden was het huis een normale woning geweest en toen de Brookers erin waren gekomen en er een winkel in kopvlees annex logement van hadden gemaakt, hadden ze enkele minder bruikbare meubelstukken geërfd en nooit de energie opgebracht om deze weg te halen. Je kon daarom nog zien dat de ruimte waar we in sliepen een salon was geweest. Aan het plafond hing een zware glazen kroonluchter waar het stof zó dik op lag dat het wel bont leek. En een der muren werd grotendeels bedekt door een kolossaal monsterachtig rotting, iets tussen een buffet en een gangkast in met een heleboel snijwerk en kleine laatjes en reepjes spiegelglas en er lag een eertijds opzichtig vloerkleed met kringen van de werkmeters die men er jarenlang op neer gezet had. En er stonden twee vergulde stoelen met gebastende zittingen en een van die ouderwetse leuningstoelen waar je van afglijdt als je probeert erop te zitten. Men had van de kamer een slaapkamer gemaakt door vier vunjige bedden tussen deze andere wrakstukken in te duwen.

Mijn bed stond rechts in de hoek aan de kant die het dichtst bij de deur was. Overdwars, tegen het voeteneind

klem gezet, stond een ander bed (het moest wel in die stand staan, anders kon de deur niet open) zodat ik met opgetrokken benen moest slapen; als ik ze strekte schopte ik de man in het andere bed in de rug. Het was een oudere man, meneer Reilly genaamd, een soort monteur die bovengronds bij een van de kolenmijnen werkte. Gelukkig moest hij om vijf uur 's morgens naar zijn werk zodat ik als hij was weggegaan mijn benen kon strekken en een paar uur behoorlijk kon slapen. In het bed tegenover me lag een Schotse mijnwerker die gewond was geraakt bij een ongeluk in de mijn (een geweldig brok steen had hem tegen de grond gedrukt en het duurde twee uur om de steen met behulp van hefbomen van hem af te krijgen) en een uitkering ineens van vijfhonderd pond had gekregen. Het was een grote knappe man van veertig jaar met grijzend haar en een kortgeknipt snorretje, meer het type van een sergeant-majoor dan een mijnwerker en hij bleef altijd tot laat op de dag in bed, terwijl hij uit een kort pijpje rookte. Het andere bed werd bezet door een reeks handelsreizigers, krantencolporteurs en lieden die de mensen dingen op afbetaling probeerden aan te smeren. Doorgaans bleven ze twee nachten. Het was een tweepersoonsbed en verreweg het beste van de kamer. Mijn eerste nacht had ik er zelf in geslapen maar ik was er weer uitgemanoeuvreed om plaats te maken voor een andere kamerbewoner. Ik geloof dat alle nieuwelingen hun eerste nacht doorbrachten in het tweepersoonsbed dat om zo te zeggen als lokaas werd gebruikt. Alle ramen werden potdicht gehouden terwijl de onderkant met een rode zandzak was dichtgestopt en 's morgens stonk het in de kamer als een konijnshok. Als je opstond merkte je het niet maar wanneer je de kamer uit ging en weer terug kwam sloeg de stank je tegemoet.

Ik heb nooit ontdekt hoeveel slaapkamers er in het huis waren maar vreemd genoeg was er een badkamer, die nog van vóór de Brookers dateerde. Beneden was de normale woonkeuken met het kolossale kookfornuis dat dag en nacht brandde. Een bovenraam was de enige plaats die licht doorliet want aan de ene kant daarvan was de winkel en aan de andere kant de provisiekamer die uitkwam op het een of andere ondergrondse vertrek waar de pens lag opgeslagen. De deur van de provisiekamer werd gedeeltelijk geblokkeerd door een vormloze sofa waarop mevrouw Brooker, onze hospita, met smerige dekens omhangen, permanent ziek lag. Ze had een groot, fletsgeel, zorgelijk gezicht.

Niemand wist precies wat ze mankeerde. Ik vermoed dat ze eigenlijk alleen maar last had van te veel eten. Vóór het vuur hing vrijwel altijd een rij vochtig wasgoed en in het midden van het vertrek stond een grote keukentafel die door het huisgezin en alle logementsgasten werd gebruikt om aan te eten. Ik heb deze tafel nooit helemaal onbedekt gezien maar op verschillende tijden zag ik waaruit die bedekking zoal bestond. Onderaan lag een laag ouwe kranten met vlekken van de worcester saus; daar bovenop een stuk vettig wit wasdoek; daar weer bovenop een stuk groen serge; daar bovenop een stuk grof linnen dat nooit werd verschoond en er zelden werd afgenomen.

Doorgaans lagen de kruimels van het ontbijt bij het avondeten nog op tafel. Ik leerde afzonderlijke kruimels van gezicht kennen en volgde van dag tot dag hun reis over de tafel.

De winkel was een koude pijpenla. Op de buitenzijde van het raam stonden, verstrooid als sterren, enkele witte letters, overblijfselen van oude chocoladeadvertenties.

Binnen, op een stenen blad, lagen de grote witte plakken pens en het grijze vlokkige goedje dat boekpens wordt genoemd, en de spookachtige doorschijnende varkenspoten, gekookt en al. Het was het gewone soort winkel in kopvlees en dergelijke en voor de rest kon men er alleen brood, sigaretten en blikjes krijgen. 'Thee' stond er voor het raam maar als een klant een kop thee verlangde werd hij doorgaans met een excuus afgewimpeld. Meneer Brooker, hoewel al twee jaar werkloos, was mijnwerker van beroep, maar hij en zijn vrouw hadden hun hele leven als bijbaantje verschillende soorten winkels gedreven. Zo hadden ze eens een kroeg gehad maar waren hun vergunning kwijtgeraakt omdat ze hadden toegestaan dat er in het pand werd gegokt.

Ik betwijfel of er bij al hun zaken eentje was geweest die iets had opgeleverd; ze waren het slag mensen dat voornamelijk een zaak drijft om iets te hebben waarover ze kunnen mopperen. Meneer Brooker was een donkere, tengere zure man die er Iers uitzag en ontstellend smerig was. Ik geloof niet dat ik hem ooit met schone handen heb gezien. Daar mevrouw Brooker nu invalide was bereidde hij het merendeel van het eten en zoals alle mensen die eeuwig en altijd vuile handen hebben deed hij de dingen op een ongewoon vertrouwelijke, talmende manier. Wanneer hij je een boterham gaf stond er altijd een zwarte duimafdruk op. Zelfs 's morgens vroeg als hij in het mysterieuze hok achter mevrouw Brookers sofa afdaalde en de pens te voorschijn haalde, waren zijn handen al zwart. Van de andere logementsgasten hoorde ik vreselijke verhalen over waar de pens werd bewaard. Ze zeiden dat het daar krioelde van de kakkerlakken. Ik weet niet hoe dikwijls er nieuwe zendingen pens werden besteld maar het was met lange tussenpozen want mevrouw

Brooker ging altijd aan de hand hiervan na op welke dag een bepaalde gebeurtenis had plaatsgehad. 'Laat eens kijken, ik heb drie partijen vries (bevroren pens) gehad sinds dat gebeurd is,' enzovoort. Wij logementsgasten kregen nooit pens te eten. Toentertijd dacht ik dat dit zo was omdat pens te veel kostte. Sindsdien denk ik dat het alleen maar was omdat we te veel wisten. Het viel me op dat de Brookers zelf nooit pens aten.

De enige permanente logementsgasten waren de Schotse mijnwerker, meneer Reilly, twee bejaarden met ouderdomspensioen en een werkloze die van de bijstand trok en Joe heette—hij was zo iemand die geen achternaam heeft. De Schotse mijnwerker bleek bij nadere kennismaking een vervelende man. Zoals zo vele werkloze mannen verdiepte hij zich te veel in kranten en als je hem niet de pas afsneed ging hij urenlang door over dingen als het Gele Gevaar, koffermoorden, astrologie en het conflict tussen godsdienst en wetenschap.

De bejaarden waren, zoals gewoonlijk, door de armenwet uit hun huis verdreven. Ze gaven hun wekelijkse 6 gulden aan de Brookers en kregen in ruil daarvoor het soort onderdak dat je voor 6 gulden kon verwachten, dat wil zeggen een bed op zolder en maaltijden hoofdzakelijk bestaande uit brood met boter. Een van hen, een 'dure' meneer, was langzaam stervende aan de een of andere kwaadaardige ziekte—kanker, geloof ik. Alleen op de dagen dat hij zijn pensioen ging halen kwam hij uit bed. De ander, door iedereen ouwe Jack genoemd, was een gewezen mijnwerker van achtenzeventig jaar die een dikke vijftig jaar in de mijnen had gewerkt. Hij was kwiek en intelligent, maar vreemd genoeg scheen hij zich uitsluitend zijn belevenissen uit zijn jongensjaren te herinneren en niet te weten van moderne mijnmachines en verbete-

ringen. Hij vertelde me verhalen over gevechten met wilde paarden in de nauwe ondergrondse gangen. Toen hij hoorde dat ik voorbereidingen trof om in verschillende kolenmijnen af te dalen nam hij een laatdunkende houding aan en verklaarde dat een man van mijn lengte (een meter negenentachtig) het lopen door de mijngangen naar en van de plaats waar gewerkt wordt nooit zou aankunnen; het had geen zin hem te zeggen dat dit lopen beter was dan vroeger. Maar hij was vriendelijk tegen iedereen en riep ons altijd een joviale groet toe—'Welterusten, jongens!'—als hij langzaam de trap op ging naar zijn bed, ergens onder de hanebalken. Wat ik vooral bewonderde in ouwe Jack was het feit dat hij nooit bietste; doorgaans had hij tegen het eind van de week geen tabak meer maar hij weigerde steevast van andermans tabak te roken. De Brookers hadden op de beide bejaarden een levensverzekering afgesloten bij een van de maatschappijen die het voor een 30 cent per week deden. Volgens zeggen had men de Brookers op bezorgde toon aan de linkmiegel van de verzekering horen vragen hoe lang mensen die kanker hebben nog kunnen leven.

Evenals de Schot was Joe een groot krantelezer en hij bracht vrijwel de hele dag in de openbare leeszaal door. Hij was helemaal het type van de ongetrouwde werkloze, een haveloze man die zich voor zijn rafels niet schaamde, met een rond, bijna kinderlijk gezicht waarop een naïef-ondeugende uitdrukking lag. Hij leek meer op een verwaarloosde kleine jongen dan op een volwassen man. Dat zo vele van deze mannen er jong voor hun leeftijd uitzien komt denk ik door het feit dat ze totaal geen verantwoordelijkheden hebben. Afgaande op Joe z'n uiterlijk gaf ik hem ongeveer achtentwintig en het verbaasde me te horen dat hij drieënveertig was. Hij hield van klinken-

de uitdrukkingen en was er bijzonder trots op dat hij zo slim was geweest niet in een huwelijk verzeild te raken. Dikwijls zei hij tegen me: 'De huwelijksband is een zaak van gewicht.' Kennelijk vond hij dit een zeer subtiele en veelzeggende opmerking. Zijn gehele inkomen bedroeg 9 gulden per week en daarvan betaalde hij de Brookers 3 gulden 60 of 4 gulden 20 voor zijn bed. Soms zag ik hem op het keukenvuur een kop thee voor zichzelf maken maar voor de rest haalde hij zijn maaltijden ergens buiten de deur; het was meest brood met margarine en pakjes patates frites met vis, denk ik.

Behalve deze mensen was er een wisselende clientèle bestaande uit handelsreizigers van het mindere soort, rondtrekkende acteurs—altijd te vinden in het Noorden omdat de meeste grotere kroegen voor de weekends variété-artiesten huren—en krantencolporteurs. De krantencolporteurs waren een type dat ik nog nooit was tegengekomen. Hun baantje leek me zó hopeloos, zó ontzettend, dat ik me afvroeg hoe iemand met zo iets genoeg kon nemen als je nog beter in de gevangenis kon zitten. Ze werkten meest voor weekbladen of zondagsbladen en werden van stad naar stad gestuurd, voorzien van kaarten en een naamlijst van straten die ze elke dag moesten 'bewerken'. Indien ze er niet in slaagden een minimum van twintig orders per dag op te halen, kregen ze ontslag. Zolang ze dit volhielden—twintig orders per dag—kregen ze een klein salaris: 24 gulden in de week, denk ik; voor elke order boven de twintig kregen ze een geringe commissie.

De opzet is niet zo onmogelijk als het klinkt omdat in de arbeiderswijken elk gezin een weekblad van een dubbeltje neemt en om de paar weken een ander; maar ik betwijfel of er iemand bestaat die het in zo'n soort baan-

tje lang uithoudt. De kranten nemen arme, wanhopige stakkers aan, werkloze kantoorbedienden en handelsreizigers en dat soort mensen die een tijdje waanzinnig hard werken en het minimum orders halen; maar als ze dan door het vreselijke werk uitgeput raken worden ze ontslagen en worden nieuwe mannen aangenomen. Ik leerde twee van hen kennen die in dienst waren van een der meer bekende weekbladen. Beiden waren mannen van middelbare leeftijd en hadden een gezin te onderhouden. Een van hen was grootvader. Met het 'bewerken' van de hun opgegeven straten waren ze tien uur per dag in touw en daarna nog tot laat in de avond bezig met het invullen van blanco formulieren voor de een of andere zwendel waarmee hun krant werkte—een van die stelsels op grond waarvan je een servies 'krijgt' wanneer je een abonnement voor zes weken neemt en bovendien een postwissel van 1 gulden 20 stuurt. De dikke man, de grootvader, viel doorgaans in slaap met zijn hoofd op een stapel formulieren. Geen van beiden kon zich de 12 gulden per week veroorloven die de Brookers voor de volle kost rekenden. Ze betaalden een gering bedrag voor hun bed en maakten met een beschaamd gezicht in een hoek van de keuken maaltijden klaar bestaande uit spek en brood met margarine dat ze in hun koffer bewaarden.

De Brookers hadden een groot aantal zoons en dochters van wie de meesten sinds lang uit huis waren. Enkel en waren in Canada, 'te Canada', zoals mevrouw Brooker placht te zeggen. Er was maar één zoon die dichtbij woonde, een grote varkensachtige jongeman die in een garage werkte en dikwijls het huis bezocht om er te eten. Zijn vrouw was er de hele dag met de twee kinderen en het koken en wassen werd grotendeels gedaan door haar en Emmie, de verloofde van een andere zoon die in Londen

was. Emmie was een blond meisje met een spitse neus dat er ongelukkig uitzag en voor een hongerloontje in een der fabrieken werkte maar desondanks elke avond in slavernij ten huize van de Brookers doorbracht. Ik kreeg de indruk dat het huwelijk voortdurend werd uitgesteld en waarschijnlijk nooit zou plaatshebben, maar mevrouw Brooker had Emmie reeds als schoondochter geannexeerd en was vitterig tegen haar op die typisch waakzame troetelmanier die invaliden eigen is. De rest van het huishoudelijk werk werd gedaan, of niet gedaan, door meneer Brooker. Mevrouw Brooker verhief zich zelden van haar sofa in de keuken (ze bracht zowel de nacht als de dag daar door) en was te ziek om iets te doen behalve enorme maaltijden verorberen. Het was meneer Brooker die de winkel waarnam, de logementsgasten hun eten gaf en de slaapkamers 'uitmestte'. Altijd bewoog hij zich ongelofelijk traag van het ene gehate karweitje naar het andere. Dikwijls waren de bedden om zes uur 's avonds nog onopgemaakt en op elk uur van de dag kon je meneer Brooker op de trap tegenkomen met in zijn hand een volle kamerpo die hij vasthield met zijn duim een flink eind over de rand. 's Morgens zat hij met een teil smerig water bij het vuur aardappelen te schillen met de snelheid van een vertraagde film. Ik heb nooit iemand gezien die met een dergelijke houding van sombere rancune aardappelen kon schillen. Je kon de haat tegen dit 'verdomde vrouwenwerk' zoals hij het noemde, in hem zien gisten, een soort van bitter vocht. Hij was een van die mensen die hun grieven kunnen herkauwen zoals een koe haar gras.

Aangezien ik veelal binnenshuis was kwam ik alles te weten over de pech van de Brookers en hoe iedereen hen bezwendelde en ondankbaar tegenover hen was en dat de winkel niets opleverde en het logement nauwelijks iets

opbracht. Volgens plaatselijke maatstaven hadden ze het nog niet zo slecht want, op een manier die me niet duidelijk werd, ontdeek meneer Brooker de armenwet en ontving hij een toelage van de bijstand, maar toch deden ze niets liever dan tegen iedereen die het maar horen wilde over hun grieven praten. Mevrouw Brooker, als een heuvel van vet en zelfbeklag op haar sofa liggend, placht uren achtereen te lamenteren, waarbij ze steeds weer hetzelfde zei. 'We schijnen tegenwoordig heel geen klanten te krijgen. Ik snap niet hoe dat kan. Het kopvlees ligt daar maar van de ene dag op de andere—en het is nog wel zulk prachtig kopvlees! Het is toch erg, of niet soms?' enzovoort. Alle klaagzangen van mevrouw Brooker eindigden met: 'Het is toch erg, of niet soms?' zoals het refrein van een ballade. Het was beslist waar dat de winkel niets opbracht. De hele ruimte had dat onmiskenbaar stoffige en smerige van een zaak die achteruit gaat. Maar het zou volkomen zinloos geweest zijn hun onder het oog te brengen—gesteld je was zo brutaal—*waarom* er niemand in de winkel kwam. Geen van beiden kon begrijpen dat dode bromvliegen die nog van het vorig jaar dateren en op hun rug voor het winkelraam liggen niet bevorderlijk voor de klandizie zijn.

Maar wat hen in werkelijkheid kwelde was de gedachte dat die twee ouden van dagen in hun huis woonden, ruimte in beslag namen, voedsel verslonden en maar 6 gulden per week betaalden. Ik betwijfel of de bejaarden wel echt een verliespost voor hen waren, hoewel de winst op die 6 gulden per week erg klein geweest moest zijn. Maar in hun ogen waren de beide oude mannen een soort van afschuwelijke parasieten die zich aan hen hadden vastgezogen en van hun goedgunstigheid gebruik maakten. Ouwe Jack konden ze nog net verdragen omdat hij zich

het grootste gedeelte van de dag buitenshuis ophield maar echt haten deden ze de bedlegerige, wiens naam Hooker was. Meneer Brooker sprak zijn naam op een vreemde manier uit, zonder de H en met een lang aangehouden oe-'Oeeker'. Wat ik niet allemaal voor verhalen hoorde over ouwe Hooker en zijn kribbigheid, zijn bed dat opgemaakt moest worden—ook weer zo'n last—, dat hij dit 'niet wou eten' en dat 'niet wou eten', zijn grenzeloze ondankbaarheid en vooral de zelfzuchtige koppige manier waarop hij het vertikte dood te gaan! De Brookers verlangden openlijk naar het moment waarop hij zou sterven. Wanneer dat gebeurde konden ze tenminste het verzekeringsgeld opstrijken. Ze schenen zijn aanwezigheid te voelen. Dag in dag uit vrat het aan ze, alsof hij een worm in hun ingewanden was. Soms hield meneer Brooker even op met aardappelschillen, en keek mij aan en terwijl er een onzegbaar bittere trek op zijn gezicht lag bewoog hij zijn hoofd met een rukje naar het plafond in de richting van oude Hookers kamer. 'Is zo iets nou niet hemeltergend?' zei hij dan. Meer hoefde er niet gezegd te worden. Ik had alles al over Hookers doen en laten gehoord. Maar de Brookers hadden allerlei grieven tegen ieder van hun kostgangers, ongetwijfeld ook tegen mij. Joe, die van de bijstand trok, was praktisch in dezelfde categorie als de ouden van dagen. De Schot betaalde 12 gulden per week maar het grootste gedeelte van de dag was hij binnenshuis en de Brookers hadden op hem tegen dat hij zoals zij het noemden 'altijd in huis rondhing!'

De krantencolporteurs waren de hele dag buitenshuis maar de Brookers hadden een wrok tegen hen omdat ze hun eigen eten meebrachten en zelfs meneer Reilly, hun beste kostganger, was uit de gratie want mevrouw Brooker zei dat hij haar wakker maakte als hij 's morgens naar

beneden kwam. Voortdurend klaagden ze dat ze niet het slag kostgangers konden krijgen die ze hebben wilden—keurige 'zakenmensen' die de volle kost betaalden en de hele dag uit huis waren. Hun ideale kostganger was iemand die 18 gulden per week betaalde en zich nooit binnenshuis vertoonde behalve om te slapen. Het is me opgevallen dat mensen die kamers verhuren vrijwel altijd de pest aan hun huurders hebben. Ze willen wel hun geld maar ze beschouwen hen als indringers en ze nemen een merkwaardig waakzame, jaloerse houding aan die in de grond van de zaak ten doel heeft hoe dan ook te verhinderen dat de huurder zich te veel thuis gaat voelen. Het is een onvermijdelijk gevolg van het slechte systeem waarbij de huurders in andermans huis moeten wonen zonder tot het gezin te behoren.

De maaltijden ten huize van de Brookers waren altijd walgelijk. Als ontbijt kreeg je twee plakjes spek met een bleek gebakken ei en boterhammen die dikwijls de vorige avond al waren gesneden en waarop altijd duimafdrukken te zien waren. Hoe tactvol ik het ook probeerde, nooit kon ik van meneer Brooker gedaan krijgen dat hij mij m'n eigen boterhammen liet snijden. Hij wou en hij zou me de boterhammen een voor een geven, en elke keer stevig vastgehouden door die brede zwarte duim. Als middagmaal waren er doorgaans van die vleespasteitjes van drie stuivers die kant en klaar in blikjes verkocht worden—kwamen uit de winkelvoorraad, denk ik—en gekookte aardappelen en rijstpudding. Bij de thee waren er opnieuw boterhammen en afgewaaide zoete cake die waarschijnlijk als oudbakken bij de bakker was gekocht. 's Avonds kregen we de bleke slappe Lancashire kaas en biskwietjes. De Brookers noemden deze biskwietjes nooit biskwietjes. Ze noemden deze altijd heel duur 'crackers'—

'neem nog een cracker, meneer Reilly. Dat zal u best smaken, een cracker bij uw kaas'—aldus verbloemend dat er 's avonds alleen maar kaas was. Verscheidene flessen worcester saus en een halfvolle pot jam stonden permanent op tafel. Het was de gewoonte om op alles, zelfs op een stuk kaas, dik worcester saus te doen maar ik zag nooit iemand die de moed had om de marmeladepot te pakken, een afschuwelijke massa kleverigheid en stof. Mevrouw Brooker gebruikte haar maaltijden apart maar nam ook kleine beetjes als de andere maaltijden toevallig aan de gang waren en wist het heel knap zo uit te kienen dat ze wat ze noemde 'het onderste uit de pot' kreeg, dat wil zeggen de sterkste kop thee. Ze had de gewoonte voortdurend haar mond aan een van haar dekens af te vegen. Tegen het einde van mijn verblijf ging ze hiervoor stukjes papier gebruiken die ze van kranten afscheurde en 's morgens was de vloer dikwijls bezaaid met propjes vies papier die daar urenlang bleven liggen. De lucht die uit de keuken kwam was walgelijk, maar zoals dat ook met de stank van de slaapkamer het geval was, merkte je het na een poosje niet meer.

Het leek me dat dit huis ongeveer normaal mocht heten als logement in een industriegebied want over het algemeen klaagden de huurders niet. De enige die het voor zover ik weet ooit deed was een kleine Cockney met zwart haar en een spitse neus, een reiziger voor een sigarettenfirma. Hij was nooit eerder in het Noorden geweest en ik denk dat hij nog niet zo lang geleden beter werk had gedaan en gewend was in hotels voor zakenmensen te verblijven. Dit was zijn eerste kennismaking met een werkelijk ordinaire omgeving, het soort adres dat als schuilplaats dient voor de arme scharrelaars en colporteurs op hun eindeloze tochten. Op een ochtend terwijl we ons

aankleedden (hij had natuurlijk in het tweepersonsbed geslapen) zag ik dat hij in de troosteloze kamer met een soort van verbaasde afkeer om zich heen keek. Hij ving mijn blik op en voelde plotseling bij intuïtie dat ik evenals hij uit het Zuiden van Engeland kwam.

'De gore, stinkende rotzakken!' zei hij uit de grond van zijn hart.

Daarna pakte hij zijn koffer, ging naar beneden en vertelde de Brookers in krachtige bewoordingen dat hij dit soort huis niet gewend was en dat hij onmiddellijk vertrok. De Brookers begrepen er niets van. Ze waren ontsteld en gekwetst. De ondankbaarheid van zo iemand! Na één nacht zonder reden op die manier weggaan! Naderhand bespraken ze de kwestie in al zijn facetten telkens weer overnieuw. Ze hadden er een grief bijgekregen.

De dag waarop er een volle kamerpo onder de ontbijt-tafel stond besloot ik te vertrekken. Het huis begon me te deprimeren. Het was niet alleen het vuil, de stank en het afschuwelijke eten maar het gevoel dat ik in het een of andere ondergrondse oord was beland waar mensen steeds maar rondkruipen, net als kakkerlakken, in een eindeloos gemodder van slonzig werk en kleingeestige grieven. Het vreselijkste van mensen als de Brookers is de manier waarop ze steeds maar weer hetzelfde zeggen. Het geeft je het gevoel dat het helemaal geen werkelijke mensen zijn maar een soort spoken die voortdurend hetzelfde waardeloze gezwam herhalen. Op het laatst stond het gepraat van mevrouw Brooker, vol van zelfbeklag, me nog meer tegen dan haar gewoonte om haar mond met stukjes krantenpapier af te vegen. Het was altijd het bekende gelamenteer, telkens weer opnieuw, en steeds eindigend met die jammerklacht van: 'Het is toch erg, of niet soms?' Maar het haalt niets uit om te zeggen dat mensen

zoals de Brookers alleen maar walgelijk zijn en ze verder maar proberen te vergeten. Want er bestaan tienduizenden en honderdduizenden zoals zij; ze zijn een der typische bijprodukten van de moderne wereld. Je kunt ze niet negeren als je de beschaving aanvaardt waarvan ze het produkt zijn. Want dit zit op zijn minst genomen vast aan wat de industrialisatie ons heeft gebracht. Columbus stak de Atlantische Oceaan over, de eerste stoommachines kwamen pruttelend op gang, de Britse carrés hielden stand onder het Franse kanonvuur bij Waterloo, de éénogige schurken uit de negentiende eeuw prezen God en spekten hun zakken; en zie hier waar het allemaal toe leidde: doolhofachtige sloppen en donkere achterkeukens waarin ziekelijke oude mensen als kakkerlakken rondkruipen. Het is een soort plicht om zo nu en dan zulke plaatsen te zien en te ruiken, vooral te ruiken, opdat je niet vergeet dat ze bestaan, hoewel het misschien beter is niet al te lang daar te blijven.

De trein voerde me weg, door het monsterachtige tafereel van steenbergen, schoorstenen, hopen oudroest, smerige kanalen, modderige sintelpaden met de afdrukken van klompschoenen kriskras door elkaar. Het was maart maar vreselijk koud geweest en overal lagen zwart geworden sneeuwhoppen. Langzaam door de buitenwijken van de stad sporend passeerden we grauwe achterbuurthuisjes, de ene rij na de andere, en zodanig neergezet dat ze een rechte hoek met de spoordijk vormden. Aan de achterkant van een der huizen lag een jonge vrouw gekniel op de stenen terwijl zij met een stok porde in de loden afvoerpijp die binnen op de gootsteen uitkwam en denkkelijk verstopt was. Ik had tijd om alles aan haar te zien—haar voorschoot van zakkengoed, haar lompe klompschoenen, haar armen, rood van de kou. Zij keek op

toen de trein passeerde en ik was haast dicht genoeg bij haar om haar blik op te vangen. Ze had een rond, bleek gezicht, het doorgaans uitgeputte gezicht van het achterbuurtmeisje dat vijftwintig is en er als veertig uitziet als gevolg van miskramen en gesloof. En in de seconde dat ik het zag lag er op dat gezicht de meest troosteloze, hope-loze uitdrukking die ik ooit had gezien. Het trof me toen dat we een vergissing maken wanneer we zeggen dat 'het voor hen anders is dan het voor ons zou zijn' en dat mensen die in de sloppen zijn grootgebracht zich alleen maar de sloppen kunnen voorstellen. Want wat ik op haar gezicht zag was niet het onwetende lijden van een dier. Ze wist heel goed wat er met haar gebeurde, begreep net zo goed als ik wat een verschrikkelijke lot het was om daar in de bittere kou op haar knieën te liggen, op de glibberige stenen van een achterplaatsje in een sloppenbuurt en met een stok in een smerige afvoerpijp te porren.

Maar al gauw liet de trein de huizen achter zich en dat leek vreemd, bijna onnatuurlijk, alsof we een park binnenreden. Want in de industriegebieden heeft men altijd het gevoel dat er geen eind aan de rook en het vuil komt en dat geen plekje van de aardkost er aan kan ontkomen. In een dichtbevolkt smerig landje als het onze beschouwt men verontreiniging als iets vanzelfsprekends. Steenbergen en schoorstenen lijken een meer normaal, voor de hand liggend landschap dan gras en bomen en zelfs als je midden op het platteland je vork in de grond steekt verwacht je half dat er een gebroken fles of een roestig blikje boven komt. Maar hier was de sneeuw ongerept en lag zo hoog dat alleen de bovenkanten van de stenen muren die stukken land afgrensden te zien waren en zich als zwarte paden over de heuvels slingerden. Ik herinnerde me dat D.H. Lawrence, schrijvende over ditzelfde of een

ander kortbij gelegen landschap, zei dat de met sneeuw bedekte heuvels, 'als spierbundels', licht golvend zich in de verte verloren. Deze vergelijking zou niet bij me zijn opgekomen. In mijn ogen leken de sneeuw en de zwarte muren meer op een witte japon met zwarte biezen er dwars overheen.

Hoewel de sneeuw nog bijna overal even dik lag scheen er een helder zonnetje en vanachter de gesloten ramen van de treincoupé leek het buiten warm. Volgens de almanak was het lente en enkele vogels schenen het te geloven. Op een sneeuwvrij stuk grond naast de spoorrails zag ik voor het eerst van mijn leven roeken paren. Ze deden het op de grond en niet, zoals ik had verwacht, in een boom. De manier van vrijen was merkwaardig. Het vrouwtje stond met haar snavel open en het mannetje liep om haar heen en scheen haar te voederen. Ik zat nauwelijks een half uur in de trein, maar het leek een heel eind, van de achterkeuken van de Brookers naar de lege sneeuwheellingen, de heldere zonneschijn en de grote glanzende vogels.

Alle industriestreken bij elkaar vormen eigenlijk één reusachtige stad met ongeveer hetzelfde aantal inwoners als Londen met de voorsteden, maar, gelukkig, met een veel grotere oppervlakte. Zodat er zelfs middenin nog plaats is voor zuivere ordentelijke stukken grond. Dat is een bemoedigende gedachte. Ondanks verwoede pogingen is de mens er nog niet in geslaagd overal zijn behoefte te doen. De aarde is zo onmetelijk groot en nog zo leeg dat je zelfs in het bevuilde hart van de beschaving velden vindt waar het gras groen is in plaats van grijs; als je er naar op zoek ging zou je misschien zelfs beekjes vinden met levende vis in plaats van zalm in blik. Een hele poos, misschien twintig minuten, reed de trein door onbebouwd

gebied maar daarna begon de villa-beschaving ons weer te omgeven en vervolgens de achterbuurten aan de buitenrand en dan de steenbergen, rokende schoorstenen, hoogovens, kanalen en gashouders van weer een andere industriestad.

Onze beschaving, met alle respect voor Chesterton, is wel degelijk gebaseerd op steenkool en in grotere mate dan men beseft omdat men er niet bij stilstaat. De machines die ons in leven houden en de machines die de machines maken zijn allemaal direct of indirect afhankelijk van steenkool. In de stofwisseling van de westerse wereld komt de mijnwerker onmiddellijk na de man die de bodem ploegt. Hij is een soort smerige kariatide die op zijn schouders vrijwel alles torst wat *niet* smerig is. Daarom is het ruimschoots de moeite waard als je de kans krijgt en de last er voor over hebt om eens gade te slaan hoe steenkool feitelijk wordt gedolven.

Wanneer je in een kolenmijn afdaald is het van belang dat je probeert bij het kolenfront te komen als de 'laders' aan het werk zijn. Dit is niet gemakkelijk omdat men liever geen bezoekers heeft in een mijn die in bedrijf is—ze zijn een sta in de weg—maar als je op een ander willekeurig tijdstip gaat is het mogelijk dat je een totaal verkeerde indruk krijgt. Op zondag bij voorbeeld lijkt een mijn bijna vreedzaam. Je moet er heen gaan op een tijdstip dat de machines dreunen en de lucht zwart van het kolengruis is en je werkelijk kunt zien wat de mijnwerkers moeten doen.

Op die tijden lijkt de mijn op de hel, of in elk geval op de hel zoals ik mij die persoonlijk voorstel. De meeste dingen die men met de hel in verband brengt zijn er—hitte, lawaai, verwarring, duisternis, bedorven lucht, en bovenal ondragelijk weinig ruimte. Alles, alleen geen vuur want daar beneden is geen vuur behalve de zwakke lichtstralen

van veiligheidslampen en elektrische zaklantaarns die nauwelijks door de wolken kolengruis heen dringen.

Wanneer je daar eindelijk bent aangekomen—en hoe je daar moet komen is een karwei op zich zelf dat ik zo meteen zal uitleggen—kruip je door de laatste rij mijnstutten en zie je tegenover je een glanzend-zwarte muur van een kleine meter of een meter twintig hoog. Dit is het kolenfront. Boven je hoofd bevindt zich het gladde plafond. Dit is rots waaruit de steenkool is losgehakt. Beneden is ook weer rots, zodat de gang waar je in bent slechts even hoog is als de steenkoollaag zelf, vermoedelijk niet veel hoger dan een kleine meter. De allereerste indruk—die al het andere een poosje overstemt—is het afschuwelijke oorverdovende lawaai van de transportband die de steenkool vervoert. Je kunt niet ver voor je uit zien omdat een nevel van kolengruis de lichtstraal van je lamp terugwerpt, maar aan weerszijden van je zie je de rij halfnaakte op hun knieën liggende mannen, vier of vijf meter van elkaar, die met hun schop de omlaagvallende steenkool opscheppen en snel over hun linkerschouder gooien. Ze werpen de steenkool op de transportband, een bewegende, zestig centimeter brede band die zich een meter of twee achter hen bevindt. Over deze band beweegt zich voortdurend een glinsterende stroom steenkool in snelle vaart voort. In een grote mijn vervoert de band elke minuut meerdere tonnen steenkolen. De band brengt ze naar een plek bij de hoofdwegen waar ze in een soort kuipen van elk een halve ton inhoud worden gestort en dan naar de kooien worden gesleept en naar buiten gehesen.

Het is onmogelijk de 'laders' te zien werken zonder dat je hen benijdt om hun taaiheid. Het is een vreselijk karwei wat ze doen, een bijna bovenmenselijk karwei volgens de maatstaven van een gewoon mens. Ze scheppen

immers niet alleen enorme hoeveelheden steenkool weg, maar ze doen het ook nog in een houding die het werk twee of drie maal zo zwaar maakt. Ze moeten voortdurend op hun knieën blijven liggen—zich oprichten zonder tegen het plafond aan te komen is bijna niet mogelijk—en als je het probeert merk je vanzelf wat een enorme krachtsinspanning dit betekent. In staande houding is scheppen betrekkelijk licht werk omdat je met knie en dij de schop kunt voortduwen maar als je op je knieën ligt komt alle inspanning voor rekening van je arm- en buikspieren. En de andere omstandigheden maken het allemaal niet bepaald gemakkelijker. Je hebt de hitte—die varieert maar in sommige mijnen is het om te stikken—het kolengruis dat je keel en je neusgaten verstopt en zich op je oogleden vastzet en het onophoudelijke geratel van de transportband dat in die kleine ruimte ongeveer als het geratel van een machinegeweer klinkt. Maar de laders zien eruit en doen hun werk alsof ze van ijzer waren. Ze lijken ook werkelijk van ijzer—gesmede ijzeren beelden—onder de gladde laag kolengruis die hen van top tot teen bedekt. Pas wanneer je mijnwerkers onder in de mijn en naakt ziet besef je wat een prachtkerels het zijn. De meesten zijn klein van stuk (grote mannen zijn in het nadeel bij dit werk) maar vrijwel allemaal hebben ze de edelste lichamen: brede schouders verlopend in een slank, soepel middel en kleine geprononceerde billen en gespierde dijen met nergens een gram overtollig vlees. In de hetere mijnen dragen ze alleen een dunne onderbroek, klompschoenen en knielappen. In de heetste mijnen van allemaal alleen de klompschoenen en knielappen. Je kunt nauwelijks aan hen zien of ze jong of oud zijn. Tot zestig of zelfs vijfenzestig kunnen ze van elke leeftijd zijn maar zwart en naakt zien ze er allemaal eender uit. Zonder de

body van een jonge man en dan nog het figuur van een gardesoldaat zou niemand hun werk kunnen doen. Slechts een paar pond overtollig vlees rond het middel en het voortdurend buigen zou onmogelijk zijn. Als je het eenmaal gezien hebt kun je dat schouwspel nooit meer vergeten: de rij gebogen, op hun knieën liggende gestalten, helemaal roetzwart, bezig hun enorme schoppen met verbluffende kracht en snelheid onder de steenkool te steken. Ze werken zeveneneenhalf uur, theoretisch zonder onderbreking want er is geen rustpauze. In werkelijkheid pikken ze tijdens de werkuren gauw een kwartiertje of zo om het eten dat ze bij zich hebben naar binnen te werken: doorgaans een homp brood met braadvet en een fles koude thee. Toen ik voor het eerst de 'laders' bij hun werk gadesloeg legde ik mijn hand op het een of andere akelige glibberige voorwerp dat tussen de kolenstof lag. Het was een uitgekauwde tabakspruim. Vrijwel alle mijnwerkers pruimen. Volgens zeggen is het goed tegen de dorst.

Waarschijnlijk moet je eerst in verscheidene kolenmijnen afdalen voordat je iets begrijpt wat er allemaal om je heen gebeurt. Dit komt voornamelijk hierdoor dat het gaan van de ene plaats naar de andere op zich zelf al zo'n karwei is dat je moeilijk iets anders kunt waarnemen.

In sommige opzichten is het zelfs teleurstellend of althans anders dan wat je had verwacht. Je gaat de kooi in, een stalen hokje zo breed als een telefoonceel en twee- of driemaal zo lang. Er kunnen tien man in maar dan is het wél als haringen in een ton en een lange man kan er niet rechtop in staan. De stalen deur gaat dicht en iemand boven die de wielen waarover de liftkabels lopen bedient, laat je in de lege ruimte vallen. Je hebt een ogenblik het gebruikelijke gevoel van misselijkheid in je maag en een zware druk op je oren maar van beweging bespeur je

weinig totdat je bijna beneden bent en de kooi zo plotse-
ling afremt dat je zou zweren dat hij weer omhoog gaat.
Halverwege de afstand haalt de kooi waarschijnlijk ne-
gentig kilometer per uur, in enkele diepere mijnen zelfs
meer. Als je, beneden aangekomen, naar buiten kruipt
ben je misschien vierhonderd meter onder de grond. Dat
wil zeggen dat je een behoorlijke berg bovenop je hebt:
honderden meters massieve rots, beenderen van uitge-
storven beesten, ondergrond, vuurstenen, wortels van
dingen die groeien, groen gras met daarop grazende koei-
en—dit alles zweeft boven je hoofd en wordt slechts om-
hooggehouden door houten stutten ter dikte van je kuit.
Maar door de snelheid waarmee de kooi je naar beneden
heeft gebracht en de volkomen duisternis waar je door-
heen bent gegaan heb je het gevoel dat je nauwelijks die-
per zit dan beneden in de ondergrondse van Piccadilly.

Anderzijds is het wél verwonderlijk dat er ondergronds
immense afstanden over de grond moeten worden afge-
legd. Toen ik nog nooit in een mijn was geweest had ik
het vage idee dat de mijnwerker uit de kooi stapte en ging
werken aan de kolenader die zich enkele meters verderop
bevond. Ik kon toen nog niet weten dat hij, om eerst bij
de plaats waar hij werkt te kunnen komen, door gangen
moet kruipen die even lang zijn als de afstand van London
Bridge naar Oxford Circus. In het begin boort men na-
tuurlijk een mijnschacht ergens in de buurt van een kolen-
ader.

Maar als die ader is uitgeput en er nieuwe lagen aan
de beurt komen verplaatst het werk zich steeds verder
van de schachtbodem. Anderhalve kilometer van de
schachtbodem naar het kolenfront is waarschijnlijk de
gemiddelde afstand. Viereneenhalve kilometer is vrij nor-
maal. Er moeten zelfs enkele mijnen bestaan waar de af-

stand zeveneneenhalve kilometer is. Maar deze afstan-
den staan in geen enkele verhouding tot afstanden bo-
vengronds. Want in die hele anderhalve kilometer vind
je nauwelijks plaatsen buiten de hoofdwegen—en zelfs
daar niet veel—waar je rechtop kunt staan.

De uitwerking hiervan merk je pas nadat je een paar
honderd meter gelopen hebt. Je begint, ietwat voorover-
gebogen, te lopen, de zwak verlichte gang in, die twee-
eneenhalve meter of drie meter breed is en goed ander-
halve meter hoog, de muren opgebouwd uit zachte lei-
steen zoals de stenen muren in Derbyshire. Om de twee
meter staan er houten stutten die de dwarsbalken en
ijzeren dragers voor instorten behoeden. Sommige dra-
gers zijn in grillige bochten verbogen waar je bukkend
onderdoor moet. Gewoonlijk is de grond waar je op loopt
moeilijk begaanbaar: een dikke laag stof of scherpe stuk-
ken leisteen en op sommige plaatsen waar water voor-
komt is het smerig als een boerenerf. Ook is er de rails
voor de kolenbakken, als een miniatuur spoorbaan met
om de halve meter een dwarsligger, waarop het erg ver-
moeiend lopen is. Alles is grijs van het leisteengruis. Er
hangt een stoffige branderige lucht wat in alle mijnen zo
schijnt te wezen. Je ziet geheimzinnige machines waarvan
je nooit het doel verneemt en bundels samengebonden
gereedschap aan draden en soms muizen die uit het
schijnsel der lampen wegrennen. Ze komen verwonder-
lijk veel voor, vooral in de mijnen waar paarden worden
of werden gebruikt. Het zou interessant zijn te weten hoe
ze daar überhaupt zijn gekomen. Mogelijk in de schacht
getuimeld want men zegt dat een muis van elke hoogte
kan vallen zonder kwetsuren op te lopen omdat zijn li-
chaamsoppervlak in verhouding tot zijn gewicht zo groot
is. Je drukt je tegen de muur om ruimte te maken voor

rijen bakken die schokkend en stotend langzaam naar de schacht gaan, voortgetrokken door een staalkabel zonder eind die bovengronds wordt bediend. Je kruipt door gordijnen van zakkengoed en dikke houten deuren, die wanneer ze geopend worden, een sterke luchtstroom doorlaten. Deze deuren vormen een belangrijk onderdeel van het ventilatiesysteem. De verbruikte lucht wordt door middel van ventilatoren uit de ene schacht gezogen en de verse lucht komt vanzelf in de andere. Maar als men er niets tegen doet volgt de lucht de kortste weg en laat de diepere gedeelten ongeventileerd. Alle zijwegen moeten dus afgeschermd worden.

In het begin is het gebukt lopen een beetje komisch maar het komieke gaat er gauw af. Ik ben gehandicapt door mijn buitensporige lengte maar als de hoogte van het plafond van de mijngang terugloopt tot een meter twintig of minder is het voor iedereen een zwaar karwei, behalve voor een dwerg of een kind. Niet alleen moet je helemaal krom lopen maar je moet bovendien de hele tijd je hoofd omhoog houden om de dwarsbalken en dragers te kunnen zien en te ontwijken als ze komen. Je hebt daardoor voortdurend een stijve nek maar dit is nog niets vergeleken bij de pijn in je knieën en dijen. Na een halve kilometer wordt het (ik overdrijf niet) een ondraaglijke marteling. Je begint je af te vragen of je ooit het einde zult halen en—nog erger—hoe je in vredesnaam terug moet komen. Je gaat steeds langzamer lopen. Je komt aan een stuk van een paar honderd meter waar het allemaal buitengewoon laag is en je moet je in hurkhouding vooruitwerken. Dan ineens—je begrijpt niet hoe het kan—is het plafond van de mijngang veel hoger—op die plaats zijn waarschijnlijk voorheen stukken rots omlaaggevallen—en kan je wel twintig meter recht op lopen. Het is een onnoe-

melijke verademing. Maar hierna komt er opnieuw een laag stuk van een honderd meter en dan een aantal dwarsbalken waar je kruipend onderdoor moet. Je laat je op handen en voeten zakken. Zelfs dit is na het hurken een verlichting. Maar als je aan het eind van de dwarsbalken bent gekomen en probeert op te staan kom je tot de ontdekking dat je knieën tijdelijk niet functioneren en weigeren je te dragen.

Beschaamd laat je halt houden en je zegt dat je graag een paar minuten zou willen rusten. Je gids (een mijnwerker) heeft begrip voor je situatie. Hij weet dat je niet zijn spieren hebt. 'Nog maar vierhonderd meter,' zegt hij be moedigend. Je hebt het gevoel dat hij net zo goed nog vierhonderd kilometer had kunnen zeggen. Maar uiteindelijk bereik je toch kruipend het kolenfront. Je hebt anderhalve kilometer in bijna een uur afgelegd; een mijnwerker zou het in goed twintig minuten doen. Nu je er bent moet je eerst weer op krachten komen door je minutenlang in het kolengruis uit te strekken voordat je met enig begrip het werk dat aan de gang is kan gadeslaan.

De terugweg is erger dan de heenreis, niet alleen doordat je al afgemat bent maar omdat de reis terug naar de schacht waarschijnlijk enigszins opwaarts gaat. Met een slakkegang kom je door de lage gedeelten en nu schaam je je niet meer als je halt laat houden wanneer je knieën het begeven. Zelfs de lamp die je draagt wordt een hinderlijk voorwerp en als je struikelt laat je hem waarschijnlijk vallen. Waarop het ding, als het een veiligheidslamp is, uitgaat. Het bukken in verband met de dwarsbalken wordt steeds inspannender en soms vergeet je te bukken. Je probeert met je hoofd omlaag te lopen zoals de mijnwerkers doen en dan stoot je je rug. Zelfs de mijnwerkers stoten hun rug nogal eens. Daardoor hebben de meeste

mijnwerkers die in mijnen werken waar het erg heet is en waar ze halfnaakt moeten rondlopen wat ze noemen 'knoopjes op hun rug', dat wil zeggen een blijvend roofje op elke ruggewervel. Als de weg naar beneden loopt maken de mijnwerkers soms hun klompschoenen, die van onderen hol zijn, aan de lorrie-rails vast en glijden omlaag.

In mijnen waar het lopen erg moeilijk is hebben alle mijnwerkers stokken bij zich van ongeveer vijfenzeventig centimeter lang en met een uitholling onder het handvat. Op normale plaatsen houd je de stok aan de bovenkant vast en in de lage gedeelten schuif je je hand in het holle stuk. Deze stokken zijn bijzonder nuttig en de houten valhelmen—een betrekkelijk recente uitvinding—zijn een uitkomst. Ze lijken op een Franse of Italiaanse stalen helm maar zijn gemaakt van een soort celstof en ze zijn bijzonder licht en zo sterk dat je een harde klap op je hoofd niet voelt. Als je eindelijk weer bovengronds komt ben je misschien drie uur in de mijn geweest en heb je drie kilometer afgelegd en je bent vermoeider dan na een voettocht van vijfendertig kilometer bovengronds. Nog een week daarna zijn je dijen zo stijf dat het je erg moeilijk valt een trap af te gaan: je moet op een eigenaardige manier (zijwaarts) naar beneden zien te komen zonder je knieën te buigen. Bevriende mijnwerkers zien dat je moeilijk loopt en plagen je ('Een baantje beneden, is dat niet wat voor jou?' enzovoort). Toch heeft ook een mijnwerker het de eerste dagen hard te verduren als hij een hele tijd niet heeft gewerkt—wegens ziekte bij voorbeeld—en weer in de mijn terugkomt.

Het lijkt misschien dat ik overdrijf hoewel iemand die in een ouderwetse mijn geweest is (de meeste mijnen in

Engeland zijn ouderwets) en helemaal tot aan het kolenfront is gegaan, dit waarschijnlijk niet zal zeggen. Maar waar ik de nadruk op wil leggen is het volgende. Neem nu eens dat afschuwelijke gedoe van het heen en weer kruipen, op zichzelf voor elk normaal mens een zware dagtaak en voor de mijnwerker beslist geen deel van zijn eigenlijke werk. Het is uitsluitend iets dat er extra bij komt, zoals de dagelijkse rit van de beursman in de ondergrondse. De mijnwerker maakt die reis heen en terug en daartussen liggen zeveneneenhalf uur keihard werken. Ik heb tot aan het kolenfront nooit veel meer afgelegd dan anderhalve kilometer maar dikwijls is het vier kilometer in welk geval ik en met mij de meeste mensen die geen mijnwerker zijn het kolenfront niet eens zouden halen. Dit is een van die dingen waar men doorgaans niet bij stilstaat. Wanneer je aan een kolenmijn denkt, denk je aan diepte, hitte, duisternis, zwarte gestalten die in muren van steenkool hakken. Die kilometers heen en terug kruipen komt niet in dit beeld voor. Er is ook nog de factor tijd. De werktijd van een mijnwerker (zeveneneenhalf uur) lijkt niet erg lang, maar men moet daar minstens een uur per dag voor het ondergrondse lopen bij optellen, vaker twee uur en soms drie uur. Natuurlijk, het lopen wordt niet beschouwd als werk en de mijnwerker krijgt er niet voor betaald maar hij moet het toch maar doen, dus het maakt geen verschil. Men kan nu wel zeggen dat de mijnwerkers dit alles niet erg vinden. Zeker, het is voor hen iets anders als voor u of voor mij. Ze doen het van kindsbeen af, de spieren waar het op aankomt zijn gehard en ze kunnen ondergronds heen en weer kruipen met een verbazingwekkende en gruwelijke behendigheid. Een mijnwerker houdt zijn hoofd omlaag en *rent* met lange ritmische passen doof gedeelten waar ik alleen

maar strompelen kan. Op de plaatsen waar gewerkt wordt zie je ze op handen en voeten bijna als honden rond de mijnstutten huppelen. Maar je moet helemaal niet denken dat ze het leuk vinden. Ik heb hierover met tientallen mijnwerkers gesproken en ze geven allemaal toe dat het lopen zwaar werk is. Steeds als je ze onder elkaar over een mijn hoort praten hebben ze het ook altijd over het lopen. Men zegt dat een ploeg altijd sneller van het werk terugkomt dan er naar toe gaat. Niettemin zeggen de mijnwerkers allemaal dat vooral het terugkomen na een harde werkdag vervelend is. Het hoort bij hun werk en ze kunnen het allemaal aan maar het is beslist een hele inspanning. Het is misschien te vergelijken met het beklimmen van een niet al te hoge berg vóór en na je dagtaak.

Wanneer je in twee of drie mijnen bent geweest krijg je enig idee van wat er zoal ondergronds wordt verricht. (Ik moet erbij zeggen dat ik helemaal niets afweet van de technische kant van het mijnbedrijf: ik geef alleen maar een beschrijving van wat ik heb gezien.) Steenkool ligt in dunne aderen tussen enorme rotslagen. Als je de steenkool eruit haalt doe je dus in principe hetzelfde als wanneer je het middelste laagje uit een Italiaans ijsje schept. In vroeger dagen hakten de mijnwerkers rechtstreeks in de steenkool met houweel en koevoet—een karwei dat erg langzaam vordert omdat steenkool in maagdelijke staat bijna even hard als rots is. Tegenwoordig wordt het voorbereidende werk gedaan door een elektrische steenkoolhakker, in principe is dat een enorm sterke en krachtige lintzaag die horizontaal in plaats van verticaal werkt met tanden van vijf centimeter lang en een of twee centimeter dik. Hij kan op eigen kracht achteruit of vooruit bewegen en door de mannen die ermee werken in alle richtingen worden gedraaid. Overigens maakt hij het ergste la-

waai dat ik ooit heb gehoord en verspreidt wolken kolengruis waardoor je niet meer dan een halve meter of een meter voor je uit kunt zien en nauwelijks kunt ademhalen. De machine beweegt zich langs het kolenfront onderwijl hakkend in de basis van de steenkool, waardoor deze tot een diepte van een meter vijftig of een meter vijfenzeftig wordt ondermijnd. Hierna is het betrekkelijk gemakkelijk de steenkool weg te halen op de plaatsen waar ze tot die diepte werd ondermijnd. Op plaatsen waar het moeilijk gaat moet de steenkool evenwel ook nog met behulp van explosieven losgewerkt worden. Een man met een elektrische boor, gelijkend op een kleinere uitgave van de boren die bij herstelwerk aan straten worden gebruikt, boort hier en daar gaten in de steenkool, doet er mijnkruid in, stopt ze met klei dicht en gaat om een hoek staan als er eentje kortbij is (aangenomen wordt dat hij vijftientig meter afstand neemt) en brengt de lading door middel van elektrische stroom tot ontploffing. De bedoeling hiervan is niet de steenkool uit de mijnwand te halen, maar alleen deze los te werken. Een enkele keer is de lading natuurlijk te krachtig en dan komt niet alleen de steenkool naar beneden maar ook het plafond van de mijngang.

Na het loswerken met explosieven kunnen de laders de steenkool uit de mijnwand breken, in stukken slaan en op de transportband scheppen. Wat loskomt zijn eerst kolossale blokken die soms wel twintig ton wegen. De transportband stort de steenkool in bakken en de bakken worden naar de hoofdweg geduwd en vastgemaakt aan een alsmaar ronddraaiende staalkabel die ze naar de kooi trekt. Dan worden ze omhoog gehesen en bovengronds wordt dan de steenkool gezeefd en aldus gesorteerd en indien nodig ook nog gewassen. Voor zover mogelijk

wordt het 'afval'—dat wil zeggen de leisteen—gebruikt voor het maken van de wegen beneden. Alles wat niet gebruikt kan worden wordt buiten de mijn gebracht en op een hoop gegooid. Vandaar die geweldige hopen 'afval' die eruitzien als afschuwelijke grijze bergen en die men overal in de kolenbekkens aantreft.

Wanneer de steenkool is weggehaald tot waar de machine heeft gehakt is het kolenfront anderhalve meter verder opgeschoven. Er worden nieuwe stutten geplaatst om het zojuist bloot gekomen plafond te schragen en in de werktijd van de volgende ploeg wordt de transportband gedemonteerd, anderhalve meter naar voren geplaatst en weer in elkaar gezet. Zo veel als doenlijk worden de drie werkzaamheden—het hakken, het loswerken met mijnkruit en het weghalen van de steenkool—door drie afzonderlijke ploegen verricht, het hakken 's middags, het loswerken met kruit 's nachts (er bestaat een wet, waaraan men zich niet altijd houdt, die het werken met explosieven verbiedt als er andere mannen in de nabijheid werken) en het laden door de ochtendploeg die van zes uur 's morgens tot half twee 's middags werkt.

Het weghalen van de steenkool is ook iets wat je waarschijnlijk maar korte tijd volgt en pas als je een rekensommetje maakt besef je wat een kolossale taak de laders leveren. In de regel moet elke man over een breedte van een meter twintig of een meter vijftig de steenkool weghalen. De hakker heeft de steenkool tot een diepte van anderhalve meter ondermijnd zodat wanneer de kolenlaag negentig centimeter of een meter twintig hoog is, elke man tussen de zeven en twaalf kubieke meter steenkool moet uitbreken, in stukken slaan en op de transportband moet laden. Als we het gewicht van een kubieke meter op dertienhonderd kilo stellen wil dat zeggen dat

iedere man met een snelheid van tegen de twee ton per uur steenkool wegschept. Ik heb net genoeg ervaring met houweel en schop om te kunnen begrijpen wat dit betekent. Als ik greppels in mijn tuin graaf en twee ton aarde op een middag verzet vind ik dat ik mijn avondeten heb verdiend. Maar aarde is handzaam spul vergeleken met steenkool en ik hoef niet bij het werk op mijn knieën te liggen, driehonderd meter onder de grond in verstikkende hitte en kolengruis eten elke keer als ik ademhaal.

Noch hoef ik voordat ik begin helemaal gekromd anderhalve kilometer te lopen. De arbeid van de mijnwerker zou even ver boven mijn krachten liggen als iets ten beste geven aan de vliegende trapeze of het winnen van de Grand National. Ik ben geen handarbeider en God verhoede dat ik het ooit zal worden maar er bestaan enkele soorten handarbeid die ik zou kunnen doen als het moest. In geval van nood zou ik een redelijk bruikbare straatveger kunnen wezen of een waardeloze tuinman of zelfs een tienderangs boerenknecht. Maar hoe ik ook mijn best zou doen, hoe serieus ik het ook zou proberen, nooit zou ik een mijnwerker kunnen worden. In een paar weken zou het werk mijn dood worden.

Als je mijnwerkers aan de arbeid ziet, besef je een ogenblik wat een verschil er bestaat tussen de wereld waarin de ene mens leeft en die waarin de ander verkeert. Daar beneden, waar steenkool wordt gedolven, bestaat een soort aparte wereld en het kan heel gemakkelijk gebeuren dat je daarover nooit in je leven iets hoort. Waarschijnlijk hebben de meeste mensen het zelfs liever zo. Toch is deze wereld de absoluut noodzakelijke tegenhanger van onze bovengrondse wereld. Bij vrijwel alles wat we doen, van een ijsje eten tot de Atlantische Oceaan oversteken, van een brood bakken tot het schrijven van

een roman, zijn we direct of indirect op steenkool aange-
wezen. Voor alle vredesbehoeften is steenkool nodig.
Wanneer er oorlog uitbreekt des te meer. In tijden van
revolutie moet de mijnwerker aan de gang blijven, anders
kan de revolutie onmogelijk doorgaan want revolutie, net
als reactie, kan niet buiten steenkool. Onverschillig wat
er ook bovengronds gebeurt, het hakken en scheppen
moet zonder onderbreking doorgaan, of mag althans niet
langer stoppen dan uiterlijk enkele weken. Opdat Hitler
in de paradepas kan marcheren, de paus tegen het bolsje-
wisme kan uitvaren, opdat de cricketliefhebbers zich op
Lord's [cricketveld in Londen—vert.] kunnen verzamelen,
de verwijfde dichters elkaar naar de mond kunnen praten,
moet er steenkool komen. Maar doorgaans zijn we ons
hiervan niet bewust. We weten allemaal dat we 'steen-
kool moeten hebben', maar we denken er zelden of nooit
aan wat het delven van steenkool met zich meebrengt.
Hier zit ik te schrijven bij mijn behaaglijk brandend kol-
lenuur. Het is april maar ik heb toch nog een vuur nodig.
Eens in de twee weken komt de kolenwagen tot voor de
deur gereden en mannen met leren buizen aan dragen de
kolen naar binnen in sterke naar teer en roet riekende
zakken en storten die leeg in het kolenhok onder de trap.
Slechts een enkele keer, als ik mijn geest ertoe dwing,
breng ik deze steenkool in verband met dat zware werk,
zo ver weg, in de mijnen. Het zijn gewoon kolen—iets
waar ik niet buiten kan, zwart spul dat op geheimzinnige
wijze ergens en nergens vandaan komt, zoals manna, al-
leen met dit verschil dat je het moet betalen. Je zou heel
wel per auto door Noord-Engeland kunnen rijden zonder
één moment te bedenken dat honderden meters onder de
grond waarover je rijdt de mijnwerkers bezig zijn steen-
kool uit te hakken. Toch zijn het in zekere zin de mijn-

werkers die ervoor zorgen dat je auto rijdt. Hun door
lampen verlichte wereld daar beneden is net zo nood-
zakelijk voor de wereld van het daglicht hierboven als de
wortel voor de bloem.

Nog niet zo lang geleden waren de arbeidsvoorwaar-
den in de mijnen slechter dan tegenwoordig. Er leven
nog steeds enkele heel oude vrouwen die in hun jeugd
ondergronds gewerkt hebben met een gareel om het mid-
del en een ketting die tussen hun benen doorliep. Op
handen en voeten kruipend trokken ze bakken met steen-
kool voort. Zelfs als ze zwanger waren gingen ze gewoon
door. Indien steenkool niet gewonnen zou kunnen wor-
den zonder dat zwangere vrouwen het goedje heen en
weer trokken geloof ik dat we het hen ook nu nog zouden
laten doen. Liever dan verstoken te zijn van steenkool.
Al zouden we meestal natuurlijk maar al te graag verge-
ten dat ze het deden. Zo is het met alle soorten handen-
arbeid: ze houden ons in leven en we vergeten dat ze be-
staan. Meer misschen dan ieder ander is de mijnwerker
het prototype van de handarbeider, niet alleen omdat zijn
werk zo heel verschrikkelijk is, maar ook omdat we er niet
buiten kunnen terwijl het toch zó ver buiten onze waar-
neming ligt, als het ware zó onzichtbaar is dat we kunnen
doen alsof het niet bestaat zoals het bloed in onze aderen.
In zekere zin is het zelfs vernederend de mijnwerkers
bezig te zien. Er komt een ogenblik twijfel in je op aan-
gaande je eigen status als 'intellectueel' en iemand die
over het algemeen hoger staat. Want het doet je duidelijk
beseffen, althans voor zolang je ze gadeslaat, dat hoger-
staande mensen alleen zo hoogstaand kunnen blijven
omdat de mijnwerkers zich afbeulen. U en ik en de redac-
teur van de *Times Literary Supplement* [bekend literair
bijvoegsel van het dagblad *The Times*—vert.] en de ver-

wijfde dichters en de aartsbisschop van Canterbury en kameraad X, auteur van *Het marxisme voor kleuters*—wij allen danken het feit dat we betrekkelijk fatsoenlijk kunnen leven aan de arme ondergrondse zwoegers, die, zwart tot aan de ogen en met de keel vol kolengruis, hun schop vooruitduwen met arm- en buikspieren van staal.

3

Als de mijnwerker uit de schacht naar boven komt is zijn gezicht zó bleek dat het zelfs door het masker van kolengruis heen te zien is. Dit is het gevolg van de bedorven lucht die hij heeft ingeademd en verdwijnt aanstonds weer. Voor iemand uit het zuiden van Engeland die nooit eerder in de mijnstreken is geweest, is het een vreemd en enigszins sinister gezicht een ploeg van enige honderden mijnwerkers de mijn te zien verlaten. Ze zien er wild en woest uit met het vuil nog in de holtes van hun uitgeputte gezichten. Op andere tijden als hun gezicht schoon is zien ze er niet veel anders uit dan de rest van de bevolking. Ze lopen erg rechtop met hun schouders achteruit, een reactie op de voortdurend gebogen houding waarin ze ondergronds moeten werken maar de meesten zijn nogal klein van stuk en hun dikke slecht passende kleren verbergen de pracht van hun lichaam. Wat hen het sterkst van anderen onderscheidt is het blauwe litteken op hun neus. Iedere mijnwerker heeft blauwe littekens op zijn neus en voorhoofd, en houdt die tot zijn dood. Het kolengruis waar de ondergrondse lucht mee vol zit komt in elk wondje en dan groeit de huid er overheen en vormt een blauwe vlek die op een tatoeage lijkt wat het in feite ook is. Dit is de oorzaak dat sommige oudere mannen een voorhoofd hebben dat dooraderd is als Franse Roquefort-kaas.

Zodra de mijnwerker bovengronds komt gorgelt hij met wat water om het ergste kolengruis uit zijn keel en neusgaten te krijgen, gaat dan naar huis en wast zich of wast zich niet, al naar gelang zijn aard. Afgaande op wat ik heb gezien zou ik zeggen dat de meeste mijnwerkers

zo veel dat voor het socialisme pleit—want elke lege maag is een argument voor het socialisme—wordt het socialisme als *idee* in minder ruime kring aanvaard dan tien jaar geleden. Vandaag de dag is de doorsnee van het denkende deel der natie niet alleen geen socialist maar ze staat daadwerkelijk vijandig tegenover het socialisme. Dit moet voornamelijk aan verkeerde propagandamethoden te wijten zijn. Het betekent dat het socialisme, in de vorm waarin het ons nu wordt gepresenteerd, iets inherent onaangenaams heeft—iets dat juist die mensen verjaagt die het socialisme in groten getale zouden moeten steunen.

Enkele jaren terug leek dit misschien van weinig belang. Alsof het gisteren was hoor ik socialisten, vooral orthodoxe marxisten, nóg tegen me zeggen met een superieure glimlach dat het socialisme zich vanzelf zou verwerklijken door het een of andere mysterieuze proces dat 'historische noodzakelijkheid' heette. Mogelijk bestaat dit geloof nog steeds maar het vertoont tekenen van slijtage om het maar zacht te zeggen. Vandaar de plotse linge pogingen van de communisten in verschillende landen om bondgenoten te worden van democratische krachten die ze jarenlang hebben gesaboteerd. Op een ogenblik als dit is het hoogst noodzakelijk uit te vinden *waarom* precies het socialisme niet voldoende aantrekkingskracht heeft gehad. En het haalt niets uit om de huidige afkeer van het socialisme als produkt van domheid of corrupte motieven af te doen. Als je wilt dat die afkeer verdwijnt moet je het waarom ervan kennen, hetgeen betekent dat je moet weten wat iemand die bezwaren heeft tegen het socialisme denkt of althans zijn standpunt met begrip bekijken. Geen enkele zaak is opgelost voordat er een onpartijdig onderzoek heeft plaatsgehad. Men moet daarom—enigszins paradoxaal—eerst het so-

cialisme aanvallen om het daarna te kunnen verdedigen.

In de laatste drie hoofdstukken heb ik getracht de moeilijkheden te analyseren die het gevolg zijn van ons anachronistisch klassenstelsel. Ik zal opnieuw op dit onderwerp terug moeten komen omdat ik van mening ben dat de huidige intens stompzinnige behandeling van het klassenvraagstuk grote aantallen potentiële socialisten in de armen van het fascisme kan drijven. In het volgende hoofdstuk wil ik bepaalde grondoorzaken bespreken die gevoelige geesten van het socialisme doen vervreemden. Maar in dit hoofdstuk neem ik uitsluitend de duidelijke, allereerste bezwaren bij de kop—van de soort die iemand die geen socialist is (ik bedoel nu niet het 'wie zal dat betalen?' type) altijd voor in de mond liggen wanneer je hem over dit onderwerp aan de tand voelt. Sommige van deze bezwaren zijn misschien beuzelpraat of tegenstrijdig maar daar gaat het niet om. Ik heb het alleen over symptomen. Alles wat verduidelijkt waarom het socialisme niet aanvaard wordt is relevant. En neemt u er s.v.p. nota van dat ik *voor* het socialisme pleit, niet *tegen*. Maar voor het ogenblik ben ik de advocaat van de duivel. Ik treed op als woordvoerder voor iemand van het type dat sympathiek staat tegenover de fundamentele doelstellingen van het socialisme, die hersens genoeg heeft om in te zien dat het socialisme zou 'functioneren' maar die in de praktijk altijd op de vlucht slaat wanneer het woord socialisme valt.

Op vragen die je iemand van dit type stelt krijg je dikwijls het halfdwaze antwoord: 'Ik heb geen bezwaar tegen het socialisme maar ik heb wel bezwaren tegen socialisten.' Logisch geredeneerd is het een zwak argument maar bij vele mensen slaat het aan. Zoals bij de christelijke godsdienst zijn de aanhangers van het socialisme zijn slechtste reclame.

Het eerste wat elke buitenstaander moet opvallen is dat het socialisme zoals het zich heeft ontwikkeld een theorie is die zich uitsluitend tot de middenklasse beperkt. De typische socialist is niet, zoals bevende oude dames denken, een arbeider die er woest uitziet in een vettige overall en met een schorre stem. Hij is of wel een salonbolsjewist die zeer waarschijnlijk met vijf jaar een rijk huwelijk zal hebben gesloten en tot het katholicisme zal zijn bekeerd, of wel, wat nog meer voorkomt, een uitgestreken mannetje met een kantoorbaan, doorgaans in stilte geheelonthouder en vaak iemand die wel wat in rauwkost ziet, als afvallig lid van de Anglicaanse Kerk en bovenal met een maatschappelijke positie die hij vooral niet wil verspelen. Het laatste type komt verbazend veel voor in socialistische partijen van diverse schakeringen en is misschien wel en bloc van de oude Liberale Partij overgenomen. Daar komt dan nog het gruwelijke-werkelijk verontrustende-feit bij dat overal waar socialisten bijeenkomen de zonderlingen in de meerderheid zijn. Men krijgt soms de indruk dat de woorden socialisme en communisme op zich zelf al magnetische aantrekkingskracht hebben op iedere vruchtesapdrinker, nudist, sandalensloffer, seksmaniak, Quaker, kwakzalver met 'natuurgeneeswijze', pacifist en feminist in Engeland. Van de zomer reed ik door Letchworth toen de bus stopte en twee oude mannen instapten die er verschrikkelijk uitzagen. Beiden waren rond de zestig, beiden erg klein van stuk, roze en mollig en beiden zonder hoed. De ene was op een obscene manier kaal, de ander had lang grijs polkahaar zoals Lloyd George. Ze droegen shirts in pistache kleur en korte kaki broeken waar hun enorme achterwerken zo strak omheen sloten dat je elk kuiltje kon zien. Hun verschijnen veroorzaakte een lichte beroe-

ring van afgrijzen op de bovenverdieping van de bus. De man naast me, een handelsreiziger denk ik, keek me even aan, wierp daarna een blik op de beide mannen en mompelde toen terwijl hij me opnieuw even aankeek: 'socialisten', alsof hij zeggen wou: 'Indianen'. Waarschijnlijk had hij gelijk—de Onafhankelijke Labour Partij hield haar zomercursus in Letchworth. Voor hem als gewoon iemand was een zonderling een socialist en een socialist wou zeggen een zonderling. Daar gaat het hier om. Waarschijnlijk vond hij dat een socialist altijd wel *iets* excentrieks over zich heeft. En onder socialisten zelf schijnt men ook zo iets te denken. Ik heb hier bij voorbeeld een prospectus van een andere zomercursus waarin de weektarieven worden genoemd en waarin mij verzocht wordt op te geven 'of ik gewoon dan wel vegetarisch eet'. Ze vinden deze vraag vanzelfsprekend, ziet u. Zo iets is op zich zelf al genoeg om een hoop fatsoenlijke mensen kopschuw te maken. En hun instinct is volkomen gezond want een voedselmaniak is per definitie iemand die bereid is zich van de menselijke samenleving af te sluiten in de hoop dat zijn karkas vijf jaar langer mee kan; dat wil zeggen iemand die buiten de gewone mensengemeenschap staat.

Daar komt nog bij—een afschuwelijk feit—dat de meeste socialisten uit de middenstand, hoewel ze in theorie verlangend uitzien naar een klassenloze samenleving, zich als in doodsnood blijven vastklampen aan hun misere restje maatschappelijk prestige. Ik herinner me nog mijn gevoelens van afschuw toen ik voor het eerst een afdelingsbijeenkomst van de Onafhankelijke Labour Party in Londen bijwoonde. (Misschien was het enigszins anders in het Noorden, waar de bourgeoisie minder dik gezaaid is.) Zijn deze krenterige mispunten nu de voorvech-